

I OBRAZLOŽENJE	1
1. POLAZIŠTA	1
1.1. POLOŽAJ, ZNAČAJ I POSEBNOSTI PODRUČJA GRADA ZADRA U ODNOSU NA PROSTOR I SUSTAVE ŽUPANIJE I DRŽAVE	1
1.1.1. Osnovni podaci o stanju u prostoru.....	3
1.1.2. Prostorno razvojne i resursne značajke	4
1.1.3. Planski pokazatelji i obveze iz dokumenata prostornog uređenja šireg područja i ocjena postojećih prostornih planova	14
1.1.4. Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja u odnosu na demografske i gospodarske podatke te prostorne pokazatelje	18
2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA I UREĐENJA.....	50
2.1. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA ŽUPANIJSKOG ZNAČAJA	50
2.1.1. Razvoj gradova i naselja posebnih funkcija i infrastrukturnih sustava.....	50
2.1.2. Racionalno korištenje prirodnih izvora	51
2.1.3. Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša	51
2.2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA GRADSKOG ZNAČAJA	51
2.2.1. Demografski razvoj.....	51
2.2.2. Odabir prostorno razvojne strukture.....	52
2.2.3. Razvoj naselja, društvene, prometne i komunalne infrastrukture	53
2.2.4. Zaštita krajobraznih i prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina	53
2.3. CILJEVI PROSTORNOG UREĐENJA NASELJA NA PODRUČJU GRADA ZADRA	54
2.3.1. Racionalno korištenje i zaštita prostora	54
2.3.2. Utvrđivanje građevinskih područja naselja u odnosu na postojeći i planirani broj stanovnika, gustoću stanovanje, izgrađenost, iskorištenost i gustoću izgrađenosti, obilježja naselja, vrijednosti i posebnosti krajobraza, prirodnih i kulturno-povijesnih cjelina	54
2.3.3. Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture.....	55
3. PLAN PROSTORNOG UREĐENJA.....	56
3.1. PRIKAZ PROSTORNOG RAZVOJA NA PODRUČJU GRADA U ODNOSU NA PROSTORNU I GOSPODARSKU STRUKTURU ŽUPANIJE	56
3.2. ORGANIZACIJA PROSTORA I OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE POVRŠINA	57
3.2.1. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina	62
3.3. PRIKAZ GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI	63
Gospodarske djelatnosti.....	63
3.4. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA	70
3.4.1. Iskaz površina za posebno vrijedna i/ili osjetljiva područja i prostorne cjeline.....	80
3.5. Razvoj infrastrukturnih sustava	80
3.5.1. Prometni infrastrukturni sustav.....	80
3.5.2. Energetski sustav.....	84
3.5.3. Vodnogospodarski sustav	84
3.6. POSTUPANJE S OTPADOM	89
3.7. SPRJEČAVANJE NEPOVOLJNA UTJECAJA NA OKOLIŠ	89
3.8. PLAN SKLANJANJA STANOVNIŠTVA	91

I OBRAZLOŽENJE

1. POLAZIŠTA

Prostorni plan Grada Zadra (u daljnjem tekstu: Plan) polazi od ustrojstva sustava prostornog uređenja i dokumenata prostornog uređenja utvrđenih Zakonom o prostornom uređenju (NN 30/94, 68/98, 61/00, 32/02. i 100/04.), Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (NN 128/04.) i Prostornim planom Zadarske županije (Službeni glasnik Zadarske županije, br. 2/01, 6/04, 2/05, 17/06).

Plan polazi od ustrojstva Grada Zadra utvrđenog Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (NN 86/06) prema kojem obuhvaća 15 naselja: Zadar, Kožino, Petrčane, Babindub, Crno, Brgulje, Molat, Zapuntel, Ist, Mali Iž, Veli Iž, Olib, Premuda, Rava, i Silba.

Prema Zakonu o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 129/05), Grad Zadar spada u velike gradove (preko 35000 stanovnika), a kao i sjedište Županije u svom samoupravnom djelokrugu može obavljati poslove koji se odnose na:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- odgoj i obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svom području
- održavanje javnih cesta,
- izdavanje građevinskih i lokacijskih dozvola, drugih akata vezanih uz gradnju, te provedbu dokumenata prostornog uređenja,
- te ostale poslove sukladno posebnim zakonima, kao i poslove iz djelokruga Županije

1.1. Položaj, značaj i posebnosti područja Grada Zadra u odnosu na prostor i sustave Županije i Države

Grad Zadar je smješten na središnjem dijelu hrvatske obale Jadrana. Grad Zadar je središnja i najrazvijenija upravno-teritorijalna jedinica na prostoru Zadarske županije.

Prostor Grada Zadra obuhvaća obalu, zaobalje i otoke, s ukupnom površinom od 194,02 km². Prema popisu iz 2001. god. broji 72.718 stanovnika. Sam grad Zadar sa 69.556 stanovnika je na petom mjestu među hrvatskim gradovima, iza Zagreba, Splita, Rijeke i Osijeka, a među obalnim gradovima zauzima treće mjesto, iza Rijeke i Splita. Zadar je u prostoru Županije centar prvog reda, s najvećom koncentracijom radnih mjesta i centralno-mjesnih funkcija, koji bi trebao odigrati najveću ulogu u poticanju policentričnog razvoja cijelog područja. U hijerarhiji i sustavu naselja u Hrvatskoj ima ulogu većeg regionalnog središta kojem gravitira više od 200.000 stanovnika.

Područje Grada Zadra okruženo je morem Zadarskog, Iškog i Pohliškog kanala, te Kvarneričkim vratima, potom Virskim morem, prolazom Maknare i Sedmovračće, te s pučinskim dijelom Jadranskog mora s južnih strana otoka Premude, Škarde, Ista i Molata. Granica Grada na potezu Premuda, Škarda, Ist i Molat je ujedno posljednje kopneno i vodeno područje u teritorijalnom sastavu Grada Zadra i Republike Hrvatske, u odnosu na susjednu Republiku Italiju.

Kopneni dio graniči na sjeverozapadu s područjem Grada Nina, na sjeveru Općinom Poličnik, na sjeveroistoku Općinom Zemunik Donji i na jugoistoku Općinom Bibinje.

Značaj i posebnosti geografskog položaja grada Zadra očituju se u:

- maritimnoj eksponiranosti,
- blizini plodne uravnjene zone Ravnih kotara,
- velikom gravitacijskom području otoka, priobalja i zaobalja,
- najkraćoj pomorskoj vezi sa susjednom Italijom (Zadar-Ancona)
- nepostojanju relevantnih gradskih središta u širem prostornom okruženju,
- mogućnostima dobre prometne povezanosti (morski put, ceste, željeznica i međunarodna zračna luka).
- zalihama vode u neposrednoj blizini

Značenje Zadra u okviru državnog prostora posebno se očituje kroz njegovu kulturološku povijesno-spomeničku matricu. Povijesna jezgra grada s brojnim graditeljskim spomenicima od antike do 20. st. je registrirana urbana cjelina, čiji pojedini reprezentivi tvore vrijedne dosege ne samo nacionalne nego i europske, pa i svjetske kulturne baštine.

Tablica 1: Dužina pripadajuće morske obale na kopnu i otocima (km)

Obalna crta	dužina
Kopno	
Petrčane	6,75
Kožino	2,57
Zadar	19,25
Ukupno kopno	28,57
Otoci	
Ist	33,12
Škarda	12,27
Iž	45,78
Molat	68,89
Premuda	31,65
Silba	30,45
Olib	45,68
Rava	16,13
ukupno otoci	283,97
ukupno Grad Zadar	312,54

Ukupna dužina pripadajuće morske obale je 312,54 km, od čega na kopneni dio otpada 28,57 km (9,1%), a na otočni dio 283,97 km (90,9%).

Izuzetno duga i razvedena obala pruža različite mogućnosti njenog korištenja i naglašava pomorsku i turističku orijentaciju gospodarstva.

Tablica 2: Naseljeni otoci s okolnim otocima, grebenima i hridima

Molat	Ist	Iž	Olib	Premuda	Rava	Silba
Bačvica (G)	Benušić	Fulija	Fučin (H)	Bračići (H)	Galijica	Grujica
Brguljski otok	Črnikovac	Glurović	Kurjak (H)	Hripa (H)	Maslinovac	Južni Grebeni
Bivošćak	Dužac	Knežak	Morovnik	Kamenjak	Mrtovnjak	Srednji Grebeni
Kamenjak	Funestrata (H)	Kudica	Šip	Lutrošnjak	Ravica (H)	Zapadni Grebeni
Knežaćić	Galiola	Mali		Masarine (H)		
Krivnjak (H)	Kamenjak	Maćinov školj		Plitka sika (H)		
Lušnjak	Mala Križica	Rutnjak Sridnji				
Mali Tun	Maslinjak	Školjić				
Mladinj	Sestrice	Gaćinov školj				
Obljak	Skričalica (H)	Veli				
Rižnjak	Škarda					
Sičica (H)	Vela Križica					
Tovarnjak	Vodenjak					
Tramerćica						
Tramerka						
Trata						
Veli Tun						

Izvor: Topografska karta 1:25000, Listovi: Zadar 3-3, Zadar 3-4, Silba 1-1, Premuda 1-3, Silba 2-3, Silba 1-2, Silba 1-4, Molat 4-2, Veli Rat 4-1, Olib 2-1

1.1.1. Osnovni podaci o stanju u prostoru

Tablica 3.

Zadarska županija / Grad Zadar	Površina		Stanovnici				Stanovi		Domaćinstva		Gust. nas. (stan/km ²) popis 2001.
			popis 1991.		popis 2001.		popis 2001.		(broj)		
	km ²	%	broj	%	broj	%	broj	%	popis 1991.	popis 2001.	
Županija	3643,33	100	214614	100	162045	100	91932	100	59122	52359	44
Grad Zadar	191,71	5,26	80355	37,4	72718	44,8	31122	33,8	24746	23960	379
ukupno obala	67,18	35,3	77416	96,3	70756	97,2	28188	90,5	23628	23018	1053
1. Zadar	46,82	24,8	76343	95,0	69556	95,6	27019	86,8	23296	22583	1445
2. Kožino	9,90	5,1	498	0,6	583	0,8	486	1,5	151	205	58
3. Petrcane	10,46	5,4	575	0,7	617	0,8	683	2,2	181	230	59
ukupno zaobalje	12,96	6,7	695	0,84	428	0,51	157	0,51	204	146	33
4. Babindub	4,25	2,2	33	0,04	8	0,01	1	0,01	8	3	2
5. Cmo	8,71	4,5	662	0,8	420	0,5	156	0,5	196	143	48
ukupno otoci	112,56	57,7	2244	2,51	1534	1,89	2777	8,6	914	796	13
MOLAT											
6. Brgulje	5,75	2,9	56	0,06	53	0,07	107	0,3	32	36	9
7. Molat	9,82	5,0	114	0,1	96	0,1	211	0,6	51	56	9
8. Zapuntel	10,15	5,2	52	0,06	58	0,08	88	0,3	27	35	5
IST											
9. Ist	14,96	7,7	237	0,3	202	0,2	237	0,7	95	90	13
IŽ											
10. Mali Iž	7,30	3,7	189	0,2	147	0,2	406	1,3	84	87	20
11. Veli Iž	10,30	5,3	468	0,6	410	0,5	541	1,7	202	201	40
OLIB											
12. Olib	27,38	14,1	714	0,8	147	0,2	283	0,9	228	68	5
PREMUDA											
13. Premuda	8,31	4,3	73	0,09	58	0,08	95	0,3	39	39	7
RAVA											
14. Rava	3,61	1,8	120	0,1	98	0,1	198	0,6	53	54	27
SILBA											
15. Silba	14,98	7,7	221	0,2	265	0,36	611	1,9	103	130	17

Tablica 4.

GRAD ZADAR	POVRŠINA		STANOVNICI				GUSTOĆA NASELJENOSTI	
	km ²	udio u površini Grada (%)	Popis 1991.		Popis 2001.		Popis 1991.	Popis 2001.
			broj	%	broj	%	broj stan. /km ²	broj stan. /km ²
OBALNO čl. 45. Zakona o prostornom uređenju	68,50	35,30	77416	96,3	70756	97,3	1130	1033
OTOČNO čl. 45. Zakona o prostornom uređenju	112,56	57,70	2244	2,8	1534	2,1	20	13
KONTINENTALNO GRANIČNO	-	-	-	-	-	-	-	-
OSTALO	10,65	5,55	695	0,8	428	0,6	54	33
GRAD ukupno	191,71	100	80355	100	72718	100	414	379

1.1.2. Prostorno razvojne i resursne značajke

Geomorfološke osnove reljefa i građa terena

Područje Grada Zadra pripada geološki mladom dinarskom sustavu gorja i predgorskih prostora, koji se pruža u pravcu sjeverozapad-jugoistok. Današnji izgled područja Grada Zadra oblikovan je od mezozoika do kenozoika, u razdoblju na prijelazu iz donje u gornju kredu do holocena u kvartaru. Sedimenti koji su zastupljeni na području Grada Zadra su:

- sedimenti krede: vapnenci i dolomiti, odnosno kombinacija tih dviju stijena
- sedimenti tercijara: vapnenci, pješčenjaci i lapori
- sedimenti kvartara: crvenica, jezersko-barski sedimenti, deluvij i aluvij.

U geološkoj građi promatranog prostora prevladavaju vapnenci gornje krede i paleogena.

Geološku građu kopnenog područja najvećim dijelom čine foraminiferski vapnenci, pješčenjaci, lapori, konglomerati i debelo uslojeni vapnenci.

Uz ovakvu geološku građu u izoliranim područjima postoje sedimenti kvartarne starosti:

- crvenica na području Kožina;
- jezerski i barski sedimenti Bokanjačkog blata;
- aluvijalni nanosi vodotoka Ričine i Kvandrove jaruge između Ploče i Crnoga;
- deluvij SZ od raskrižja Žmirići.

U građi otoka dominira izmjena dolomita i vapnenaca s izuzetkom Rave koju grade neuslojeni dolomiti.

Na čvrstoj karbonatnoj podlozi prevladavaju krški oblici: škrape, kamenjar, vrtače i suhodoline, dok na mekim flišnim i aluvijalnim naslagama prevladavaju uravnjeniji reljefni oblici udolina.

Obalni pojas kopna i otoka karakterizira velika razvedenost, prevladavaju niske kamenite obale s brojnim pjeskovitim i šljunkovitim uvalama.

Klifovite obale karakteriziraju strmije otočne padine (Premuda, Grebeni, Silba, itd.) i istaknuti rtovi (Punta Skala, Punta Bajlo, itd.). Najistaknutije i najatraktivnije su klifovite stijene oblikovane u mekšim flišnim naslagama u samom Zadru (Kolovare, Karma). Česte su potkapine i polupećine uz obale, naročito na otocima.

Brojnost speleoloških oblika odražava kršku građu terena.

Kopneni dio tvori fasadu Ravnih kotara prema Zadarskom kanalu. Osnovno mu je obilježje blagi nagib, koji se od crte Gornje Petrčane, Kožino (staro selo) Bokanjac, Crno, Ploče i Dračevac spušta prema moru. Na tom potezu izohipsa rijetko prelazi visinu od 50 m.

Otočna skupina koja pripada Gradu Zadru pruža se pravcem sjeverozapad-jugoistok (dinarski pravac). Obuhvaća osam većih otoka s pripadajućim otočićima, hridima i grebenima. Svi otoci osim Iža i Rave imaju obilježja pučinskih otoka.

Hidrogeološki osvrt

Prema stupnju vodopropusnosti stijene promatranog prostora grupiraju se u sljedeće skupine:

- propusne: vapnenac debelo uslojen i foraminiferski vapnenac čija propusnost varira ovisno o izlomljenosti i okršavanju
- djelomično nepropusne: glinoviti materijal s kršjem stijena, crvenica
- djelomično propusne: vapnenački konglomerati i lapori čija propusnost varira ovisno o izlomljenosti
- nepropusne: pješčenjaci, lapori i konglomerati u izmjeni (flišne naslage).

Nepropusne naslage u flišu, odnosno sedimenti pješčenjaka, lapora i konglomerata u izmjeni prostiru se u zaleđu Zadra, u dužini od desetak kilometara, od Bokanjca do visine Sukošana, gdje sprečavaju kretanje podzemnih voda u pravcu mora.

Tablica 5: Najviši vrhovi otoka

otok	naziv vrha	visina u m
Ist	Straža	175
Iž	Korinjak	168
Molat	Lokardenik	148
Olib	Kalac	74
Premuda	Vrh	88
Rava	Babičovac	97
Silba	Varh	83
Škarda	V. Čimba	102

Izvor: Veliki atlas Hrvatske, "mozaik knjiga", Zagreb 2002.

Seizmotektonika

Opće geotektonske prilike ukazuju na pripadnost područja Grada Zadra širem kompleksu Dinarida, tj. geotektonskim jedinicama Ravnih kotara i zadarskih otoka. Prema navedenim podacima na seizmološkoj karti dio teritorija Grada Zadra smješten je u zoni od 7° MCS, a dio 6° MCS ljestvice. Grad Zadar spada u područje sa maksimalnim intenzitetom očekivanih potresa od 7° MCS ljestvice s vjerojatnošću pojave 63% za povratni period od 100 godina. Osim samog grada Zadra u isti intenzitet seizmičke aktivnosti spada i najveći dio otoka Iža dok svi ostali dijelovi Grada Zadra spadaju u intenzitet od 6° MCS ljestvice, pod istim uvjetima.

Klimatska obilježja

Cjelokupno područje Grada Zadra pripada sredozemnoj klimi sa suhim i vrućim ljetima. Srednja temperatura najhladnijeg mjeseca nije niža od -3°C, a najmanje jedan mjesec u godini ima srednju temperaturu višu od 10°C. Bitno klimatsko obilježje je postojanje pravilnog ritma izmjene godišnjih doba. U lokalnim okvirima značajnu ulogu igra široko ravničarsko zaleđe Grada, koje ublažava utjecaje nedalekog Velebita.

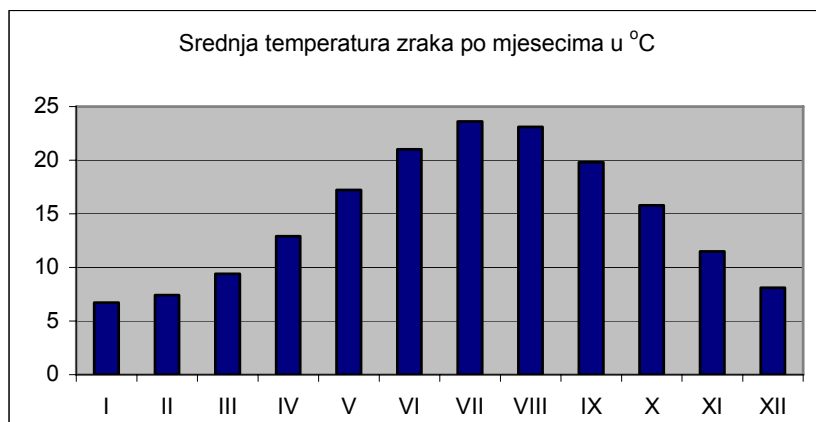
Klimu obilježavaju tri tipa:

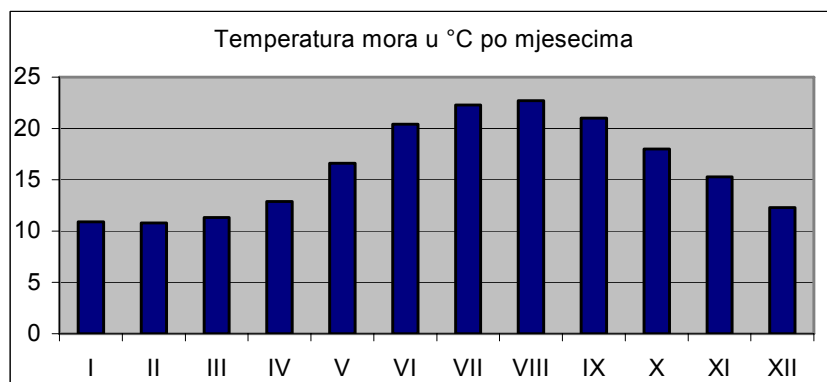
- stabilno i lijepo vrijeme - ljeto i rana jesen
- burno, suho i hladno vrijeme - hladnija polovica godine
- jugo (ciklonalno i anticiklonalno) – hladnija polovica godine

OBALA

Temperatura zraka

Prosječna temperatura najhladnijeg mjeseca siječnja iznosi 6,7°C. Najhladniji mjesec je veljača, znatno rjeđe prosinac. Prosječno je najtopliji srpanj s temperaturom 23,6° C. Najviša izmjerena temperatura u gradu Zadru, u posljednjih pedeset godina, je 35,7°C (3. srpnja 1952. i 2. kolovoza 1990.) a najniža-9,1°C (23. siječnja 1963.).

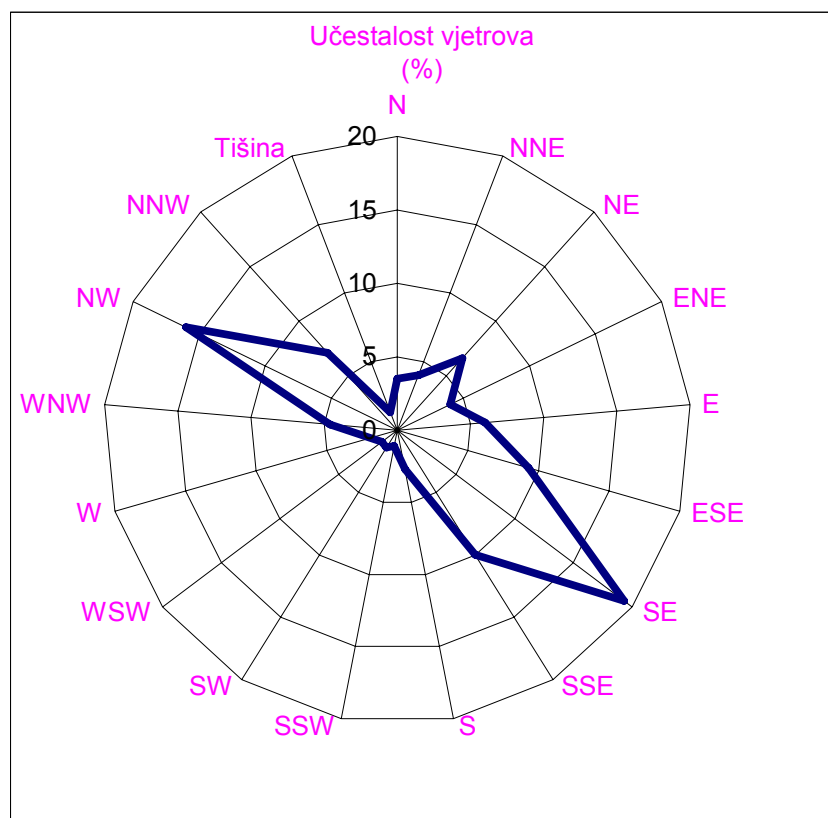
Tlak zraka i vjetrovitost

U prostoru Grada Zadra prosječne vrijednosti tlaka zraka u siječnju kreću se između 1015,5 hP i 1016,0 hP, a u srpnju između 1013,5 hP i 1014,0 hP. Razmjerno nizak tlak vlada u razdoblju veljača-kolovoz, u rujnu se naglo penje, zatim do prosinca blago pada da bi u višegodišnjem nizu osmatranja (1970 -1989) iznosio prosječno 1014,5 hP.

Vjetrovi na području Grada Zadra su, uglavnom ugodni, rijetko olujni, različitih pravaca, što ima odraza u dobroj aeriranosti prostora.

Dominantni vjetrovi su uvjetovani konfiguracijom terena: reljefom i pravcem pružanja obale. Tijekom godine najčešći su vjetrovi jugo ili široko (jugoistočni), zatim maestral (sjeverozapadni), te istočnjak ili levanat. Zahvaljujući ravničarskom zaleđu i udaljenosti od Velebita bura (sjeveroistočni) je u Zadru najslabija u odnosu na Jadransko primorje. Jačeg intenziteta je bura i jugo na otvorenijim dijelovima otočne, Kvarneričke zone (Premuda, Olib, Silba, Ist i Molat).

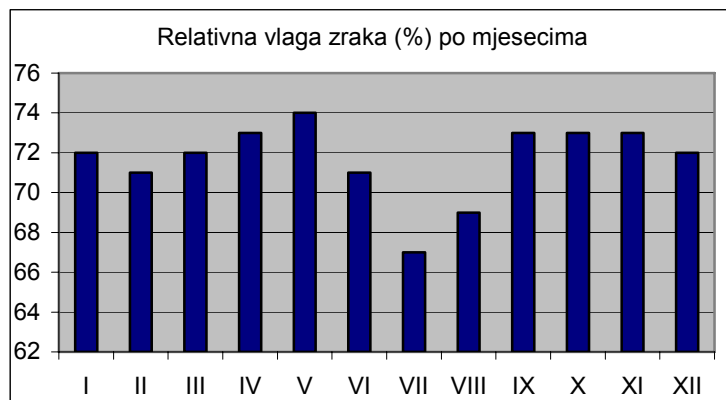
Ljeti prevladavaju etezijska strujanja tj. osvježavajući maestral koji ublažuje ljetne vrućine, zimi bura i jugo, a slabije tramontana, levanat i ponenat, a u proljeće i jesen jugo. Razdoblje bure je od listopada do ožujka, ponekad i do svibnja.

Vlaga zraka i padaline

Srednja godišnja vrijednost vlage na području Grada Zadra je 72%. Najvlažniji dijelovi godine su proljeće i jesen, zima je tek nešto suša, a ljeto je najsuše. Svibanjski maximum relativne vlage od 74% posljedica je povećanog utjecaja atlantskih ciklona, koje donose vlažan i svjež zrak. Srpanjski minimum 67% vezan je za visoke srpanjske temperature, ali i sa znatno umanjenim prodorom vlažnog oceanskog zraka. Vezana za relativnu vlagu je i pojava magle, koja se javlja u danima s visokom vlagom. Takvih je na području Grada Zadra oko 55 godišnje, od listopada do ožujka, 5 do 8 dana mjesečno.

Vezano za dnevni hod temperature zraka, najveća vlaga je ujutro, a najmanja poslijepodne. Područje Grada Zadra se svrstava u umjereno vlažne prostore, ugodne za život ljudi, a pogodne za biljni svijet.

OTOCI

Otoci se s obzirom na prirodne predispozicije mogu svrstati u dvije skupine:

- Iž i Rava – zaklonjeni od utjecaja s otvorenog mora otocima i međuotočnim kanalima;
- Ist, Molat, Silba, Olib i Premuda – izloženi odnosno djelomično izloženi utjecajima s otvorenog mora.

Utjecaji s otvorenog mora odnose se na vjetar i temperaturu mora. Temperatura mora je nešto niža zbog otvorenosti i dubine, a vjetar jači i češći, što uzrokuje veće valove, abraziju i kao konačan rezultat nižu temperaturu zraka.

ZAOTALJE

U području zaobalja, odnosno naselja Babindub i Crno umanjen je maritimni utjecaj, a pojačan utjecaj kopna i nešto veće nadmorske visine. Udaljenost od mora zračnom linijom iznosi do 3 km, a nadmorska visina se kreće od 25 do 50 m. Navedene vrijednosti ne mogu bitno mijenjati sliku vremenskih prilika, ali ih mogu modificirati izraženijim kopnenim utjecajima.

Tipovi tala i vegetacijskih zajednica**Tla i biljni pokrov**

Ovisno o litološkoj podlozi, klimatskim uvjetima, biljnom pokrovu pedološki pokrov odražava karbonatnu ili flišnu podlogu, sredozemno podneblje i odgovarajuće klimazonalne biljne zajednice.

Tla na području grada Zadra su antropogenizirana (nastala nasipavanjem) što znači da je čovjekova intervencija potpuno modificirala prirodnu dinamiku i svojstva.

Na kopneno obalnom pojasu je zastupljeno smeđe tlo, srednje duboko alohtono, antropogenizirano tlo i koluvijalno karbonatno sa prevagom zemljišnog materijala neoglejeno. Prevladavajuća tri tipa tala su:

- crvenica na vapnencu i dolomitu (terra rossa),
- smeđe tlo na vapnencu
- rendzine.

Suvremeni razvoj Zadra i uže priobalne zone uvjetovao je zapuštanje mnogih poljodjelskih površina, čime su potaknuti negativni procesi erozije, onečišćenja ili izgrađivanja. Stoga se površine pod tlima u pojedinim dijelovima smanjuju. Istovremeno, revitalizacija biljnog pokrova na krškim terenima, omogućuje recentnu humizaciju i postupno stvaranje tankog sloja u najpovoljnijim dijelovima karbonatnog kompleksa otoka i kopna.

Ukupno je pod tlima oko 25% površine Grada Zadra, nešto više na kopnu, nego na pripadajućim otocima. Dio tih tala je poljodjelsko zemljišta, dio su pašnjaci ili šumski oblici, a dio je zapušten i često izložen eroziji.

Vegetacija

Prostor Grada Zadra fitogeografski pripada dvjema, uvjetno trima od 11 ukupno izdvojenih klimazonalnih zajednica (pojaseva) hrvatskog dijela jadranske provincije sredozemne regije: eumediteranskoj zajednici hrasta crnike i submediteranskoj zajednici hrasta medunca i bijelog graba.

Naime, upravo ovdje susreću se dvije zone ove provincije tzv. brdska sredozemna (eumediteranska) i brdska polusredozemna (submediteranska), a u novije vrijeme i tzv. sredozemna planarna zona. Dodirni pojas se prostire u razmjerno širokoj zoni prijelaznih oblika, od neposrednog zaobalja Zadra, preko šireg prostora Bokanjskog blata prema zaleđu. Brdski sredozemni pojas, klimazonalno je zastupljen prostorom vazdazelenih makija hrasta crnike (*Orno-Quercetum ilicis*). Prostorno zauzima otoke i uski priobalni pojas do Bilog briga, te otprilike ceste Zadar-Nin. Obilježavaju ga uobičajene vrste: crnika, planika, smrdela, brnistra, mirta, lemprika itd.

Brdski polusredozemni listopadni pojas zastupljen je svojim toplijim potpodručjem medunca i bjelograba (*Querco-Carpinetum orientalis* tj. *Carpinetum orientalis croaticum* s drugim termofilnim polusredozemnim zajednicama, a zauzima kopneno zaobalje približno SI od ceste Zadar - Nin, bila Bilog Briga i Dračevca. Prisutne su vrste hrast medunac, bijeli i crni grab, jasen, javor itd.

Bokanjsko blato, a sporadično i uski pojasevi uz potok Ričinu, prostorno se izuzimaju u okviru tzv. sredozemnih planarnih zona za koje se vezuju glavina primorskih nizina i krških polja gdje ima više vode i meka tla. Sredozemna planarna zona primorskih nizina zastupljena je vlažnim poluzimzelenim longozama termofilnih hrastova (*Periploco-Quercion brutiae*) s drugim higrotermofilnim fitocenoza sredozemnih krajeva (npr. čestom livadskom asocijacijom *Trifolio-Hordeetum secalini*), međutim u uvjetima Bokanjskog blata, na mjestu nekadašnjih močvarišnih biocenoza, danas su uglavnom kulture.

Šume

Prostor Grada Zadra, s obzirom na klimazonalnu vegetaciju obuhvaća vegetacijsko područje šuma:

- hrasta crnike i crnog jasena
- medunca i bijeloga graba

Unošenjem alepskog bora kao alohtone vrste u postojeću autohtonu vegetaciju dolazi do formiranja nove zajednice - šume alepskog bora i crnike.

Pored umjetno podignutih kultura tijekom vremena formirale su se i prirodne sastojine gdje bor čini isključivo nadstojnu etažu, dok crnika tvori dobro uočljivu podstojnu etažu u obliku visokih grmova ili niskog drveća. U pojedinim sastojinama uz alepski bor pojavljuje se primorski bor (*Pinus pinasteri*), pinj (*pinus pineta*), čempres (*Cuppressus sempervirens*) u manjim ili većim grupama ili pojedinačno.

Pod šumama i šumskim zemljištem je površina od 6.583 ha. Od toga na šume u državnom vlasništvu otpada 49,09 % ili 3232 ha, a na šume u privatnom vlasništvu 50,90 % ili 3351 ha. Od toga na kopnenom dijelu u državnom je vlasništvu 36,21 % ili 2384 ha šuma i šumskog zemljišta, a na otocima 63,78 % ili 4199 ha.

Tablica 6: Prikaz strukture šume i šumskog zemljišta i vlasnički odnosi.

PREDIO	STRUKTURA ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA	UKUPNA POVRŠINA ha	DRŽAVNO VLASNIŠTVO ha	PRIVATNO VLASNIŠTVO ha
KOPNENI DIO GRADA	Borove kulture	513	513	0
	Panjača i šikara hrasta medunca	1099	942	157
	Makija	579	523	56
	Neobraslo	193	193	0
	UKUPNO	2384	2171	213
OTOCI	Borove kulture	31	13	18
	Makija i panjača hrasta crnike	3775	1048	2727
	Neobraslo	393	0	393
	UKUPNO	4199	1061	3138
	UKUPNO KOPNENI DIO GRADA + OTOCI	6583	3232	3351

Tablica 7: Struktura šuma i šumskog zemljišta na otocima i vlasnički odnosi.

KATASTARSKA OPĆINA	STRUKTURA	POVRŠINA ha	DRŽAVNE ŠUME ha	PRIVATNE ŠUME ha
PREMUDA	Makija i panjača hrasta crnike Neobraslo	1007	0	1007
SILBA	Makija i panjača hrasta crnike Neobraslo	395	0	395
OLIB	Makija i panjača hrasta crnike	1023	0	1023
IST	Makija Neobraslo	31	0	31
IŽ VELI	Makija i panjača hrasta crnike Neobraslo	389	0	389
IŽ MALI	Makija i panjača hrasta crnike Neobraslo	167	0	167
RAVA	Makija i panjača hrasta crnike Neobraslo	92	0	92
ZAPUNTEL MOLAT	Bor Makija i panjača hrasta crnike Neobraslo	1095	1061	34
	UKUPNO		1061	3138

Glavnina šuma zadarskog područja nalazi se na prostoru od Žmrića do Petrčana. To su šume alepskog bora, crnog bora, pinija, panjača hrasta medunca i crnike.

Na lokalitetu Kožino šumu alepskog bora čine kulture koje su nastale pošumljavanjem, uglavnom sjetvom sjemena, te sadnjom sadnica alepskog bora uz primjese primorskog, pinija, čempresa, a veoma rijetko i crnog bora, te cedra, ali i sadnicama i sjemenom listača (crnika, medunac, lovor) manjim uspjehom.

S obzirom na starost sastojine na nekadašnjim znatno devastiranim površinama koja su u mladim sastojinama još uvijek izrazito kamenita, formira se sloj tla, uglavnom obrastao grmljem i prizemnim raščem. U starijim sastojinama, u gornjoj etaži, nalazi se alepski bor (primorski, pinij), a u donjoj etaži u većem broju pored mladih borova u svim stadijima razvitka pojavljuju se crnika i hrast medunac, te poneki crni jasen, planika i zelenika.

U kulturama alepskog bora provodila su se protupožarna čišćenja i prorede. Stanje ovih šuma je zadovoljavajuće, stabla su zdrava i dobre vitalnosti.

Ophodnja za ovaj uređeni razred je 80 godina zbog izrazitih turističkih i estetskih funkcija borovih šuma.

Na lokalitetu Kožino nalazi se i priznata sjemenska sastojina alepskog bora registarskog broja 529-AB. Ta 65 – godišnja sastojina koja je prirodnog i umjetnog podrijetla, dobila je status sjemenskog objekta 1982. godine. Koristi se za sakupljanje (proizvodnju) šumskog sjemenja koje se jedino po zakonu može koristiti za osnivanje novih sastojina dobre kvalitete, stabilnosti i produktivnosti.

Šume pinija prostiru se uz prometnicu Zadar – Nin (oko deponije). Pomladak se unutar sastojine rijetko pojavljuje, ali ga ima i pojedinačno na velikim neobraslim površinama. Tlo je mjestimično kamenito i pokriveno četinjačom. U ovoj se sastojini vrše protupožarna čišćenja u pojasu od 25 m uz prometnicu. Ophodnja za ovaj uređajni razred iznosi 80 godina zbog njegove izrazito turističke i estetske funkcije.

Na lokalitetu Musapstan nalazi se sjemenska sastojina pinija koju su sadili Talijani 30–ih godina s primjesama alepskog bora, cedrova (u manjem broju) koji čine nadstojnu etažu.

Uređajni razred panjača hrasta medunca čine dvije sačuvane sastojine na manje devastiranom tlu u udolini s obje strane prometnice Zadar – Nin u blizini Kožina.

Pored panjače medunca stare 135 godina rijetko se pojavljuje crnika i to kao manja pojedinačna stabla. U znatnoj je mjeri pomiješan alepski, primorski, crni bor i čempres. Borovi su se prirodno proširili sa susjednih starih kultura, tvoreći prirodne mješovite sastojine hrasta medunca i bora. Hrast medunac je visine i do 14 metara, dobro razvijene krošnje, stabla su uglavnom pojedinačna, dobro se pomlađuju i ispod starijih stabala dosta je gust.

Uređajni razred šikara predstavlja degradirani oblik panjača hrasta medunca s bjelograbićem. Uglavnom su prekinuta sklopa, s većim ili manjim površinama obraslim šmrikom, zelenikom, dračom, crnim jasenom ili maklenom. Nastale su uslijed preintenzivnog i nekontroliranog korištenja nekada bujnih medunčevih šuma i to sječom, ispašom i brstom.

Dio površina pod šikarama gotovo svake godine biva opožaren, ali se one nakon požara prirodno obnavljaju. Unutar šikare u dodirnom pojasu s kulturama borova došlo je do prirodnog širenja alepskog, primorskog bora, pojedinačno ili u grupama, te će s vremenom nastati mješovite sastojine hrasta medunca s borom.

Uređajni razred makija je degradacijski stadij crnikovih šuma u kojoj nema sloja drveća, jer je nestao uglavnom sječom i brstom, a prilično je jednolična sastava i izgleda. U zadnjih 20 do 30 godina većinom nisu vršene veće sječe makije, te su bujno izrasli slojevi krupnijeg i sitnijeg grmlja crnike, planike, tršlje, lemprike, zelenike, somine i šmrike, koje su ispreplele mnogobrojne panjače, te su postale neprohodne.

Makija tvori veliki cjeloviti kompleks od Punta skale do Šepurina koji ima izrazito estetsku i turističku funkciju. Crnika je dobre kvalitete, visine 3,5 m. Od uzgojnih radova vršena su čišćenja i resurekcionne sječe zbog znatnog procesa devastacije, tlo je kamenito, a mjestimično na površini izbijaju kameni blokovi.

Pored navedenih šuma u gradu Zadru postoje prigradske i gradske šumice u površini od cca 32 ha koje se nalaze na prostoru unutar granica GUP-a, i kojima upravlja Grad Zadar.

Prigradske i gradske šume čine više – manje kompaktne borove sastojine. Među njima posebno se svojom prostornom dimenzijom ističu šume alepskog bora na širem prostoru između Borika i Bokanjca, te područja Bilog Briga i Kolovara. Nastale su umjetnim pošumljavanjem u tijeku prošlog stoljeća. Vrijednost ovih površina u zaštitnom, estetskom, pejzažnom i kulturnom pogledu je neobično velika, a posebno je njihovo značenje za razvoj turizma i korištenje u rekreacijske svrhe.

Budući da su ove šume vrlo osjetljive na oštećenja, nameće se potreba maksimalnog čuvanja i zaštite tih površina.

Predio Kolovare nastavljajući se na Obalu kralja Petra Krešimira IV oblikuje buduću reprezentativnu šetnicu na koju se vežu mnogi gradski sadržaji (gradsko kupalište – bazen, rekreacijska zona, hotel i slično). U postojećem zelenom fondu površine 4112 m² prevladava alepski bor s primjesama čempresa, crnike, dok neposredno uz more ima dosta tamarisa, zbog otpornosti na posolicu.

Borova šuma na predjelu Bili Brig sastoji se od odraslih gusto zasađenih stabala alepskog bora i pinije. Na njenom sjeverozapadnom dijelu nastavlja se makija i proteže se duž ceste pod Bilim Brigom.

Borove šume na prostoru Borika u funkciji turizma, isprepliću se sa parkovno uređene zelene površina.

Javne zelene površine grada Zadra

Grad Zadar obiluje javnim zelenim površinama, koje imaju značajnu ulogu u slici i identitetu Grada, a najznačajnije su

- Perivoj kraljice Jelene
- Perivoj Vladimira Nazora – registrirani hortikulturni spomenik
- Perivoj Gospe od Zdravlja
- Perivoj Vrulje
- Perivoj Maraska
- parkovna površina duž Obale kralja Petra Krešimira IV

Perivoj kraljice Jelene Madijevke nastao je na dijelu gradskih bedema, točnije na prostoru bastiona Grimani sagrađenom u 15. stoljeću. Demilitarizacijom i ozelenjavanjem ovaj je bastion pretvoren u gradski perivoj. U oblikovanju Parka osjeća se simbioza parkovnog i arhitektonskog izraza. Biljni fundus se malo mijenjao, pa su sačuvana mnoga stabla iz vremena osnivanja Parka.

Perivoj Vladimira Nazora nastao je prenamjenom utvrde Forte koja je bila prvi obrambeni otok Zadra prema kopnu. Zbog velikog broja domaćih i egzotičnih vrsta drveća i grmlja Park Vladimira Nazora upisan je 1971. godine u registar posebno zaštićenih objekata prirode SR Hrvatske u kategoriju hortikulturnih spomenika te kao takav predstavlja značajan hortikulturni objekt na našoj obali.

Perivoj Gospe od Zdravlja nastao je krajem 19. stoljeća ozelenjavanjem prostora oko crkve "Gospe od Zdravlja". Na ovoj lokaciji vrijedno je istaknuti stabla platane i tisa iz vremena podizanja parka.

Perivoj Vrulje nastao je 90-ih godina 19. stoljeća na prostoru gradskog lovišta u vrijeme kada se počinju podizati ljetnikovci izvan gradskih zidina neposrednim angažiranjem Društva za uljepšavanje grada. Širenjem grada Park Vrulje inkorporiran je u urbano tkivo Zadra, kao vrijedna zelena površina okružen zonom kolektivne stambene izgradnje.

Perivoj Maraska podignut je oko 1900. godine u baroknom stilu. Osim zelenila, kao značajan element oblikovanja predvrta bili su zastupljeni i razni skulptorski oblici.

Parkovna površina duž obale kralja Petra Krešimira IV nastala je na istoimenoj obali najvećim djelom kao privremeno rješenje nakon sanacija ruševina nekadašnjeg niza reprezentativnih zgrada.

Navedene javne zelene površine zadržale su do danas sve karakteristike područja koja imaju značajnu ulogu u slici i identitetu grada, a to će sigurno zadržati i nadalje. Njihova neosporna vrijednost potvrđuje se time što su respektirani u svim dosadašnjim prijedlozima i planovima uređenja grada.

Osobito vrijedan i najstariji park u Zadru je Park kraljice Jelene Madijevke, te se predlaže njegova zaštita prema odredbama Zakona o zaštiti prirode (NN br. 162/03.) kategoriji Spomenika parkovne arhitekture.

Groblja

Na prostoru grada Zadra nalaze se groblja:

- Gradsko groblje
- groblje na Belafuži
- groblje Bokanjac
- groblje u Diklu
- groblje na Dračevcu /staro i novo/
- groblje na Ploči

Postojeća groblja nemaju adekvatne mogućnosti širenja pogotovo najveće gradsko groblje, koje je širenjem grada ukomponirano u urbane sadržaje grada Zadra, stoga postoji potreba za izgradnjom i uređenjem novog gradskog groblja za kojega **određena je nova lokacija**.

Na ostalom području Grada Zadra postoje uređena groblja u svakom mjestu i na svakom otoku.

Detaljna lokacija i površina groblja definirana je na kartama građevinskog područja u mjerilu 1:5000

Kulturno-povijesno nasljeđe

Grad Zadar dobio je svoju urbanu fizionomiju u doba kad je prehistorijsko naselje Liburna u 1. stoljeću prije Krista pretvoreno u rimsku koloniju. Tadašnja izgradnja po rimskim urbanističkim principima uvjetovala je njegov cijeli daljnji razvoj. Grad na poluotoku zapremao je površinu od 1/4 km². Pet uzdužnih i veći broj poprečnih ulica dijelile su ga na insulae. Na rubu ulične mreže, na zapadnom dijelu poluotoka, izgrađeni su forum (95x45,5 m) i do njega, na povišenju od 3 m, Kapitolij s hramom. Na forumu, kojeg je struktura još dijelom očuvana, sačuvao se jedan od dva monumentalna stupa, te dijelovi kapitolija. Od ostalih spomenika monumentalne arhitekture iz rimskog doba ustanovljeni su: emporij do luke, terme i gradski zid s monumentalnim vratima u obliku trijumfalnog luka s tri otvora.

Srednjovjekovni se Zadar formirao na cijeloj površini antičkog grada, sačuvavši u najvećem dijelu antički raspored ulica. Jugozapadno od foruma, a dijelom i na njemu, nastala je prostrana poljana (Campus), a sjeveroistočno od njega razvio se kršćanski biskupski centar (Katedrala, krstionica, episkopij). Profani gradski centar formirao se u jugoistočnom dijelu grada bliže kopnenim vratima, oko Velikog trga (Platea magna - danas Narodni trg), gdje se nalazila i gradska loža (sudnica). Između trga i Kopnenih vrata sagrađena je Kneževa palača s dvoranom za sastanke gradskog vijeća. Brojne crkve i samostani zauzimali su znatne površine u gradskom tkivu, no do danas su tek neke od njih ostale sačuvane (Episkopalni kompleks s Katedralom, obnovljenom krstionicom, biskupskim dvorom i crkvom Sv. Donata, samostani Sv. Marije, Sv. Frane i Sv. Mihovila, crkve Sv. Šime, Sv. Petra Starog, Sv. Krševana, Sv. Nikole i Sv. Dominika, te ostaci crkava Sv. Lovre, Sv. Marije Velike i Stomorice). Obrambeni zid protezao se oko čitavog grada. Od tog je srednjovjekovnog zida najbolje sačuvan dio zida s kruništem i jednom kulom na jugoistočnoj strani. Na sjevernom kutu grada sagradili su Mlečani polovinom 13. st. Kaštel, koji je kasnije pregrađivan, no još je u velikoj mjeri sačuvan. Na južnom kutu sačuvani su ostaci Citadele, podignute početkom 15. st. Brojni ostaci necjelovito sačuvanih stambenih zgrada iz doba romanike i gotike rasuti su po cijelom prostoru grada, a tek su dvije gotičko-renesansne palače (Grisogono, Nassis) sačuvane u cijelosti.

Od polovine 16. st. Zadar se, uslijed turske opasnosti, utvrđuje po novom sustavu. Tada je sagrađen najveći dio do danas sačuvanih gradskih bedema (sjeveroistočna i jugoistočna strana grada), bastion na mjestu srednjovjekovne Varoši, te monumentalna kopnena vrata. Gradsko tkivo nije doživjelo znatnijih promjena, osim što su zbog gradnje bedema porušeni neki blokovi kuća u istočnom dijelu. Koncem 16. stoljeća sagrađene su u jarku Kaštela tri prostrane cisterne ("Tri bunara"), a u gradskom jarku "Pet bunara". U doba renesanse izgrađena je na mjestu srednjovjekovne nova loža (do danas sačuvana), a na suprotnoj strani trga zgrada gradske straže, na kojoj je kasnije postavljen zvonik sa satom.

Zadar je izgled utvrđenog grada sačuvao do 1868. godine, kada je proglašen otvorenim gradom, nakon čega su porušeni bedemi na jugozapadnoj strani grada i konstruirana promenadna obala, na kojoj je početkom 19. stoljeća podignuto 18 velikih stambenih i uredskih zgrada.

Tijekom II svjetskog rata grad je teško stradao od bombardiranja, te je preko 60% gradske povijesne jezgre uništeno. Intenzivna obnova započela je nakon 1953. godine, uglavnom poštujući prostorne dispozicije i sačuvane sadržaje prethodnih epoha.

Bogatstvo graditeljske baštine, od antičkog doba do 20. stoljeća, čini povijesnu jezgru Zadra (poluotok) jednom od najvrijednijih urbanih cjelina u Hrvatskoj. Najznačajnije u potpunosti ili djelomično sačuvane spomenike graditeljstva predstavljaju: rimski forum s kapitolijem, ranokršćanske građevine (Katedralni kompleks, crkve Sv. Šime, Sv. Tome i Sv. Marije Velike), ranosrednjovjekovne građevine (monumentalna rotonda Sv. Donata, crkve Sv. Lovre i Sv. Petra Starog, Stomorica), spomenici razvijenog i kasnog srednjeg vijeka (monumentalna romanička Katedrala, dijelovi samostanskog kompleksa Sv. Marije, crkva Sv. Krševana, samostan Sv. Frane, samostan Sv. Mihovila, crkva Sv. Dominika, palače Nasis i Grisogono, Kapetanova kula), te građevine kasnijih epoha (Gradska loža, zgrada Gradske straže, Providurova palača, Gradska vrata, dijelovi bedema).

Na prostoru gradskih predjela iz rimskog su doba pronađeni ostaci nekropola, akvedukt, villae, te ostaci međa katastarske podjele (centuracije), dok je amfiteatar definitivno uništen u 17. st. Iz kasnoantičkog i ranosrednjovjekovnog razdoblja sačuvan je manji broj građevina (crkve Sv. Ivana na Relji i Sv. Stošije na Puntamici), dok je veći dio nestao tijekom vremena. Slično je i sa spomenicima razvijenog i kasnog srednjeg vijeka, kojih je na prostoru gradskih predjela bilo izuzetno mnogo, a do danas su djelomično sačuvane tek šest crkvice (Sv.

Martina i Sv. Petra u Diklu, Sv. Marije na Belafuži, te Sv. Marine i Sv. Klimenta u Arbanasima). Iz kasnijih je razdoblja bogato sačuvan fond stambenog graditeljstva s konca 19. i početka 20. st. na obali od Poluotoka do uvale Vitrenjak. I prostor gradske periferije predstavlja u najvećoj mjeri arheološki lokalitet jer je gustoća korištenja tijekom dvije tisuće godina ostavila brojne tragove.

Na prostoru prigradskih naselja sačuvana su tek dva vrijednija spomenika srednjovjekovnog graditeljstva (crkve Sv. Bartula kod Petrčana i Sv. Nikole u Crnom), nekolicina građevina iz kasnijih razdoblja, te određen broj arheoloških lokaliteta vezanih uz ostatke prethistorijskog, antičkog ili srednjovjekovnog doba.

Prostor gradskih otoka pokazuje nešto manju gustoću povijesno-kulturnih spomenika, no i na njem nalazimo izuzetno vrijedne ostatke iz prethistorijskog razdoblja (praktički na svakom otoku po jedna ili više prethistorijskih gradina) i antičkog doba (lokalitet Banjve na Olibu). Sačuvan je i jedan jedinstven spomenik ranosrednjovjekovne arhitekture (crkvica Sv. Marije u Malom Ižu), te nekoliko ostataka kasnoantičkih i srednjovjekovnih građevina (Garska crkva kod Brgulja na Molatu, Garška crkva na Premudi, "Manastirina" i crkva Gospe od Karmena u Molatu). Osobito je bogata graditeljska baština razdoblja od 16. do 19. st: dvadesetak sakralnih građevina (od kojih su neke naslijedile srednjovjekovne crkve), ostaci fortifikacijske i ladanjske stambene arhitekture, te posebno ostaci pučke tradicijske arhitekture (najbolje sačuvani u Olibu, te Makovcu na Ižu). Najveći broj arheoloških lokaliteta na ovim otocima nije definitivno istražen, a zasigurno postoje i takvi koji nisu niti evidentirani.

1.1.3. Planski pokazatelji i obveze iz dokumenata prostornog uređenja šireg područja i ocjena postojećih prostornih planova

Planski pokazatelji i obveze iz dokumenata prostornog uređenja šireg područja

Dokumenti prostornog uređenja šireg područja čije su odredbe obvezujuće za ovaj Plan su Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske, Program prostornog uređenja Republike Hrvatske i Prostorni planu Županije (PPŽ).

Ti dokumenti prostornog uređenja analiziraju ulogu i značaj Zadra kao centra Zadarske županije.

Prema postavkama Prostornog plana Županijes gledišta dostignutog gospodarskog razvoja, na prostornoj matrici Grada Zadra prepoznatljive su dvije razvojne cjeline:

- Zadarska urbana regija - obalni pojas i zaobalni prostor unutar kojeg je grad Zadar žarište gospodarskog i prostornog razvoja
- otoci Grada Zadra - područje kontinuiranog iseljavanja i odumiranja gospodarskih funkcija

U cilju prevladavanja naslijeđenog stanja i niveliranja zatečenih različitosti u gospodarskom, demografskom, prometnom i kulturnom značenju Prostorni plan Županije ističe potrebu kvalitetnijeg povezivanja otoka s kopnom i otoka međusobno.

Prostorni plan Županije definira ulogu Zadra kroz administrativni ustroj, položaj u prostoru, demografsko stanje i gospodarsku osnovu naselja, te utvrđuje ciljeve i pravce razvoja.

Zadar je županijsko središte s najvećom koncentracijom radnih mjesta i centralno-mjesnih funkcija, u koje istovremeno treba poticati policentrični razvoj cijelog područja.

Slijedom toga, gravitacijsko područje grada Zadra, koje uključuje i gradove Biograd na Moru i Benkovac, te u širem smislu Obrovac, Pag i Gračac, trebalo bi se postupno funkcionalno preoblikovati.

Potrebno je uz korištenje ukupnosti agrarnih, morskih i drugih resursa težiti cilju formiranja uređenog i organiziranog urbo-agrarnog i turističkog okoliša uz osiguranje razvoja industrijske proizvodnje i uslužnih djelatnosti na temeljima naslijeđenih dobara i uz uvjet korištenja modernih tehnologija i znanosti.

Ocjena postojećih prostornih planova

Područje Grada Zadra pokriveno je sljedećim planovima prostornog uređenja:

Prostorni plan uređenja Grada Zadra

(Glasnik Grada Zadra broj: 4/04)

GUP grada Zadra

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 14/85, 11/88, 13/89

Glasnik Grada Zadra, broj: 16/95, 3/98)

PUP dijela Mjesne zajednice "Brodarica" i dijela Mjesne zajednice "Vlado Bagat" - Belafuža

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 1/92)

PUP stambenog naselja "Bili Brig" u Zadru

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 13/82, 17/87, 21/90, 8/92, i Glasnik Grada Zadra, broj: 8/96, 1/03, 5/05)

PUP dijela stambenog naselja Bokanjac

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 17/85, 12/88, Glasnik Grada Zadra, broj: 1/97)

PUP stambenog naselja Ričina u Zadru

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 5/86, 6/87, 11/88, 7/89)

PUP prostorne mikrocjeline uz ulicu Lovre Monti u Zadru

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 1/88, 6/91)

PUP stambenog naselja Ploče i dijela MZ Dračevac

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 1/88)

PUP turističkog kompleksa "Pinija" na punti Radman u Petrčanima

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 8/89)

PUP stambene zone "Smiljevac" u Zadru

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 8/90,

Glasnik Grada Zadra, broj: 3/96)

PUP dijela MO Maslina – Tehnički školski centar u Zadru

(Službeni vjesnik općina Benkovac, Biograd n/m, Obrovac i Zadar, broj: 13/90, 21/90,

Glasnik Grada Zadra, broj: 1/99)

DPU bloka “Starčevićeva – Kvaternikova”

(Glasnik Grada Zadra, broj: 5/98)

DPU “Teniski centar Zadar”

(Glasnik Grada Zadra, broj: 5/98)

DPU uvala “Lokvine” - Mala Rava

(Glasnik Grada Zadra, broj: 5/98)

DPU “Mul” – Silba

(Glasnik Grada Zadra, broj: 5/98)

DPU prostora TIZ-a

(Glasnik Grada Zadra, broj: 7/98, 7/00, 1/03)

DPU industrijsko-skladišno-servisne zone “Autocentar”

(Glasnik Grada Zadra, broj: 4/00)

DPU industrijsko-skladišno-servisne zone “Kosa”

(Glasnik Grada Zadra, broj: 4/00)

DPU centralne zone “Vidikovac”

(Glasnik Grada Zadra, broj: 4/00)

DPU obalnog pojasa Puntamika

(Glasnik Grada Zadra, broj: 5/00)

UPU trajektnog terminala Zadar

(Glasnik Grada Zadra, broj: 7/00)

UPU “Kosirača” - Ist

(Glasnik Grada Zadra, broj: 8/00)

UPU sportsko rekreacijskog središta “Višnjik”

(Glasnik Grada Zadra, broj: 2/01)

DPU lučice “Vitrenjak” u Zadru

(Glasnik Grada Zadra, broj: 2/01)

DPU zone centralnih funkcija “Višnjik” Zadar

(Glasnik Grada Zadra, broj: 6/01)

DPU obalnog pojasa luke Zapuntel

(Glasnik Grada Zadra, broj: 7/02)

DPU zapadnog dijela Puluotoka, Zadar

(Glasnik Grada Zadra, broj: 10/02)

DPU obalnog pojasa luke “Krijal” - Premuda

(Glasnik Grada Zadra, broj: 4/03)

UPU industrijske zone Barbaričine u Zadru

(Glasnik Grada Zadra, broj: 1/06)

DPU područja Žmirići u Zadru

(Glasnik Grada Zadra, broj: 5/03)

DPU Centra za odgoj , obrazovanje, rehabilitaciju i smještaj osoba s posebnim potrebama Mocire u Zadru

(Glasnik Grada Zadra, broj: 9/04)

DPU dijela prostora MO Jazine

(Glasnik Grada Zadra, broj: 6/05)

DPU zone komunalnih građevina i uređaja Sinjoretovo u Zadru

(Glasnik Grada Zadra, broj: 1/06)

Izmjene i dopune DPU-a bloka Starčevićeva-Kvaternikova

(Glasnik Grada Zadra, broj: 1/06)

Izmjene i dopune DPU-a industrijsko-skladišno-servisne zone Autocentar u Zadru

(Glasnik Grada Zadra, broj: 2/06)

DPU uvale Dražanica

(Glasnik Grada Zadra, broj: 9/06)

DPU Turističkog naselja Punta Skala i zone stanovanja

(Glasnik Grada Zadra, broj: 3/06)

Prostorni plan uređenja Grada Zadra (PPUG) je temeljni prostorno-planski dokument koji definira uvjete i način korištenja i zaštite prostora unutar administrativnih granica Grada Zadra, usvojen na sjednici Gradskog vijeća Grada Zadra 14. srpnja 2004. godine.

Pošto su nedugo nakon usvajanja PPUG-a stupile na snagu nove zakonske odredbe - Izmjene i dopune Zakona o prostornom uređenju (NN 100/04) i Uredba o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora (NN 128/04) - utvrđena je obveza usklađenja PPUG-a s istima, što je u sklopu ovih Izmjene i dopuna Plana i izvršeno.

GUP Zadra usvojen je 1992. god. s ciljem provedbe skladnog i svrsishodnog prostornog razvoja grada.

Prostor obuhvata plana je definiran na temelju već ranije utvrđenih gradskih zona, i manji je od obuhvata GUP-a iz 1974. godine budući da je isključeno naselje Bibinje, te određen broj slobodnih prostora oko grada. Ukupna bruto površina definiranog gradskog teritorija ima 2.550 ha.

Vrednujući temeljne značajke prostora izražene u povijesnom razvoju gradske strukture, GUP Zadra je akceptirao osnovnu namjenu površina i mrežu prometnih tokova grada, te glavne infrastrukturne pravce. Prometni sustav definiran je primarnom gradskom mrežom sa zadaćom povezivanja glavnih prostornih cjelina grada.

Konceptija cestovnog prometa temelji se na užem, srednjem i vanjskom gradskom prstenu, te radijalnim pravcima čije je ishodište centralna gradska zona odnosno unutarnji prsten.

Pomorski promet dopunjava se terminalom u zoni Gaženica za sve vrste plovila osim lokalne putničke flote

Problematika vodoopskrbe grada ovim je GUP-om usmjerena dugoročno na vode rijeke Zrmanje, zahvatom Regionalnog vodovoda, te na lokalne izvore: Bokanjačko blato, sliv Miljašić jaruge i Golubinku.

Osnovne namjene površina određene su:

- stanovanjem u centralnom prostoru
- industrijsko-lučkom zonom u južnom dijelu i
- turističkom zonom u zapadnom dijelu.

GUP Zadra kao posebnu kategoriju utvrđuje umjereniji porast broja gradskog stanovništva i to stopom rasta od 1,8% godišnje, te limitira broj stanovnika 2015 godine na oko 115.000 stanovnika.

Ukazuje se na problem sanacije Grada što se posebno izražava kroz potrebu uređenja zona bespravne izgradnje, te podizanja urbane svijesti. Druga temeljna vrijednost je "reintegracija grada" kroz povezivanje prostora zelenim koridorima, esplanadom priobalne zone, gradskim vedutama itd.

Uočen je problem odvodnje otpadnih voda, te je predložena revitalizacija gradskog akvatorija Kroz odredbe za provođenje GUP detaljno definira temeljne principe uređenja prostora u sljedećim elementima:

- integracija cijelog područja grada u visoko urbanizirani prostor u pravilu bez proširenja njegova teritorija
- transformacija prometnih i informacijskih veza i sredstava prema kopnu i moru u skladu s utvrđenim centralitetom grada
- osiguranje uvjeta za bolju prometnu povezanost s neposrednom okolinom
- integracija stare gradske jezgre kao središnje točke interesa i uspostave njene urbane funkcije u kompleksu organizacije cijelog grada
- sistematizacija urbane forme grada prevladavanjem amorfnih i nesređenih struktura
- respektiranje povijesnog nasljeđa - urbane i graditeljske baštine (centurijacija, blokovi i dr.)
- koncentrično širenje centralnih funkcija od jezgre prema perimetru
- formiranje gradske obalne esplanade: Poluotok-Kolovare (centralna kupališna zona grada)
- podizanje kvalitete turističke zone Puntamika - Diklo uključujući i sportsko-rekreacijske funkcije (centralna sportsko-rekreacijska zona Gornje Diklo)
- osiguranje prostora za razvoj radnih, industrijskih i lučkih zona i postrojenja, te komunalno-servisnih sadržaja u istočnom dijelu grada
- očuvanje ambijenta prirode kao najznačajnije kategorije obnove grada i njegovih ekoloških vrijednosti.

Izmjenama i dopunama GUP-a 1998. god. definirane su promjene na pojedinim grafičkim priložima i korekcije provedbenih odredbi sukladno nastalim izmjenama u grafičkim priložima. Najznačajnije promjene nastale su na Planu namjene površina i Planu zona komunalnog urbaniteta s režimima uređivanja prostora.

Osnovna razlika u izmjenama i dopunama GUP-a u odnosu na postavke GUP-a je u utvrđivanju potrebe izrade detaljnih planova prostornog uređenja, programskih skica ili stručnih podloga za pojedine zone unutar grada ovisno o planiranim sadržajima izgrađenosti i zonama urbaniteta.

Rezultat toga je obveza izrade detaljnog plana za široki urbani pojas poglavito za zone manjeg komunalnog urbaniteta i niže gustoće stanovanja, dok je istovremeno za središnja gradska područja, prostore centralnih gradskih funkcija i zaštićenu povijesnu jezgru izgradnja omogućena temeljem stručne podloge ili samo programske skice.

Na taj je način stvorena inverzna situacija koja nalaže jaču kontrolu urbanog razvoja na prostoru manjeg urbanog intenzitete i značaja. Istovremeno je kontrola, planiranje i uređenje urbano značajnijeg prostora grada definirana planskim dokumentima koji su kroz odredbe Zakona o izmjenama i dopunama zakona o prostornom uređenju (N.N. 68/98.) neprepoznatljivi.

Sukladno postavkama Izmjena i dopuna GUP-a, detaljni plan uređenja postao je ključni planski dokument za urbani prostor grada poglavito neizgrađene i neuređene prostore dok je Urbanistički plan uređenja, kao planska kategorija čija je temeljna uloga u definiranju javnog i privatnog prostora i utvrđivanju osnovnih infrastrukturnih koridora u potpunosti izostao.

Izmjenama i dopunama GUP-a evidentirane su i određene promjene na infrastrukturnim uređajima u pogledu planiranog i izvedenog stanja.

Na planu prometa i prometnih površina izvršene su samo manje korekcije, tako da je osnovni koncept prometa zadržan sukladno postavkama GUP-a.

Analizirajući sadašnje stanje potrebno je istaknuti kaotičnost cjelokupnog prometa, koji je danas temeljni problem urbanog razvoja grada Zadra.

Postojeći prometni sustav djelomično se temelji na Prometnoj studiji Zadra, rađenoj 1985. godine (Građevinski institut Zagreb) i nikad dovršenoj.

Razvoj, rast i širenje Grada odavno su prerasli postojeću prometnu regulaciju i danas se grad guši u prometnom kolapsu zbog, nedostatka brzih prometnica, nepostojanja jasnih prometnih pravaca rasteretnih tranzitnih koridora i nedostatku parkirališnih prostora.

Svaki daljnji urbani razvoj nezamisliv je bez kvalitetnog prometnog rješenja koji mora biti utemeljen na Prometnoj studiji i njenim postavkama.

Dokumenti prostornog uređenja unutar zone obuhvata GUP-a

Provedbeni urbanistički planovi uređuju gradske prostore stanovanja, neovisno o tipu stanovanja. Prostori unutar obuhvata ovih planova samo su djelomično uređeni sukladno postavkama važećih planova. Najčešći razlog nedosljednosti u provedbi je bespravna izgradnja, odnosno nepostojanje instrumenta prisile da se zakonske obveze dosljedno izvrše. Nedosljednost u provedbi plan i nepoštivanje planom definiranih infrastrukturnih koridora rezultira lošim improvizacijama i kaotičnim situacijama na terenu.

Detaljni planovi uređenja predstavljaju novu generaciju prostornih planova rađenih, sukladno Zakonu o prostornom uređenju (N.N. 30/94., 68/98., 61/00, 32/02 i 100/04.) i Pravilniku o sadržaju, mjerilima kartografskih prikaza, obveznim prostornim pokazateljima i standardu elaborata prostornih planova, u pravilu za potrebe poznatih investitora

Ovi planovi rješavaju isključivo konkretnu situaciju unutar zona obuhvata, bez kvalitetnije analize šire situacije.

U situaciji ne postojanja takvih prostornih analiza odnosno planova višeg reda za šire područje (Urbanistički plan uređenja) moguće su negativne konzekvence u širem prostoru.

Dokumenti prostornog uređenja za ostala naselja ili dijelove naselja

Provedbeni urbanistički planovi i planovi uređenja naselja su rađeni za potrebe izgradnje i uređenja turističkih zona i vikend naselja, a samo iznimno za uređenje stambenih naselja.

Postojeće izgrađene strukture sukladno postavkama ovih planova treba svakako zadržati kao realnost u prostoru, dok opravdanost planske dokumentacije za nerealizirane zahvate u prostoru treba svakako preispitati.

Detaljni planovi uređenja prostora unutar granica pomorskog dobra u uvalama i mjesnim pristaništima na otocima u sastavu Grada Zadra izrađena su u pravilu za potrebe poznatih investitora.

Navedenu detaljniju plansku dokumentaciju koja je rađena za prostor unutar zaštićenog obalnog područja (ZOP-a), potrebno je uskladiti s Uredbom o uređenju i zaštiti zaštićenog obalnog područja mora, ukoliko se radi o neizgrađenom području odnosno o prostoru koji nije priveden svrsi temeljem planskih odrednica.

1.1.4. Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja razvoja u odnosu na demografske i gospodarske podatke te prostorne pokazatelje

Stanovništvo

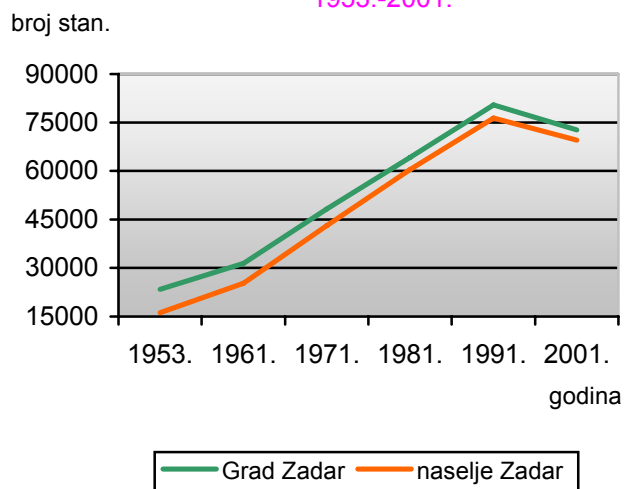
Analiza podataka o stanovništvu govori o demografski složenoj strukturi, budući da obuhvaća stanovnike najvećeg urbanog naselja u Županiji, naselja zaobalnog prostora i izoliranih pučinskih otoka. Rezultati analize navedenih prostornih cjelina i njihov geografski raspored ukazuje na kontrast nerazvijenosti, slabe naseljenosti i prostorne nepovezanosti izdvojenih malih otočnih sredina nasuprot prostornoj homogenosti, relativno gustoj naseljenosti i razvijenosti kopnene zone u sklopu koje dominira uži prostor grada Zadra s izrazitom gravitacijskom silom u demografskom, gospodarskom i kulturnom pogledu.

Tablica 8: Kretanje broja stanovnika od 1953. do 2001. godine

Naziv naselja	Godina					
	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.
Grad Zadar	23368	31383	48278	64161	80355	72718
OBALA	17823	26356	44109	61362	77416	70756
Zadar	16146	25243	43087	60371	76343	69556
Kožino	516	501	510	457	498	583
Petrčane	621	612	512	534	575	617
ZAOBALJE	684	623	615	762	695	428
Babindub	53	21	31	20	33	8
Crno	631	602	584	742	662	420
OTOCI	5401	4404	3554	2037	2244	1534
Brgulje	247	202	132	76	56	53
Ist	544	495	412	299	237	202
Mali Iž	810	617	454	212	189	147
Molat	424	335	247	135	114	96
Olib	805	585	569	226	714	147
Premuda	273	213	152	98	73	58
Rava	371	305	234	147	120	98
Silba	444	397	339	198	221	265
Veli Iž	1224	1021	847	556	468	410
Zapuntel	259	234	168	90	52	58

Izvor: M. Korenčić "Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971" i popis stanovništva 1981, 1991. i 2001. DZS; Zagreb 2001.

Kretanje broja stanovnika Grada Zadra i naselja Zadar 1953.-2001.

Značaj i dominantna uloga naselja Zadar u nehomogenoj administrativnoj strukturi kakva je Grad Zadar, nameće potrebu detaljnije analize demografskih i socioloških promjena vezanih za povijesni razvoj i jačanje grada Zadra kao petog grada po veličini u Državi. Podaci iz popisa 2001. se analiziraju kao zasebna, novonastala situacija uvjetovana ratom.

Kretanje broja stanovnika na području Grada u razdoblju od 1953. do 2001. ukazuje na kontinuirani porast do 1991. godine. Broj stanovnika se povećao 3,5 puta u tih 47 godina. U zadnjem međupopisnom razdoblju dolazi do pada za 7637 stanovnika (gotovo 10 %). Razlog tomu su migracijska kretanja uzrokovana ratom koja su se odrazila na kopneni dio Grada.

Među naseljima koja pripadaju Gradu Zadru jedino se Zadar ističe upečatljivim rastom broja stanovnika. Krivulje kretanja broja stanovnika naselja Zadar i Grada Zadra gotovo se podudaraju zbog velikog udjela stanovništva naselja Zadar u ukupnom broju stanovnika Grada Zadra (95,65%).

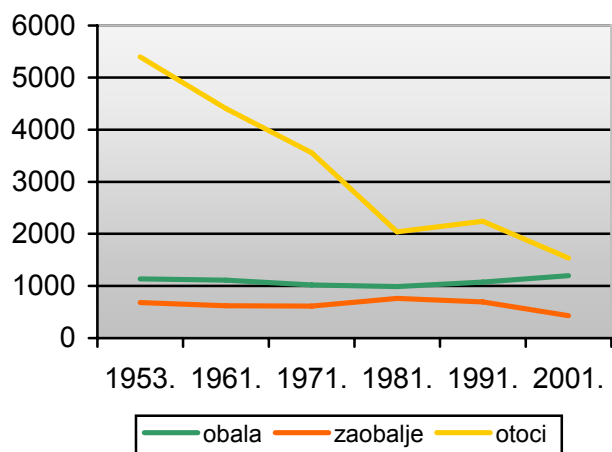
Gravitacijska snaga Zadra prelazi granice Županije. Veličinom i gospodarskim razvojem zauzima značajno mjesto u Državi pa na rast broja stanovnika osim prirodnog prirasta utječu i imigracije. U razdoblju od 1953. do 2001. godine broj stanovnika povećao se za 4,3 puta ili godišnje 1136 stanovnika.

Od ostalih naselja samo Kožino i Petrčane bilježe porast.

Stanovništvo dvaju naselja u zaobalju, Babinduba i Crnog, čini neznatan udio u ukupnom broju stanovnika Grada (0,58%), a broj stanovnika pada. Popisom 2001. utvrđeno je 428 stanovnika.

Broj i struktura stanovnika otočnih naselja odraz je negativnih demografskih procesa, emigracije i negativnog prirodnog prirasta, koji su započeli u 19. stoljeću, te su se nastavili do danas. U 47 godina broj stanovnika se smanjio 3,5 puta ili za 3867 stanovnika te je udio u ukupnom broju stanovnika 2001. godine iznosio 2,1%.

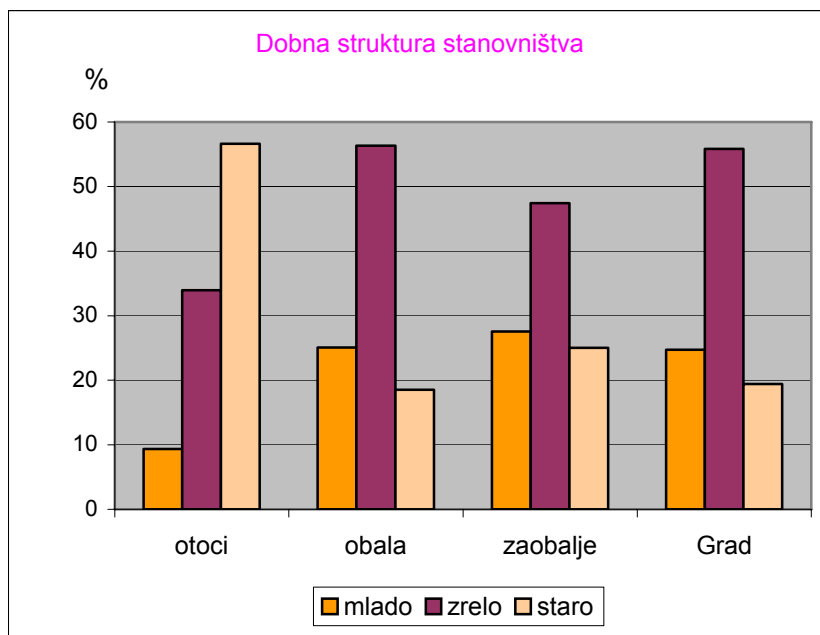
Kretanje broja stanovnika obalnih, zaobalnih i otočkih naselja bez grada Zadra 1953.-2001.

Prethodni podaci daju jasnu sliku kretanja stanovništva na području tri segmenta prostora Grada Zadra.

Tablica 9: Dobna struktura stanovnika

Naselje	0-19	20-59	60 i više
Grad Zadar	18017	40595	14106
OBALA	17755	39871	13130
Zadar	17506	39258	12792
Kožino	122	326	135
Petrčane	127	287	203
ZAOBALJE	118	203	107
Babindub	1	5	2
Crno	117	198	105
OTOCI	144	521	869
Brgulje	0	19	34
Ist	18	74	110
Mali Iž	12	41	94
Molat	0	23	73
Olib	18	51	78
Premuda	1	25	32
Rava	2	27	69
Silba	41	96	128
Veli Iž	52	155	203
Zapuntel	0	10	48

Dobna struktura stanovnika otoka ukazuje na izumiranje. Mladog stanovništva ima manje od 9%, dok starog ima 56% ili 6 puta više nego mladog. Izdvajaju se kao prostorna cjelina s najmanjim udjelom zrelog (34%) i mladog (9%) stanovništva, ali i kao cjelina s najvećim udjelom starog (56%) stanovništva čiji udjel u svim prostornim cjelinama nadvisuje stupac s udjelom zrelog stanovništva.

Na otoku Molatu, u sva tri naselja nema niti jedan stanovnik koji pripada dobnoj skupini od 0-19 godina. Na otoku Premudi je jedan, a na Ravi 2 stanovnika te skupine.

Struktura stanovništva obalnih naselja podudara se s prikazom strukture Grada Zadra zbog najveće koncentracije stanovništva u naselju Zadar.

Najveći udio ima skupina stanovnika od 20-59 godina sa preko 55% udjela u ukupnom broju stanovnika. U dobnoj skupini od 60 i više godina ima 18% stanovnika. To je skupina s najmanjim udjelom.

U zaobalnim naseljima postotnim udjelom dominira zrelo stanovništvo (47%). Gotovo isti udio mladog i starog stanovništva i ovdje ukazuje da će znatno pasti broj stanovnika, ne samo zrele dobne skupine nego i ukupnog broja stanovnika zaobalja u budućnosti.

Navedeno je analiza samo jednog segmenta projekcije demografske slike Grada Zadra i pojedinih njegovih prostornih cjelina. Za cjelovitu demografsku projekciju potrebna je detaljna analiza niza pokazatelja i potencijalnih utjecaja.

Tablica 10: Struktura kućanstava

Naselje	Broj domaćinstava			Prosječna veličina po broju članova		
	1981.	1991.	2001.	1981.	1991.	2001.
Grad Zadar	19615	24746	23812	2,9	2,6	2,3
OBALA	18487	23628	22877	3,3	3,2	3,1
Zadar	18225	23296	22446	3,3	3,2	3,1
Kožino	100	151	203	4,6	3,3	2,8
Petrčane	162	181	228	3,3	3,2	2,7
ZAOBALJE	157	204	142	4,8	3,4	3
Babindub	3	8	1	6,7	4,1	8
Crno	154	196	141	4,8	3,4	3
OTOCI	971	914	793	2,1	2,4	2
Brgulje	37	32	36	2	1,7	1,4

Ist	108	95	89	2,7	2,5	2,2
Mali Iž	125	84	87	1,7	2,2	1,7
Molat	57	51	56	2,3	2,2	1,7
Olib	130	228	68	1,7	3,1	2,1
Premuda	45	39	39	2,2	1,9	1,4
Rava	67	53	54	2,2	2,2	1,8
Silba	118	103	129	1,6	2,1	2
Veli Iž	238	202	200	2,3	2,3	2
Zapuntel	46	27	35	2	2	1,6

Izvor: Osnove korištenja i zaštite prostora općine Zadar, Zavod za urbanizam, Zadar 1993. i DZS Zagreb, 2003.

Na području Grada Zadra 2001. godine bilo je 23812 domaćinstava. Prosječna veličina domaćinstva po broju članova iznosila je 2,3. Najmanja prosječna veličina domaćinstava je na otocima: 2 člana, a slijede ih domaćinstva u zaobalju s 3 i na obali s 3,1 člana. U zadnjem međupopisnom razdoblju smanjuje se broj i prosječna veličina kućanstava.

Tablica 11: Nastanjenost stanova na području Grada Zadra

Naselje	Ukupno	Stanovi za stalno stanovanje				Stanovi koji se koriste povremeno za			Stanovi u kojima se samo obavlja djelatnost
		ukupno	nastanjeni	privremeno nenastanjeni	napušteni	odmor	sezonske radove u poljoprivredi	ukupno	
Grad Zadar	31122	28186	23648	4194	344	2394	61	2455	481
OBALA	28188	26822	22694	3968	160	922	1	923	443
Zadar	27019	26388	22281	3948	159	350	1	351	280
Kožino	486	198	193	5	-	171	-	171	117
Petrčane	683	236	220	15	1	401	-	401	46
ZAOBALJE	157	154	132	19	3	3	-	3	-
Babindub	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Crno	156	153	131	19	3	3	-	3	-
OTOCI	2777	1210	822	207	181	1469	60	1529	38
Brgulje	107	36	36	-	-	69	-	69	2
Ist	237	107	90	4	13	128	-	128	2
Mali Iž	406	158	94	38	26	229	11	240	8
Molat	211	59	56	2	1	151	-	151	1
Olib	283	195	68	51	76	88	-	88	-
Premuda	95	46	43	3	-	49	-	49	-
Rava	198	151	55	55	41	36	11	47	-
Silba	611	152	131	21	-	443	-	443	16
Veli Iž	541	267	214	33	20	227	38	265	9
Zapuntel	88	39	35	-	4	49	-	49	-

Izvor: DZS, Zagreb 2003.

Na području Grada Zadra je 11 puta više stanova za stalno stanovanje u odnosu na stanove za povremeno stanovanje. Najveći udio stanova za stalno stanovanje je u zaobalju (98%) i na obali (95%). Na otocima prevladavaju stanovi za povremeno stanovanje (56%). Udio napuštenih stanova u ukupnom broju stanova za stalno stanovanje najveći je na otocima (15%).

Razlike u broju stanova za stalno stanovanje po stanovniku su neznatne i kreću se od 0,3 u zaobalju, preko 0,4 na obali do 0,7 na otocima. Najveću površinu stambenog prostora po

stanovniku ima otočno stanovništvo (54 m²), zatim stanovnici naselja na obali (30 m²) i najmanje zaobalno stanovništvo (29 m²) stambenog prostora.

Među stanovima koji se koriste povremeno neznatan je udio stanova koji se koriste za sezonske radove u poljoprivredi. Glavninu čine stanovi koji se koriste za odmor.

Tablica 12: Struktura stanova za stalno stanovanje

područje	prosječan broj stanova za stalno stanovanje po stanovniku	prosječna površina stambenog prostora po stanovniku	prosječna veličina stana
Grad	0,3	29 m ²	76 m ²
obala	0,4	30 m ²	80 m ²
zaobalje	0,3	29 m ²	81 m ²
otoci	0,7	54 m ²	69 m ²

Gospodarski pokazatelji

U vremenskom slijedu gospodarskog razvoja na prostoru Grada Zadra očigledan je izraziti nesklad između prirodno-geografskih mogućnosti kao i ekonomskog i demografskog rasta s jedne, te prometnih, društvenih i geopolitičkih prilika s druge strane, koje su taj rast limitirale, iskrivljavale i ponekad potpuno onemogućile.

Iz drugog svjetskog rata Zadar je izašao gotovo potpuno razrušen, bez stanovništva i bez ikakvih gospodarskih kapaciteta.

Ponovna integracija u gospodarske tokove Hrvatske (kao i bivše Jugoslavije) grada Zadra i njegovog neposrednog okruženja bila je spora i uvjetovana gotovo posvemašnjom prometnom izolacijom, koja je trajala sve do početka šezdesetih godina 20. stoljeća. Jedini prometni put u tom razdoblju bile su pomorske veze s Rijekom i Splitom. Tek 1962. godine Jadranska magistrala došla je do Zadra, a željeznička pruga do Knina puštena je u promet 1965. godine.

Iz tih razloga u gospodarskom razvoju Zadra iza drugog svjetskog rata mogu se zapaziti dva različita razdoblja:

- razdoblje relativno spore obnove i niskog rasta do 1960. godine,
- razdoblje intenzivnog gospodarskog razvoja iza 1960. godine.

Izgradnjom cestovnih i željezničkih prometnih pravaca prestala su osnovna ograničenja i ostvarene su mogućnosti korištenja prirodnih, geoprometnih i urbanih čimbenika razvoja koje je Zadar oduvijek posjedovao.

Neki od tih čimbenika jesu:

- povoljan geoprometni položaj na Jadranskoj obali, gdje je Zadar najbliži grad Dalmacije razvijenom sjeverozapadu Republike,
- povoljno reljefno obilježje, u kojem se ističe široki pojas obalnog prostora, te poljoprivredni pojas Ravnih kotara
- more kao polivalentan resurs: najekonomičniji plovni put, biološki izvor hrane i ostalih sirovina, te turistički čimbenik prve kategorije,
- široki prostor gravitacije unutar kojeg se nalaze četiri nacionalna parka: Plitvička jezera, Kornati, Krka i Paklenica,
- brojni, raznovrsni, slikoviti i turistički atraktivni otoci,
- urbana infrastruktura, brojni spomenici kulture, civilizacijska tradicija i dr.

Polazeći od navedenih općih prirodnih i stvorenih uvjeta razvitka mogućnosti gospodarskog razvoja na prostoru Grada Zadra prvenstveno se temelje na djelatnostima kao što su: industrija, poljoprivreda, ribarstvo, turizam i promet.

Industrija

Razvoj industrije na prostoru Grada Zadra primarno je usmjeren na prostor samoga grada i ograničen unutar područja GUP-a.

Nedostatak vlastite sirovinske osnove za veći zamah industrijske proizvodnje i prometna izoliranost glavni su razlozi sporog razvoja industrije do 60-ih godina. U tom razdoblju uglavnom se razvijala ona industrija koja u svom tehnološkom procesu nije zahtijevala veće količine jeftinih rudnih, energetskih i drugih sirovina i materijala i čija finalna produkcija nije bila količinski velika i transportno uvjetovana.

Razvoj industrije zasnivao se uglavnom na poljoprivrednim sirovinama (proizvodnja likera, vina, prerada mljeka), na sirovinama koje daje more (prerada ribe), te na uvozu materijala i

sirovina iz drugih područja (tekstilna, lako-metalna, prehrambena, industrija duhana, a kasnije kemijska industrija).

Prevladavanjem prometnih ograničenja, puštanjem u rad željezničke pruge Zadar-Knin, dovršenjem Jadranske magistrale i modernizacijom ceste preko Obrovca, Gračaca i Plitvičkih jezera do Zagreba, te izgradnjom teretne luke u Gaženici, industrija je dobila značajan zamah. Tada se u širem području Gaženice počinje razvijati lučko-industrijska zona s prevladavajućim kemijskim kompleksom, preradom uvozne soje, tekstilnom proizvodnjom i sl. Razvoj industrijske zone potencirao je i porast proizvodnje. Postupno se definira i struktura industrije unutar koje dominiraju četiri grane: kemijska, metalna, tekstilna i prehrambena.

Do danas, Zadar se uspio oduprijeti svim aspiracijama koje su prijetile instaliranjem potencijalnih zagađivača na ovo područje te je usprkos svim sličnim tenzijama uspio zadržati sliku i karakter ekološki čistog grada sa zdravim okolišem.

Kapaciteti kemijske industrije, tj. proizvodnja i prerada plastičnih masa imala je stanovite negativne ekološke konotacije, no ni izdaleka toliko drastične kao u nekim drugim obalnim područjima. Osim toga, industrija koja se razvija u Zadru najvećim se dijelom oslanja na stručnu radnu snagu i "know how", na moderna tehnološka rješenja i propulzivna tržišta.

Stoga se grad tijekom daljnjeg razvoja industrije treba oslanjati na već postojeću tradiciju i koncepciju koja je i do sada bila uspješna. To znači, da Zadar treba koristiti sve prirodne prednosti, mogućnosti jeftinog i masovnog transporta morskim putem, te razvijati i širiti prodajna tržišta i sl., ali samo na osnovu suvremene tehnologije, informatike i prodaje znanja. Na ovom prostoru ne smije se planirati niti graditi i razvijati nikakva ekološki problematična industrija, jer bi njeni financijski i drugi ekonomski efekti uvijek bili značajno manji od dugoročnih šteta općem gospodarskom i društvenom razvoju.

Na ostalom prostoru Grada moguće je govoriti tek o začecima proizvodno-prerađivačkih djelatnosti.

Izuzetak u tom pogledu je naselje Kožino koje pokazuje izrazite aktivnosti u pogledu razvoja poglavito uslužnih i obrtničkih djelatnosti. Danas u naselju djeluje više ugostiteljskih radnji, trgovina prehrambenim namirnicama, uljara /jedina na kopnenom dijelu Grada Zadra/, staklara, jedno građevinsko poduzeće, dva obrta građevinske stolarije, te električar i autolimar. Sve navedeno govori o razvojnim potencijalima ovog prigradskog naselja.

Na cjelokupnom otočnom prostoru ne postoje izrazitiji oblici gospodarske djelatnosti, osim poneke uljare, trgovine prehrambenim proizvodima, stanice za otkup ribe i restorana /Ist vezano uz razvoj nautičkog i ronilačkog turizma/ili pilane /Olib zahvaljujući kvalitetnim i gustim šumama crnike/.

Izuzetak je Veli Iž na kojemu pored marine i hotela posluje još nekoliko restorana i trgovina prehrambenim proizvodima, te uljara, ribogojilište, radionica keramike, slikarski atelje, radionica za plastificiranje brodova i nekolicina obrtnika (stolar, vodoinstalater, zidar i sl.).

Postojeća situacija ne pruža nade u brži oporavak otočnog gospodarstva. Očigledno je da će trebati uložiti puno napora za daljnji razvoj proizvodnih djelatnosti na ostalom prostoru Grada Zadra poglavito na otocima što je i jedan od temeljnih ciljeva plana.

U tom pogledu prikladni bi bili manji prerađivački pogoni kao što su uljare, obiteljske vinarije, stanice za otkup i preradu ribe i sl. ili određene vrste zanatsko-obrtničkih usluga kao što su stolarske radnje manja obiteljska brodogradilišta ili istezališta za popravak brodova i sl.

Poljoprivreda i ribarstvo

Grad Zadar ima značajnu ulogu u razvoju poljoprivrede i ribarstva.

Na prostoru Grada Zadra razlikuju se tri poljoprivredno-proizvođačke zone: rubni pojas Ravnih kotara, obala i otoci.

Rubni pojas Ravnih kotara kontaktno je područje Grada s najbogatijim poljoprivrednim područjem Županije. Do domovinskog rata ovo je područje bilo značajan proizvođač voća, povrća i vina u Hrvatskoj.

Na primorskom dijelu i na otocima poljoprivredna proizvodnja je izrazito mediteranskog tipa s razvijenim kulturama vinograda, maslina, maraske, smokve, badema te ranog povrća.

Danas je suvremeni poljoprivredni kompleks pored proizvodnje nezamisliv bez uspješnog otkupa, uskladištenja, pakovanja, prerade i prodaje. To su poslovi koji se u uvjetima tržišnog gospodarstva organiziraju i razvijaju u urbanim centrima kojima takve poljoprivredne površine gravitiraju. U postojećem okruženju i navedenim prilikama Zadar se ne može odreći takve uloge u prostoru svoje regije s tim da pojedine zadaće preuzmu i manja urbana središta bliže

mjestu proizvodnje, poglavito na otocima. Time bi se sam Grad rasteretio, a u manjim centrima potaknuo gospodarski razvoj.

Ribarstvo je na prostoru Grada Zadra tradicionalna gospodarska grana osobito po otocima kao obiteljska profesija u novije vrijeme kao dopunska djelatnost. U sklopu takvih prilika grad Zadar je i sjedište relativno razvijene ribolovne flote, koja opskrbljuje lokalnu tvornicu za preradu ribe potrebnim sirovinama.

Posljednjih godina povećan je interes za dodjelu koncesija za marikulturu. I u tom pogledu zadarski otoci (Rava, Iž) obiluju pogodnim lokacijama .

Turizam

Grad Zadar ima izuzetne mogućnosti za razvoj turizma. Razlog tome prije svega su postojeći prirodni potencijali koji su do danas samo djelomično iskorišteni. Razvoj turizma na prostoru Grada Zadra odvijao se uglavnom u kvantitativnom smislu, no mogućnosti njegovog kvalitativnog razvoja još su velike i nedovoljno iskorištene.

Cjelokupan prostor Grada Zadra nije podjednako valoriziran u pogledu turističkog razvoja i izgradnje turističkih kapaciteta. Najveća koncentracija dogodila se na obalnom pojasu od Petračana preko Kožina i Dikla do same Puntamike. Duž ovog poteza obalni je pojas izgrađen gotovo u potpunosti oblikujući Zadarsku rivijeru kao turističku destinaciju raznolike tipologije, kvalitete i ponude. Istovremeno se na jugoistočnom dijelu obalnog pojasa razvila lučko-industrijska zona te je u tom smislu ovaj prostor neprikladan za izgradnju turističkih kapaciteta. U samom Gradu postoji relativno dostatna ponuda prilagođena turističkoj potražnji barem u pogledu smještaja, ali uz neadekvatnu ponudu usluga vanpansionske potrošnje osjeća se nedostatak barem jednog ili dva izrazito gradska hotela.

Otočni prostor ostao je do danas gotovo netaknut u pogledu izgradnje većih turističkih kapaciteta uz izuzetak hotela na Ižu.

Kućna radinost (u početku iznajmljivanje soba, a zatim sve intenzivnija izgradnja apartmana) također je nejednako zastupljena na prostoru Grada Zadra. I u ovoj kategoriji usluge očigledna je izrazita koncentracija smještajnih kapaciteta duž obalnog pojasa, u samom Gradu nasuprot znatno manjoj ponudi na otocima.

U većini slučajeva neizgrađenost takvih objekata znači i sretnu okolnost u pogledu očuvanja ambijentalne vrijednosti naselja i kvalitete prirodne osnove neizgrađenog prostora, jer se nažalost, pošast apartmanske izgradnje danas često može poistovjetiti s bujanjem vikend izgradnje tijekom prethodnog razdoblja.

Sretna okolnost u pogledu izgrađenosti turističkih kapaciteta na prostoru Grada Zadra je i nepostojanje većeg broja odmarališta, koji znače masovnost, a samim tim i pad kvalitete.

Tablica 18: Pregled smještajnih kapaciteta na prostoru Grada Zadra

naselje	hoteli	apartman. naselja	odmarališta	kućna radinost		kampovi	ukupno
				sobe	apartmani		
Babindub	0	0	0	0	0	0	0
Brgulje	0	0	0	10	30	0	40
Crno	0	0	0	0	0	0	0
Ist	0	0	0	43	121	0	164
Kožino	0	0	0	49	265	0	314
Mali Iž	0	0	0	27	88	0	115
Molat	0	0	0	10	30	0	40
Olib	0	0	0	0	0	0	0
Petrčane	974	647	0	151	851	81	2704
Premuda	0	0	0	0	15	0	15
Rava	0	0	0	0	25	0	25
Silba	0	0	0	82	184	0	266
Veli Iž	204	0	0	64	139	0	407
Zadar	1711	38	501	769	2278	528	5825
Zapuntel	0	0	0	0	12	0	12
Ukupno	2889	685	501	1205	4038	609	9927

Izvor: TZG Zadra stanje na dan 31. kolovoza; Ured za turizam Zadarske županije; stanje na dan 13. ožujka 2001. god.

Prethodna tablica potvrđuje tezu o neravnomjerno raspoređenim smještajnim kapacitetima turističke ponude vezane za pojedina naselja Grada Zadra.

Sam grad Zadar u tom pogledu daleko premašuje ostala naselja.

Među ostalim naseljima po broju ležaja ističe se naselje Petrčane, ponajprije zahvaljujući hotelu "Pinijski" i apartmanskome naselju Punta Skala. Drugo obalno naselje, Kožino ima znatno manji broj evidentiranih ležaja, ali je taj broj još uvijek znatno veći nego u većine naselja na otocima.

Među otočnim naseljima s najvećim smještajnim kapacitetom ističe se Veli Iž, što još jednom potvrđuje određenu sliku gospodarske živosti i ekonomskog potencijala mjesta. Slijede ga naselja: Silba, te Ist i Mali Iž.

Nešto su bolji rezultati u nautičkom turizmu, barem po broju plovila koje tijekom ljeta boravi u ovom akvatoriju, iako su financijski i ekonomski rezultati ovog tipa turizma još uvijek dosta nepovoljni. Ne postoji opravdani razlog takvoj situaciji, jer nautički turizam na prostoru Grada Zadra ima sve preduvjete za brz i kvalitetan razvoj, bar kada je riječ o prirodnim pogodnostima.

Začeci nautičkog turizma potaknuti su izgradnjom atraktivne marine u staroj gradskoj luci.

Danas su na prostoru Grada Zadra izgrađene i opremljene 3 marine. Od toga su dvije marine izgrađene u užem području Grada, dok je jedna na Velom Ižu. Također je započet proces izgradnje i uređenja nautičkih luka, tipa privežišta i sidrišta na otocima Grada Zadra.

Kapacitet postojećih marina na području Grada Zadra:

marina - lokacija	broj vezova
grad Zadar - Borik	330
grad Zadar – uvala Vrulje	450
Veli Iž. – uvala Veli Iž	90
Grad Zadar - ukupno	870

U sklopu svih otočnih i obalnih naselja Grada Zadra formirane su mjesne lučica različitog nivoa uređenja i opreme, dok svako otočno mjesto ima barem jednu mjesnu luku za javni promet, bilo županijskog (Silba) ili lokalnog značaja (sva ostala otočna naselja).

U samom Gradu, pored luke za javni promet međunarodnog značaja i novoplaniranog trajektnog terminala, te teretne luke međunarodnog značaja, unutar obalnog pojasa uređeno je 7 sportskih luka koje su koncesijskim ugovorom dodijeljene Turističkom društvu "Obala i lučice" d.o.o.

Kapacitet sportskih lučica na području grada Zadra:

sportska lučica - lokacija	broj vezova
Diklo	30
Vitrenjak	438
Draženica	46
Maestral	15
Jazine	366
Foša	61
Bregdeti	409
Ukupno	1365

Navedeni podaci govore isključivo o broju vezova i na taj način daju samo okvirnu sliku o prostornim mogućnostima, dok bi se u pogledu opremljenosti i uređenosti ovih prostora svakako trebala voditi veća skrb, budući da se radi o atraktivnim i osjetljivim gradskim prostorima čija je kvaliteta usluga i nivo uređenja prostora često sporno.

Nameće se potreba uređenja kompletnog obalnog pojasa temeljem Detaljnih planova uređenja koji bi trebali biti osnova bilo kakvih aktivnosti u obalnom pojasu u sklopu svih naselja Grada Zadra. Neki konkretni potezi u rješavanju tog problema učinjeni su donošenjem detaljnih planova uređenja prostora za mjesne lučice na Silbi, Istu Ravi, kao i za sportsku lučicu Vitrenjak u Zadru, i izradom detaljnog plana uređenja mjesne luke u Zapuntelu.

Prilikom izrade detaljnih planova uređenja obalnog pojasa i mjesnih lučica potrebno je ispoštovati sljedeće uvjete:

- u svakom naselju urediti luku nautičkog turizma sukladno Pravilniku o lukama nautičkog turizma (NN 109/96.) tipa privezišta, a prema postavkama ovog plana:
- u svakom naselju planirati sportsku luku za potrebe lokalnog stanovništva
- kvalitetu usluge, sigurnost i opremljenost veza treba poboljšati
- osigurati dovoljan broj vezova vodeći računa o potrebama domicilnog stanovništva, ali i za potencijalne posjetitelje
- kontakti obalni pojas urediti u funkciji sa svim potrebnim pratećim sadržajima
- posebnu pažnju posvetiti uređenju javnog prostora u sklopu obalnog pojasa kao potencijalnom centralnom mjesnom prostoru
- osigurati prohodnost i dostupnost obalnog pojasa u cjelokupnoj dužini unutar građevinskog područja naselja vodeći računa o oblikovanju šetnice "lungo mare"

Stanje i uređenost plaža na prostoru grada Zadra unatoč prirodnim pogodnostima kao što su: pristupačnost, prirodna ljepota i razvedenost obale te relativno čisto more, uglavnom ne zadovoljava zahtjevima lokalnog stanovništva i turista.

Duž obalnog pojasa uređene plaže uglavnom su vezane uz turističke kapacitete ili sportske aktivnosti, dok pojam uređenih mjesnih javnih plaža gotovo i ne postoji. Izuzetak u tome su lokalni naponi pojedinih mjesnih odbora ili pojedinaca da samoinicijativno uredi neke manje površine ili prostore uz privatne objekte. Rezultat toga su neadekvatno uređeni nedostatni prostori ili čak i privatiziranje obalnog pojasa. Vodeći računa o činjenici da je obalni pojas najkvalitetnija prostorna zona i najdragocjenije područje od osobite vrijednosti ne samo za područje Grada nego i Države nameće se potreba pažljivijeg odnosa prema tom najvrjednijem prirodnom resursu..

Analizom cjelokupnih turističkih potencijala na prostoru Grada Zadra može se zaključiti da po svojim prirodnim ljepotama, receptivnim mogućnostima svojih plaža, svojom urbanom fizionomijom, mediteranskim koloritom i brojnim kulturno-povijesnim spomenicima prostor grada Zadra ima sve preduvjete da postane istaknuti turistički centar na hrvatskoj obali Jadrana. Postojeći problemi temelje se na neadekvatnom odnosu prema zatečenim vrijednostima i načinu njihove zaštite, korištenja i prezentacije. U tom pogledu poštivanje postavki prostornih planova umnogome bi pomoglo pri oblikovanju konačnog i prepoznatljivog zadarskog turističkog proizvoda, kao i kvalitetnijoj turističkoj ponudi na ovom području.

Osim kupališnog turizma, koji će i dalje ostati, vjerojatno, dominantni oblik turističke potražnje, moguće je razvijati i druge oblike turizma, a posebno: kongresni turizam koji u svijetu ima najveće stope rasta, vansezonski turizam za starije osobe, neke oblike izletničkog planinskog turizma, nautički turizam, te lovni i ribolovni turizam.

Gospodarske djelatnosti

Jedna od temeljnih pretpostavki PPUG-a je gospodarski razvoj što ovaj Plan čini osnovom za izradu detaljnije prostorno-planske dokumentacije i nastavak razvoja gospodarstva.

Gospodarstvo Grada je sastavni dio neograničenog prostora gospodarskih tokova, stoga se analizira u širem kontekstu.

Prirodni preduvjeti bili su osnovni razlog naseljavanja, pretenzija i sukoba, ali i čvrsta razvojna podloga gospodarstva na ovom prostoru:

- poljoprivredni pojas Ravnih kotara
- more kao višeznačajan resurs
- povoljan geoprometni položaj na istočnoj obali Jadrana
- pogodnost klime
- zalihe vode.

Društveni preduvjeti razvoja:

- bogata kulturno-povijesna baština
- tradicionalna povezanost grada i okolice u razmjeni dobara i usluga.

Na temelju prirodnih i društvenih preduvjeta razvile su se gospodarske grane: prerađivačka industrija, građevinarstvo, promet, trgovina, turizam, zanatstvo, bankarstvo, osiguravajuća djelatnost i znanost.

Nositelj gospodarstva je Zadar s obalnim naseljima Kožino i Petrčane. Otočni i zaobalni dio Grada nema razvijeno gospodarstvo.

Poljoprivreda

Grad Zadar je oduvijek bio središte ruralne, agrarno razvijene okolice, u kojoj su proizvodi prvobitno plasirani na gradsko tržište, a potom, razvojem industrije i prometa, poljoprivredna se sirovina počinje prerađivati i distribuirati iz grada.

Tablica 13: Broj poljoprivrednih kućanstava i poljoprivredne površine (ha) na području Grada Zadra

Broj kućanstava	981.00
Ukupno raspoloživa površina zemljišta	1 145.72
Ukupno korišteno poljoprivredno zemljište	615.71
Korišteno poljoprivredno zemljište u vlasništvu	607.78
Korišteno poljoprivredno zemljište uzeto u zakup	15.57

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2003.

Od ukupno raspoložive površine poljoprivrednog zemljišta, 53,7% je korišteno. Od korištenog zemljišta najveći udio imaju pašnjaci i voćnjaci.

Tablica 14: Površina korištenoga poljoprivrednog i ostalog zemljišta po kategorijama (ha)

oranice i vrtovi	46.92
povrtnjaci	8.87
livade	45.71
pašnjaci	261.36
voćnjaci	188.35
vinogradi	64.22
rasadnici	0.28
ukupno	615,71

Izvor: Državni zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2003.

Marikultura i ribarstvo

Među djelatnostima primarnog sektora, jedna od perspektivnih grana je i uzgoj riba na pomorskom dobru. To je ujedno jedna od rijetkih djelatnosti koja se uz dosljedno poštivanje svih ekoloških, prostornih, tehničkih i tehnoloških uvjeta može stimulirati na otocima Grada Zadra. U akvatoriju zadarskih otoka već su locirana uzgajališta:

- na otoku Ižu:
  - dvije lokacije na južnoj strani otoka - jedna sjeverozapadno od otočića Kudica, a druga sjeverozapadno od otočića Fulija - ukupnog obuhvata 20000m²
  - lokacija u uvali Soline, sjeverno od otočića Glurović – obuhvata 5000 m²
- otok Rava - lokacija u uvali Vićija bok (Paladinica) - obuhvata 5 000 m²

Studijom korištenja i zaštite mora i podmorja na području Zadarske županije utvrđene su moguće nove lokacije ribogojilišta, za uzgoj bijele ribe, tuna i školjki.

Izrađen je Program praćenja stanja okoliša za područja marikulture u Zadarskoj županiji i Program praćenja stanja okoliša i onečišćenja obalnog i morskog područja Zadarske županije kojima će se značajno poboljšati praćenje stanja okoliša u marikulturi i ribarstvu.

Ribarstvo je autohtona, tradicionalna gospodarska grana i grada i njegovih administrativnih dijelova. Osim plasmana na bogatoj gradskoj ribarnici, ribarska sirovina koristi se za potrebe skromne industrije za preradu ribe.

Suvremeni razvoj **industrije** obilježen je stvaranjem zona u koje se preseljavaju postojeći i razvijaju novi industrijski subjekti. S obzirom da su se prva industrijska postrojenja, nastala u 18 stoljeću, razvojem grada našla u samom središtu, odnosno u stambenim i turističkim zonama, njihovo plansko prostorno razmještanje bilo je neophodno.

Postojeće industrijske zone smještene su na području Gaženice i Novog Bokanjca.

Poduzetnička zona "Novi Bokanjac" je udaljena 20 km od autoceste. Obuhvaća prostor od 120.000 m². U zoni je 100 građevinskih parcela prosječne veličine 1.000 m². Kapacitet zone je 70 poduzetnika s 340 zaposlenih.

Razvoj **turizma** predodređen je prirodnim i društvenim potencijalima: klimatski uvjeti i razvedenost obale, blizina nacionalnih parkova i parkova prirode te bogato kulturno-povijesno nasljeđe.

Smještajni kapaciteti prevladavaju u samom gradu, na Boriku i Kolovarima, te na područjima naselja Kožino i Petrčane (Punta Skala i Punta Radman) koja su sastavni dio turističke zone od Borika, preko Dikla, Kožina, Petrčana, Zatona i Privlake do Nina.

U strukturi smještajnih objekata najveći udio imaju privatni i hotelski kapaciteti. Veli Iž je jedino otočno naselje s hotelskim smještajem.

Tablica 15: Pregled kapaciteta smještajnih objekata

Područje	hoteli	odmarališta	privatni smještaj	kampovi
Grad Zadar	3678	850	5895	-
OBALA	3474	850	5065	-
Zadar	2640	850	3604	-
Kožino	-	-	490	-
Petrčane	834	-	971	-
ZAOBALJE	-	-	-	-
Babindub	-	-	-	-
Crno	-	-	-	-
OTOCI	204	-	830	-
Brgulje	-	-	69	-
Ist	-	-	91	-
Mali Iž	-	-	141	-
Molat	-	-	60	-
Olib	-	-	-	-
Premuda	-	-	31	-
Rava	-	-	12	-
Silba	-	-	270 ¹	-
Veli Iž	204	-	156	-
Zapuntel	-	-	-	-

Izvor: Turistička zajednica Grada Zadra, veljača 2007.

Začeci nautičkog turizma potaknuti su izgradnjom atraktivne marine u staroj gradskoj luci. Danas su na prostoru Grada Zadra izgrađene i opremljene 3 marine:

¹ Turistička zajednica naselja Silba – podaci objavljeni na službenoj internet stranici.

Tablica 16: Luke posebne namjene
- luke nautičkog turizma

naselje	lokacija/naziv	kapacitet
Zadar	Borik	<400
Zadar	Tankerkomerc	<400
Veli Iž	Veli Iž	<200

Izvor: PPŽ Izmjene i dopune, 2006.

Trgovina zauzima dominantno mjesto u ukupnoj gospodarskoj aktivnosti prema broju registriranih trgovačkih društava i prema udjelu u stvaranju ukupnog prihoda, što je odraz strukturnih promjena u gospodarstvu u zadnjem desetljeću.

Domaćoj trgovini pridružili su se veliki strani i domaći trgovački lanci i to: Billa, Getro, Pevec, Plodine Rijeka, Konzum, Kaufland, Trgovinski centar Zadar, Merkur, Mercator, Interspar i Lidl.

Pomorstvo

U oblasti pomorstva sa sjedištem u Zadru djeluje najveća pomorska tvrtka Tankerska plovidba, d.d., koja raspolaže flotom od 14 brodova ukupne nosivosti 973.000 DWT za prijevoz sirove nafte, derivata, kemikalija, te rasutih tereta. Kao jedan od najvećih hrvatskih brodara zapošljava preko 1000 ljudi ostvarujući iz godine u godinu pozitivan financijski rezultat.

Najveći dio putničkog prometa ostvaruje riječki brodar Jadrolinija u lokalnom, dužobalnom i međunarodnom prometovanju. Za gospodarski razvoj posebno treba istaknuti međunarodni pravac Zadar-Ancona. Ovo je najkraća veza prema Italiji, a izgradnjom auto ceste dolazi do povećanja broja linija prema Anconi. Sa 32 % ukupnog putničkog prometa u Republici Hrvatskoj, jedna je od ključnih putničkih luka u zemlji. Najfrekventniji pravac u lokalnom prometu je relacija Zadar-Preko.

Važan projekt Luke za "cruisere" završen je u lipnju 2005. godine i omogućava Zadru dobru perspektivu u razvoju turizma s mogućnošću primanja najvećih "cruisera".

Na području Gaženice je teretna luka čiji je promet oko 400 000 tona godišnje.

Uvjeti za puno veći promet, čak i do milijun tona godišnje, još nisu iskorišteni.

U Gaženici je stalni međunarodni pomorski granični prijelaz, luka za javni promet osobitog (međunarodnog) gospodarskog interesa za RH i teretna luka.

Društvene djelatnosti

Postoje različite potrebe i koncentracija djelatnosti u pojedinim područjima Grada. Zadar kao središte Županije, ima vodeće mjesto po zastupljenosti pojedinih segmenata društvenih djelatnosti u Županiji.

Odgoj i obrazovanje

Predškolski odgoj

Predškolski odgoj je organiziran kroz rad dječjih vrtića "Radost" i "Sunce" čiji je osnivač Grad Zadar, te deset privatnih i jedan vjerski vrtić.

Djelatnost dječjih vrtića "Radost" i "Sunce" provodi se u ukupno 16 objekata. Dječji vrtić "Radost" djeluje u 8 područnih objekata i broji ukupno 838 djece, što je 20 % iznad vlastitih kapaciteta. Prema procjeni stručno razvojne službe najveći broj neupisane djece u posljednje dvije godine odnosi se na područje gravitacije objektima "Voštarnica", "Pčelica", "Bili brig" i "Grigor Vitez".

Dječji vrtić "Sunce" bilježi najveći broj neupisane djece u objektu "Duga".

Rad jaslica je ustrojen u 6 objekata, a male škole u 11 objekata.

Tablica 17: Lokacije područnih objekata i broj djece u dječjim vrtićima "Radost" i "Sunce"

Dječji vrtić	lokacija	broj djece
Maslačak	Stanovi	87
Galeb	Poluotok	24
G.Vitez	Brodarica	124
Jadran	Poluotok	59
Ciciban	Voštarnica	267
Vruljica	Voštarnica	155
Bili Brig	Bili Brig	153
Jazine	Jazine I	145
Duga	Jazine II	78
Bokanjac	Bokanjac	67
Pčelica	Plovanija	109
Voštarnica	Voštarnica	147
V. Nazor	Arbanasi	55
Smiljevac	Smiljevac	123
Ričine	Ričine	19
Tratinčica	Crno	27
ukupno		1639

Grad Zadar sufinancira deset privatnih i jedan vjerski vrtić. U privatnim vrtićima je ukupno 380 djece u 17 skupina.

Tablica 18: Lokacije objekata dječjih vrtića privatnih osnivača i pravnih osoba Rimokatoličke crkve

Dječji vrtić	lokacija
Čuperak	Poluotok
Maslačak	Stanovi
Smješak	Bili brig
Pinokio	Puntamika
Bambi	Arbanasi
Morski konjić	Ploča
Kocka-kockica	Brodarica
Žuto pače	Vidikovac
Snupi	Plovanija
Ribica	Arbanasi
Svarožić	Brodarica
Blagovijest	Jazine II
Jordanovac	Arbanasi

Dječji vrtić "Latica" za djecu s teškoćama u razvoju

Privremeno se nalazi na Kolovarama. Kapacitet je 80 djece. Stvarne potrebe su do 100 djece jer je gravitacijska zona vrtića čitava Zadarska županija.

Vrtić zahtjeva specifičnu unutarnju prostornu organizaciju jer je 80 djece podijeljeno u 9 posebnih skupina.

Osnovne škole

Osnovno školstvo čine:

- 8 osnovnih škola
- 1 privatna osnovna škola
- 1 glazbena osnovna škola
- 1 osnovna škola za djecu s posebnim potrebama.

Tablica 19: Popis osnovnih i područnih škola

Redni broj	Naziv škole OŠ /osnovne škole/	lokacija škole
------------	-----------------------------------	-------------------

	PŠ / područne škole/	
1	OŠ Šime Budinića	Višnjik
2	OŠ Š. Kožičića Benje	Voštarnica
	PŠ Puntamika	Puntamika
	PŠ Diklo	Diklo
3	OŠ Stanovi	Stanovi
	PŠ Crno	Crno
4	OŠ Krune Krstića	Arbanasi
	PŠ Ploča	Ploče
5	OŠ Smiljevac	Smiljevac
6	OŠ Petar Preradović	Poluotok
	PŠ Kožino	Kožino
	PŠ Petrčane	Petrčane
7	OŠ Zadarski otoci	Poluotok ²
	PŠ Veli Iž	Veli Iž
	PŠ Ist	Ist
	PŠ Olib	Olib
	PŠ Silba	Silba
	PŠ Premuda	Premuda
	PŠ Molat	Molat
8	OŠ Bartul Kašić	Maslina
	PŠ Bokanjac	Bokanjac

Privatna osnovna škola, glazbena osnovna škola i osnovna škola za djecu s posebnim potrebama izostavljene su iz ovoga pregleda. Osnovna glazbena škola Blagoja Berse nalazi se u obnovljenoj zgradi bivše vojarnje, a Osnovna škola za djecu s posebnim potrebama Voštarnica uklopit će se u budući Centar za djecu s posebnim potrebama.

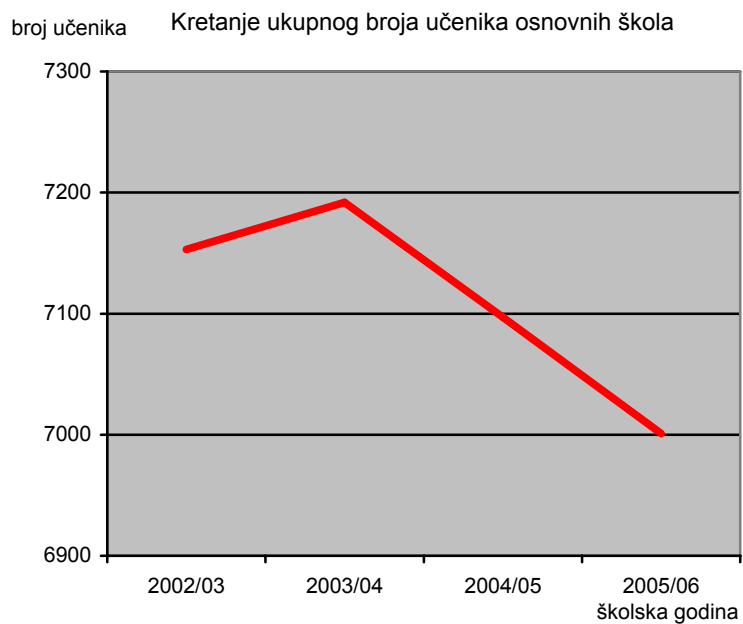
Tablica 20: Ukupan broj učenika po školama i godinama

Šk. God./ Osnovna škola	2002/03.	2003/04.	2004/05.	2005/06.
Šimuna Kožičića	1203	1197	1182	1174
Šime Budinića	1079	1055	1038	1010
Bartula Kašića	845	839	847	825
Stanovi	1389	1402	1335	1323
P. Preradovića	916	878	787	746
Smiljevac	1209	1289	1396	1414
Krune Krstića	480	483	470	465
Zadarski otoci	32	49	42	44
UKUPNO	7153	7192	7097	7001

Prezentirani podaci iz ovog pregleda odnose se na matične škole bez područnih (osim OŠ Zadarski otoci). U područnim školama obuhvat djece je jako malen, gotovo u svim školama se radi u kombiniranim odjeljenjima.

Izvor: Prostorne pretpostavke za odvijanje nastave u zadarskim osnovnim školama i potreba gradnje novih škola, Grad Zadar, Upravni odjel za odgoj, kulturu i sport, siječanj 2006.

² Sjedište uprave škole

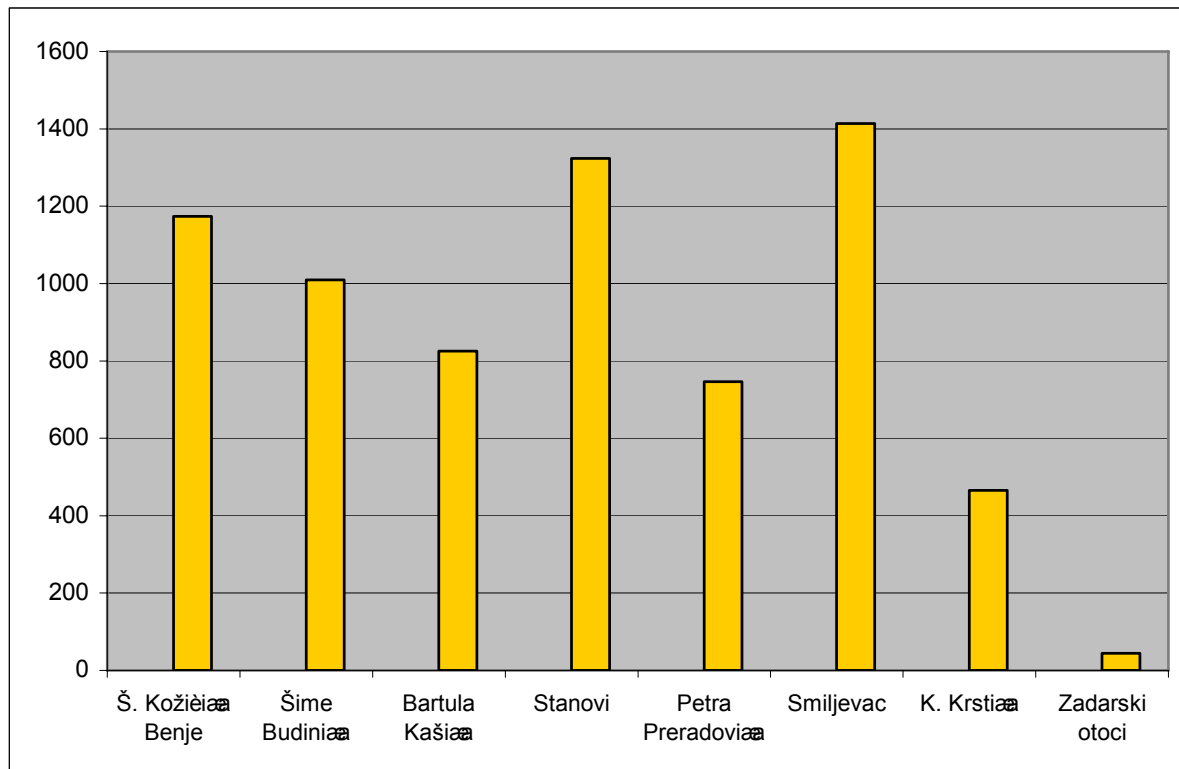

Tablica 21: Broj živorođene djece na administrativnom području Grada Zadra

Godina	Broj djece
1999.	705
2000.	670
2001.	679
2002.	623
2003.	621
2004.	654

Izvor: Prostorne pretpostavke za odvijanje nastave u zadarskim osnovnim školama i potreba gradnje novih škola, Grad Zadar, Upravni odjel za odgoj, kulturu i sport, siječanj 2006.

Dijagram 8. Raspodjela učenika po osnovnim školama grada Zadra školske godine 2005/06.

Sve škole osim *Smiljevca* pokazuju tendenciju opadanja broja učenika gotovo iz godine u godinu. Školu *Smiljevac* svake naredne godine bez izuzetka pohađa veći broj učenika. Jedan od razloga za to jest izgradnja velikog broja stanova u tom dijelu grada i doseljavanje mladih obitelji. Pad broja učenika posebno je uočljiv u školi Petra Preradovića na Poluotoku, dijelu grada u kojem se funkcija stanovanja sve više zamjenjuje poslovnom, a stanovništvo preseljava u druge dijelove grada.

Škola Stanovi se ističe najvećim brojem učenika, zbog širokog i gusto naseljenog područja koje joj gravitira: Stanovi i Bili brig, gradska četvrt koja je izgrađena bez škole.

Ukupan broj učenika u svim školama iz godine u godinu opada. U promatranom razdoblju opao je za 152 učenika.

Trend pada broja učenika u školama Petra Preradovića i Krune Krstića se ublažava u protekle dvije godine uvođenjem produženog boravka i jednosmjenske nastave što je privuklo upisivanje djece iz svih dijelova Zadra u ove škole.

Broj učenika osnovne škole "Zadarski otoci" je nemjerljiv u odnosu na broj učenika škola u kopnenom dijelu Grada.

Prostorna raspodjela broja učenika koji gravitiraju određenoj školi ukazuje na nejednaku opterećenost pojedinih lokacija. Najveće opterećenje nastaje u školskim objektima u blizini novih stambenih zona sa pretežno mladim stanovništvom, a bez adekvatne društvene infrastrukture.

Zaključci u pogledu postojećeg stanja:

- u Zadru premali broj škola prihvaća velik broj učenika,
- pritisak je najizraženiji na lokacijama u blizini novoizgrađenih stambenih zona.

Broj živorođene djece na administrativnom području Grada Zadra također smanjuje te da će upisane djece u prvi razred školske 2010/11, odnosno 2011/2012. biti manje za 50-ak. Sveukupno to je 329 djece ili 4,32% za 15 godina. No, usprkos takvom stanju podaci govore o nemogućnosti rada škola u jednoj smjeni.

Starost škola, školski prostor i ustroj rada

Tablica 22: Podaci o starosti škola i školskom prostoru

Škola	Godina izgradnje	Ukup. pov. zgrade	Ukup. pov. vani	Učionica	Dvorana za TZK
Stanovi	1977.	3.608	4.657	20	1
K. Krstića	1960.	3.900	11.500	20	1
P. Preradovića	1930.	4.865	3.091	23	1
Š. Kožičića	1976.	4.000	9.000	29	1
Š. Budinića	1973.	3.800	1.700	22	1
Smiljevac	1980.	4.262	2.120	24	1
B. Kašića	1985.	4.646	10.354	21	2
Ukupno		29.081	42.422	159	8

Izvor: Prostorne pretpostavke za odvijanje nastave u zadarskim osnovnim školama i potreba gradnje novih škola, Grad Zadar, Upravni odjel za odgoj, kulturu i sport, siječanj 2006.

U posljednje 22 godine nije izgrađena niti jedna škola. Najstarija zadarska škola *Petra Preradovića* izgrađena je 1930. godine, a najmlađa je škola *Bartula Kašića* izgrađena 1985. godine. Najveći broj škola izgrađen je sedamdesetih godina.

Obzirom na godinu izgradnje za očekivati je, a tako je i u stvarnosti kako O.Š. *Petar Preradović* od tih prostora ima najveće probleme s dvoranom koja je malena i prostor koji uopće nije građen za tu namjenu, a škola nema niti svog vanjskog igrališta već se koristi igralištem na obližnjoj Citadeli.

Školske zgrade na otocima Premuda, Molat, Ist, Silba i Veli Iž su obnovljene u proteklih nekoliko godina.

O.Š. *Krune Krstića* ima nastavu u jednoj smjeni, četiri u dvije, a dvije škole imaju međusmjenu, što znači da praktički rade u tri smjene. O.Š. *Stanovi* je zbog ovoga odnosa broja učionica i odjela prisiljena nastavu izvoditi u tri smjene.

Zbog malog broja učenika održavanje nastave u školama na otocima odvija se u kombiniranim odjeljenjima.

Prema prostornim standardima koje koristi Ministarstvo prosvjete i sporta (iako to nije službeno propisano već se radi o internom pravilniku) na jednog učenika otpada 9,62 m², ako se nastava odvija u jednoj smjeni (znači polovica broja učenika, ako škola radi u dvije smjene), odnosno 4,81 m² (ako se računa ukupan broj učenika) bruto površine školske zgrade. Ukoliko se ukupnu površinu pojedinih školskih zgrada podijeli brojem učenika (školska 2005/06. godina) dobiju se sljedeće vrijednosti:

O.Š. Šimuna Kožičića Benje	3,41 m ²
O.Š. Šime Budinića	3,76 m ²
O.Š. Bartula Kašića	5,63 m ²
O.Š. Stanovi	2,73 m ²
O.Š. Petra Preradovića	6,52 m ²
O.Š. Smiljevac	3,01 m ²
O.Š. Krune Krstića	8,39 m ²

Iz ovoga je vidljivo da samo dvije škole odgovaraju navedenim prostornim standardima. Zanimljivo je kako se radi o najstarijoj i najmlađoj školi. Prema ukupnoj veličini prostora svih škola vidljivo je kako se raspolaže s 29.081 m² prostora, a prema istaknutim standardima potrebno bi bilo 35.700 m². To znači da zadarskom osnovnom školstvu nedostaje 6.619 m² prostora, što su gotovo dvije manje postojeće škole. Prema standardu resornog Ministarstva na učenika bi trebalo otpadati 4,81m² školskog prostora, učionice bi trebale imati 58 m² za 30 učenika što znači ispod 2 m² po učeniku.

Srednje škole

Na području Grada Zadra djeluje 16 srednjih škola, od čega 5 gimnazija i 11 strukovnih škola. Ukupan broj srednjoškolaca upisanih na početku školske godine 2006./07. je 6778.

Najstarija školska zgrada je Klasične gimnazije Ivana Pavla II., sagrađena 1875. godine. Ostale škole:

- Hotelijersko-turistička i ugostiteljska škola te Ekonomsko-birotehnička i trgovačka škola djeluju u objektu izgrađenom 1972. godine
- Poljoprivredna, prehrambena i veterinarska škola Stanka Ožanića djeluje u objektu izgrađenom 1920. godine
- Medicinska škola Ante Kuzmanića djeluje u istom objektu s Poljoprivrednom, prehrambenom i veterinarskom školom Stanka Ožanića, a posjeduje i objekt izgrađen 1908. godine u kojem je djelovala do 1997.
- Obrtnička škola Gojka Matuline djeluje u objektu izgrađenom 1972. godine
- Gimnazija Vladimira Nazora, Gimnazija Jurja Barakovića, Prirodoslovno-grafička škola, Škola za tekstil, dizajn i primijenjenu umjetnost djeluju u objektu izgrađenom 1899. godine
- Pomorska škola djeluje u objektu izgrađenom 1905. godine
- Tehnička škola Zadar i Strukovna škola Vice Vlatkovića djeluju u objektu izgrađenom 2004. godine.
- Gimnazija Franje Petrića djeluje u objektu izgrađenom 1956. godine

Dvorane za TZK ne zadovoljavaju potrebe jer ih većina srednjih škola (58%) nema.

Glazbena škola Blagoja Berse je već 55 godina jedan od vrijednih kulturno-edukativnih sadržaja grada Zadra. U njoj je osnovna i srednja škola koju pohađa oko 500 učenika. Nakon rušenja Namjesničke palače u Domovinskom ratu, u kojoj je bila smještena, Glazbena škola dobila je na korištenje jedan od prostora bivše vojarnje koji gotovo u potpunosti zadovoljava potrebe.

Tablica 23: Osnovni podaci o srednjim školama

Naziv škole	Broj područnih škola	Ukupna površina u m ² (BRP) s područnim školama	Broj učionica s područnim školama
Gimnazija Jurja Barakovića, Gimnazija Vladimira Nazora, Škola za tekstil, dizajn i primijenjenu umjetnost, Prirodoslovno grafička škola (škole smještene u istom objektu)	-	5835	48
Ekonomsko-birotehnička i trgovačka	-	1340	15
Medicinska škola Ante Kuzmanića	1	2950	16
Hotelijersko-turistička i ugostiteljska	-	1340	13
Poljoprivredna, prehrambena i veterinarska škola Stanka Ožanića	-	2500	14
Pomorska škola	-	2720	-
Obrtnička škola Gojka Matuline	-	1700	11
Strukovna škola Vice Vlatkovića, Tehnička škola (škole smještene u istom objektu)	-	8952	56
Zadarska privatna gimnazija s pravom javnosti*	-	850	10
Glazbena škola Blagoje Bersa*	-	1500	32
Klasična gimnazija Ivana Pavla II*	-	2549	9
Gimnazija Franje Petrića*	-	434	9

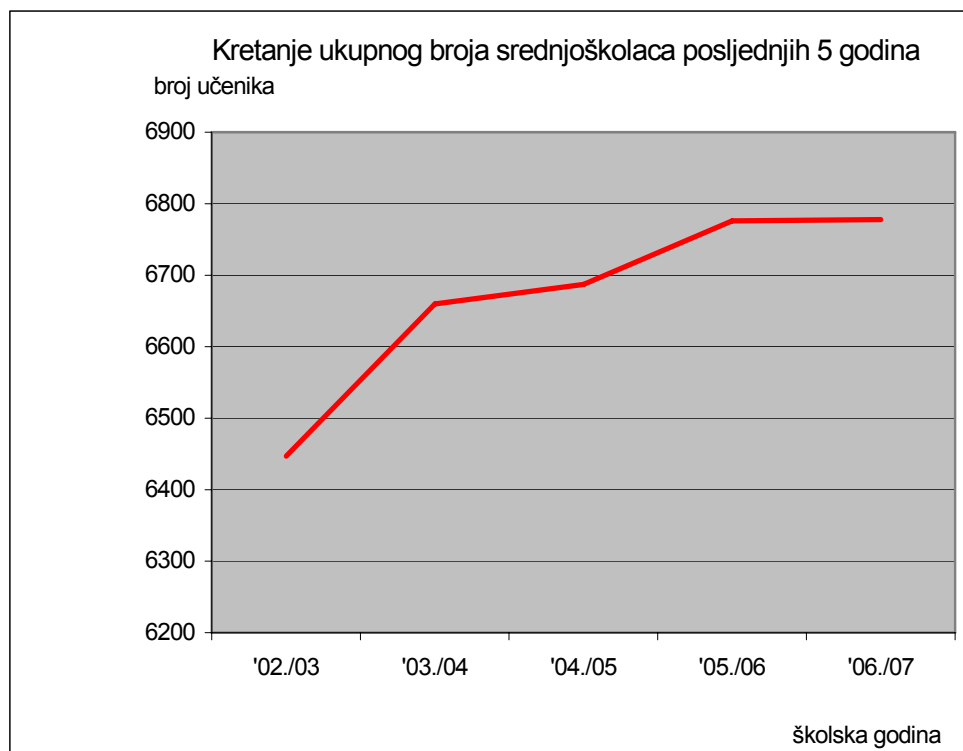
Izvor: Zadarska županija, Upravni odjel za društvene djelatnosti

*Podaci dobiveni od srednjih škola

Tablica 24: Kretanje ukupnog broja srednjoškolaca posljednjih 5 godina

Škola	'02./03	'03./04	'04./05	'05./06	'06./07
Gimnazija V. Nazora	600	605	585	615	662
Gimnazija J. Barakovića	564	565	573	570	579
Gimnazija F. Petrića	446	475	460	459	455
Klasična gim. Ivana Pavla II	85	99	132	180	195
Ek.-biroteh. i trgovačka	852	845	822	792	772
Prirodoslovno grafička	311	310	322	321	330
Medicinska A. Kuzmanića	380	395	380	386	379
Hotel.-turist. i ugostiteljska	677	722	721	672	639
Tehnička	476	479	453	468	480
Poljop., preh. i vet. šk. S.Ožanića	376	395	379	362	342
Pomorska	465	483	456	436	410
Obrtnička G. Matuline	249	274	276	277	286
Indust.-obrt. V. Vlatkovića	697	663	747	791	822
Šk. za tekstil, dizajn i prim.umjet.	106	161	183	233	221
Zad. privat. gim. s pravom javnosti	82	104	119	126	123
Glazbena škola Blagoje Bersa	81	85	79	88	83
Ukupno	6447	6660	6687	6776	6778

Izvor: Zadarska županija, Upravni odjel za društvene djelatnosti

Broj učenika u srednjim školama posljednjih 5 godina ne ukazuje na značajnija odstupanja od uobičajenih kretanja. Konstantan porast broja učenika u promatranom razdoblju zabilježen je u sljedećim školama: Obrtnička škola Gojka Matuline, Strukovna škola Vice Vlatkovića, Škola za tekstil, dizajn i primijenjenu umjetnost, Zadarska privatna gimnazija s pravom javnosti i Klasična gimnazija Ivana Pavla II.

Negativan trend zabilježen je u: Hotelijersko-turističkoj i ugostiteljskoj školi, Ekonomsko-birotehničkoj i trgovačkoj školi, Poljoprivrednoj, prehrambenoj i veterinarskoj školi Stanka Ožanića i Pomorskoj školi.

Iako krivulja ukazuje na izmjenu razdoblja rasta i stagnacije, ukupan broj srednjoškolaca u posljednjih 5 godina raste. Od 2002/2003. do 2006/2007. broj učenika porastao je za 331.

Visoko školstvo

Sveučilište u Zadru

U suvremenim uvjetima prelaska na novi sustav temeljem Bolonjske deklaracije, uspješno je obavljen preustroj bivših studijskih programa na svih 20 odjela Sveučilišta u Zadru, u skladu s europskim tendencijama u sustavu preddiplomskog, diplomskog i doktorskog studija.

U 2005. godini na 6 promocija promovirano je 515 studenata. Upisano je 3908 studenata, od toga na prvu godinu 1535, tj. 20% više nego u prethodnoj godini; 340 poslijediplomanata, te 71 DPPO i UHRZ, ukupno 4300 studenata.

Od 2515 pristupnika za upis na prvu godinu primljeno je 1535.

2007. godine na Sveučilištu je 5869 studenata.

Raspolaže nekretninama na sljedećim lokacijama:

- tzv. "Stari kampus" na JI dijelu Poluotoka,
- tzv. "Novi kampus" (bivša vojarna Franka Lisice) u ulici F. Tuđmana,
- zgrada u ulici Petra Svačića ("stari studentski dom" u Jazinama).

Ukupna površina raspoloživog radnog prostora iznosi 21800 m² što je nedostatno.

Predavaonički prostor po studentu iznosi oko 2 m² (međunarodni akademski standard 2,5 m² po studentu); radni prostor po zaposleniku oko 7 m² (međunarodni akademski standard 10 m² po zaposleniku).

Smještaj učenika i studenata

U gradu Zadru postoje dva doma: đlački, s 300 i studentski, s 207 smještajnih kapaciteta što je u odnosu na broj studenata oko 5%. Oni ne zadovoljavaju potrebe, s obzirom na široko područje gravitacije. Prenamjenom istih preko ljetnih praznika u hostele, ostvaruje se poželjna raznovrsnost turističke smještajne tipologije.

Religija

Na području grada Zadra, najveći broj vjernika je rimokatoličke vjeroispovijesti (93,9% ukupnog broja stanovnika Grada). U Registar vjerskih zajednica pri Središnjem državnom uredu za upravu upisani su:

- Srpska pravoslavna crkva
- Baptistička crkva
- Kršćanska adventistička crkva
- Kršćanski centar Bethesda.

Od ostalih vjerskih zajednica koje djeluju u gradu postoje:

- Novoapostolska crkva
- Jehovini svjedoci.

Građevinski fond Zadarske nadbiskupije na području Grada Zadra predstavljaju:

- crkve
- pastoralni centri
- župne kuće
- Biskupska palača,
- sjemenište,
- nadbiskupska klasična gimnazija,
- svećenički dom

Osim građevinskog fonda Nadbiskupije, postoji i građevinski fond redovničkih zajednica:

- Samostan sv. Franje Asiškog
- Samostan sv. Mihovila, arkanđela
- Samostan sv. Marije

Mreža ustanova kulture i znanosti

U gradu djeluju kulturne i znanstvene institucije nacionalnog, županijskog i gradskog, odnosno lokalnog značenja.

Knjižnice

Gradska knjižnica djeluje u prostoru bivše vojarne u Ulici Stjepana Radića, obuhvaća 1600 m² korisnog prostora i 4000 m² dvorišta. Područna knjižnica na Bilom brigu djeluje na 110 m² korisnog prostora.

Znanstvena knjižnica djeluje u blizini Sveučilišta (Stari kampus), obuhvaća površinu od 2500 m². S knjižnim fondom od oko 800 tisuća svezaka prostorno ne zadovoljava potrebe. Također treba istaknuti knjižnicu Sveučilišta s bogatom stručnom građom i knjižnice zadarskih samostana s vrijednom povijesnom građom.

Institut HAZU djeluje u neodgovarajućim uvjetima u zgradi Pomorskog muzeja.

Arhivi

Državni arhiv je pogodno lociran, s obzirom na blizinu Sveučilišta (Stari kampus) i Znanstvene knjižnice, ali ni prostorno ni tehnički ne udovoljava potrebama.

Treba istaknuti izuzetno vrijedne arhive zadarskih samostana i crkava.

Muzeji, izložbeni prostori i galerije

Na području grada Zadra djeluju: Arheološki muzej, Pomorski muzej, Narodni muzej s Prirodoslovnim i Etnološkim odjelom, Muzejom grada Zadra i Galerijom umjetnina, zatim Gradska straža, Gradska loža i Sveti Petar Stari.

U vlasništvu Rimokatoličke i Srpske pravoslavne vjerske zajednice su vrlo bogate i vrijedne zbirke od kojih se mnoge ne čuvaju u adekvatnim prostorima, te su stoga uglavnom nedostupne javnosti.

Kazališta, kina, multimedijalni centri

Na području Grada Zadra djeluju dva kazališta: Hrvatsko narodno kazalište (HNK) i Kazalište lutaka. HNK je smješteno u samom središtu grada, a kazalište lutaka djeluje još uvijek na staroj lokaciji na Relji, iako se novo gradi kod crkve Sv. Dominika. Izgradnjom ovog objekta Grad Zadar dobit će još jedan multimedijalni centar koji će zadovoljavati najsuvremenije standarde za najraznovrsnije kulturne manifestacije.

Jedina kino dvorana u funkciji je "Pobjeda" s 380 mjesta.

Club Gotham - multimedijalni centar je city club sa slijedećim sadržajima: kino dvorana, klub, terasa i mini klub, u kojima se nude, koncerti, disco večeri, predstavljanja, seminari i radionice itd.

Dom hrvatske mladeži s 1490m² obuhvaća otvorene i zatvorene prostore, namijenjene različitim društvenim aktivnostima i kulturnim sadržajima

Sport i rekreacija

Grad Zadar raspolaže s 89.025,48 m² otvorenih i 6.791,81 m² zatvorenih sportskih površina, što iznosi 1,40 m² otvorenih, odnosno 0,11 m² zatvorenih sportskih površina po stanovniku grada (ukupno 1,51 m²). Prema standardima mreže objekata fizičke kulture po broju stanovnika grad Zadar bi trebao raspolagati s ukupno 399.760,00 m² sportskih površina odnosno 372.046,00 m² otvorenih i 27.714,00 m² zatvorenih površina što znači da bi po sportsko-rekreacijskom kriterijima po stanovniku iznosilo 6,15 m² ukupne sportske površine (5,72 m² otvorenih i 0,43 m² zatvorenih površina). Analizirajući statističke podatke u par zadnjih godina ispada da Gradu Zadru nedostaje još 283.021,48 m² otvorenih sportskih površina i 20.923,81 m² zatvorenih sportskih površina odnosno po stanovniku grada Zadra nedostaje 4,32 m² otvorenih, odnosno 0,32 m² zatvorenih sportskih terena što ukupno iznosi 4,64 m². Temeljem gore navedenih statističkih pokazatelja evidentno je da je broj potrebnih sportsko-rekreacijskih objekata ispod stvarnih potreba stanovnika grada Zadra i tom problemu treba pristupiti temeljitije i studiozno.

Tablica 25: Kapitalni objekti od posebne važnosti za Grad Zadar:

sportski objekti	površina (m ²)
Nogometni stadion "Stanovi"	9184
Košarkaška dvorana "Jazine"	1930
Veslački klub "Jadran"	3780
Š.R.C. "Mocire"	2255
Š.R.C. "Ravnice"	7143

Tablica 26: Sportski objekti u vlasništvu Grada Zadra koji su dani na korištenje sportskim klubovima i udrugama:

sportski objekti	površina (m ²)
Klub podvodnih aktivnosti "Zadar"	249
Tenis klub "Zadar"	8614
Bočalište "Brodarica"	2546
Šahovski klub "Zadar"	73
ŠRD "Zubatac" istezalište brodova	3237
Aero-klub "Zadar"	481
Otvoreni plivački bazen "Kolovare"	7371
Odbojkaško igralište Ravnice	1270
Bočalište "Bili Brig"	2141
Malonogometno igralište "Đil"	1000
Jedriličarski klub "Uskok"	/
Bočalište "Vruljica"	/

Sportski objekti u M.O. Grada Zadra

1. Igralište za košarku i bočalište "Bili Brig"
2. Igralište malonogometno i košarkaško "Arbanasi"
3. Igralište polivalentno Stari Bokanjac
4. Igralište za mali nogomet Puntamika
5. Polivalentno igralište Zgon-Diklo (nogomet, košarka, tenis)
6. Polivalentno igralište Ploča-Dračevac (nogomet, košarka)
7. Gaženica mini igralište (mali nogomet, košarka)
8. Ričina igralište – košarka
9. Smiljevac - sportsko igralište kod škole
10. Stanovi - sportsko igralište kod škole
11. Vidikovac - sportsko igralište za mali nogomet
12. Višnjik - sportsko igralište za mali nogomet i košarku
13. Voštarnica - košarkaško igralište kod Doma za odgoj djece i mladeži
14. Igralište u M.O. Brgulje
15. Polivalentno igralište u Kožinu
16. Igralište u Petrčanima
17. Igralište za nogomet i košarku M.O. Molat
18. Igrališta za nogomet i košarku Iž Veli i Mali
19. Igralište za košarku Ist

Sportski objekti u vlasništvu MORH-a dati na korištenje Gradu Zadru:

1. Š.R.C. "Višnjik" koji se sastoji od velike dvorane, srednje dvorane, male dvorane s pratećim sadržajima. Vanjska igrališta su za košarku, rukomet, nogomet (otvoreno tenis igralište, atletska staza sa svim pripadajućim borilištima).
2. Š.R.C. "Franko Lisica" se sastoji od sportske dvorane, atletske staze, otvorenih igrališta za košarku, rukomet, odbojku, tenis i bočalište.

Zdravstvo

Na području Grada Zadra 2005. god. djeluje:

- Opća bolnica Zadar
- Dom zdravlja
- Zavod za javno zdravstvo
- 7 privatnih poliklinika
- 125 ordinacija privatne prakse
- 11 privatnih ljekarni i "Ljekarna Zadar"
- 4 privatne ustanove za pružanje zdravstvene njege u kući
- 1 privatna praksa fizikalne terapije i rehabilitacije

Broj raspoloživih kreveta na području Grada u 2005. god. iznosio je 459 (jedino Opća bolnica Zadar)

2,8 kreveta na 1000 stanovnika

Socijalna skrb

Centar za socijalnu skrb Zadar je najveći centar za području Zadarske županije.

Od domova socijalne skrbi djeluju:

- Dom za starije i nemoćne Zadar, 331 štićenik
- Dom za odrasle osobe Zadar, 71 štićenik
- Dom za odgoj djece i mladeži, 20 štićenika u institucionalnom, 65 u poluinstitucionalnom tretmanu

Crveni križ

Gradsko društvo Crvenog križa Zadar provodi dva programa koja ne provode ostala društva Crvenog križa, a to su Savjetovalište za ovisnost i NEP (zamjena šprica i igala intravenoznim heroinskim ovisnicima).

U budućem radu, a u okviru programa Službe traženja više vremena i novca, nego što je to bilo dotada, treba utrošiti na pripreme Crvenog križa za djelovanje u katastrofama kako u dodatnoj edukaciji i formiranju ekipa prve pomoći za djelovanje u katastrofama tako i u materijalnoj opremljenosti (medicinska, odnosno sanitetska oprema, nosila, šatori, radio-stanice, terensko vozilo, itd.

Caritas Zadarske nadbiskupije

Rad Caritasa organiziran je kroz Socijalnu službu i Obiteljsko savjetovalište.

Socijalna služba - pomaže u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba kategorijama korisnika koji se nađu u situaciji socijalno zaštitne potrebe, pružajući im različite oblike pomoći (novčanu pomoć, pomoć u hrani i gotovim obrocima, odjeću i obuću, te stručnu i savjetodavnu pomoć). Oblici pomoći pružaju se kroz Programe koji se provode u sklopu ove službe, a koji su istovremeno podržani i na lokalnoj i nacionalnoj razini.

- Program "PRO VITA", program za zaštitu nerođene djece egzistira od 1992. godine,
- Program osnovnog socijalnog zbrinjavanja
- Program školovanja đaka i studenata
- Program "Pučka kuhinja" (pučka kuhinja Zadar: 225 korisnika)
- Program "Kumstva"
- Program "Rad za opće dobro"

Udruga "Izvor" - radionica za trudnice i buduće očeve

Infrastrukturni sustavi

Prometni sustav

Postojeći prometni sustav zadarskog područja ne odgovara suvremenim zahtjevima i potrebama stanovništva i gospodarstva, bez obzira na parametre koji proizlaze iz povoljnog prometno-geografskog položaja. Prometni sustav postaje sve više ograničavajući čimbenik cjelokupnog razvitka ovog kraja.

Nije ostvaren jedinstven prometni sustav, jer su se pojedine prometne grane razvijale odvojeno, čime je umanjena učinkovitost prometa u cjelini.

Cestovni promet

Cestovna mreža Grada Zadra mora se promatrati u sklopu sveukupnog prometnog sustava Republike Hrvatske i pripadajuće regije, a u funkciji prometa kojem služi.

Osnovnu cestovnu mrežu čine radialni i transverzalni pravci, koji su prema Zakonu o cestama razvrstani u državne, županijske i lokalne ceste, a to su:

- državne ceste:
  - D8 Zadar-Split,
  - D306 Vir-Nin-Zadar (D8)

- D407 Zadar (istarska obala)-Zadar (D8)
- D502 Zadar (D8)-Zemunik-Smilčić-Karin (D27)
- županijske ceste:
  - Ž6012 TN Punta skala-Petrčane-D306
  - Ž6015 TN Borik-Zadar(Ž6036)
  - Ž6007 Ražanac-Zadar(D407)
  - Ž6037 Zadar D502-Ž6036
  - Ž6036 Zadar(D407)-Bibinje(Ž6039)
  - Ž6038 Zadar D8-Luka Gaženica(Ž6036)
  - Ž6018 D8-Crno
- lokalne ceste:
  - L63050 Ž6012-Petrčane(L63051)
  - L63051 Petrčane(Ž6012)-Zadar(L63053)
  - L63049 Ninski Stanovi(Ž6011)-Kožino(L63051)
  - L63052 Diklo (L63051)-Bokanjac-D8
  - L63053 Zadar L63051-D407
  - L63057 Zadar D306-L6305
  - L63148 Zadar D306-D407
  - L63102 Crno (Ž6018)-D502
  - L63103 Ploče-Ž6039
  - L63054 Bokanjac Ž6007-Ž6007

Najintenzivniji promet odvija se na dijelu državne ceste D8 (JTC)-Zadar-Zeleni hrast. Rekonstrukcijom te ceste kroz Grad Zadar od Crnog do križanja "Industrijska zona 2" znatno su popravljani prometni elementi, a time i sigurnost prometa.

Postojeći autobusni kolodvor moderno je opremljen i pruža kvalitetne usluge putnicima na međugradskim i prigradskim linijama. Lociran je neposredno uz željeznički kolodvor.

U cilju što boljeg povezivanja otoka s kopnenim zaleđem i na otocima Grada Zadra izgrađena je osnovna cestovna mreža koja je preduvjet za povezivanje svih naselja i zaselaka svakog pojedinog otoka u homogenu prostornu i gospodarsku cjelinu, a ona je razvrstana:

- županijske ceste:
  - Ž6001 Olib, duljine 1km
  - Ž6002 Ist-Zapuntel-Brgulje-Molat, duljine 12,1 km
  - Ž6035 Veli Iž-Mali Iž, duljine 5,6 km
- lokalne ceste
  - L63015 Uvala Žalić-Silba, duljine 0,8 km
  - L63014 Premuda-Sv. Krijal, duljine 1,2 km
  - L63016 Uvala Kosirača-Ist
  - L63042 Ž6002-Molat, duljine 0,7 km
  - L63101 Ž6035-Mali Iž, duljine 1,7 km
  - L63094 Mala Rava-Rava, duljine 2,6 km

Tehnički elementi, naročito širine poprečnih profila postojećih javnih prometnica ne zadovoljavaju. Prometnice unutar samih naselja na otocima izgrađene su najvećim dijelom od betona, imaju minimalne poprečne profile i uglavnom su u funkciji pješačkog prometa.

Pomorski promet

U razvoju zadarskog područja pomorski promet i pomorstvo uopće imaju vrlo značajnu ulogu. Pomorstvo i pomorska privreda su tradicionalna djelatnost stanovništva i osnova gospodarskog i društvenog razvoja. Pomorski promet, kao gospodarska djelatnost, ima niz specifičnosti u odnosu na druge grane prometa.

Postojeća gradska luka desetljećima je bila važna za putnički promet i za mali teretni promet sa zadarskim otocima. Smještena je duž sjevernog i zapadnog dijela Poluotoka. Na sjevernoj obalnoj zoni odvija se lokalni i dužobalni putnički i trajektni promet. Na dijelu zapadne obale nalazi se trajektno pristanište za plovila na međunarodnim linijama. Manipulacija i servisiranje brodskog prometa odvija se na skučenom obalnom prostoru što stvara izuzetne probleme, pogotovo ljeti kad je promet najintenzivniji, posljedica čega je smanjenje sigurnosti prometa na kopnu i moru. Trajektna luka navlači intenzivan automobilski promet neprimjeren visokovrijednom povijesnom prostoru Poluotoka koji je izgrađen po mjeri pješačkog prometa.

Luka Zadar je luka otvorena za javni promet, a s obzirom na karakter i ulogu razvrstana je u luku od osobitog (međunarodnog) gospodarskog značaja. U zadarskoj luci obavljaju se međunarodne, državne i lokalne funkcije pomorskog prometa, a po broju prevezenih putnika druga je na hrvatskoj obali.

Lokalna prometna funkcija luke Zadar proizlazi iz potrebe povezivanja otoka koji prirodno gravitiraju prema gradu Zadru kao makroregionalnom i županijskom centru. Postojeće lokalne brodske i trajektne linije služe za prijevoz žitelja otoka kojima je brod jedina veza s kopnom, turista bez vozila, svih vrsta vozila, općih tereta koji se ne prevoze vozilima i tekućih tereta.

Izgradnjom cesta na pojedinim otocima i otvaranjem trajektne veze za Anconu, Zadar je postao značajna trajektna luka. Trajekti iz Zadra prometuju na ovim linijama: Zadar-Preko, Zadar-Dugi otok (Zaglav, Brbinj), Zadar-Iž, Zadar-ostali otoci (Molat, Ist, Premuda, Silba, Olib), Zadar-Silba-Lošinj-Pula i Zadar-Ancona.

Prema naredbi o razvrstavanju luka otvorenih za javni promet (NN 156/04) osim putničke luke - luke Zadar od osobitog (međunarodnog) gospodarskog interesa za RH je također teretna i putnička luka - luka Gaženica, a putnička luka - luka Silba Žalić je od županijskog značaja.

Izgradnjom Jadranske turističke ceste i željezničke pruge Knin-Zadar dolazi do brže industrijalizacije i privrednog uspona grada čime se nametnula potreba za modernizacijom lučke infrastrukture. Budući da položaj i ograničene dubine gradske luke nisu mogle zadovoljiti sve veće zahtjeve izgrađena je teretna luka u Gaženici. Ova teretna luka ima relativno povoljne maritimne i kopnene osobine. Dubina mora iznosi 12-18 m, što je dovoljno za prihvat većih brodova, a prostor u zaleđu luke povoljan je za izgradnju lučkih i industrijskih objekata. U blizini se nalaze ranžirna željeznička stanica i Jadranska turistička cesta.

Izgrađenost prometne infrastrukture na kopnu i specifični zahtjevi zaleđa odredili su razvoj teretne luke i njenu specijaliziranost za odgovarajuću vrstu tereta. Teretna luka u Gaženici ima kapacitet oko 2,5 milijuna tona tereta godišnje i tehnološki je dobro opremljena za prekrcaj stočne hrane i sojina ulja. Struktura prometa prema vrsti robe u teretnoj luci pokazuje da uvozni promet razvija industrijske funkcije i pretovar tekućih tereta, izvoz upućuje na proizvode zadarske i ličke regije, dok je unutrašnji promet u funkciji snabdijevanja lokalne potrošnje.

Otoci Grada Zadra povezani su svakodnevnim linijama putničkim brodovima, koji mogu prevoziti i manje količine tereta. Trajektni promet svodi se na nekoliko linija tjedno (ovisno o sezoni) Pored objekata lučke infrastrukture u samom gradu i na otočkom području postoji veći broj malih luka i priveza za čamce koje su značajne za prometno povezivanje naselja, te za razvoj nautičkog turizma. Luke otvorene za javni promet lokalnog značaja su: Premuda - Loza i Krijal, Olib, Ist – Široka i Kosirača, Zapuntel, Brgulje, Molat - Lučina, Mala Rava – Lokvina, Vela Rava – Marinica, Veli Iž, Mali Iž – Knež, Bršan, Komaševa i Silba –Mul.

Većina ovih lučica izgrađene su još za bivše austrougarske monarhije. Sve se moraju redovito održavati, a po potrebi i rekonstruirati.

Željeznički promet

Grad Zadar povezan je željezničkom prugom Knin-Zadar s ostalom mrežom pruga u Republici Hrvatskoj.

Pruga Knin-Zadar je magistralna pomoćna pruga, ima relativno povoljne tehničko-eksploatacijske karakteristike u odnosu na ostale dalmatinske pruge. Cijela pruga duga je oko 95 km. Ima ravničarski karakter i dobro je položena u prostoru Ravnih kotara. Glavna ranžirna stanica izgrađena je kod Bibinja, a putničko-teretna stanica kod Arbanasa.

Željeznički promet nije dostigao očekivanu razinu kvalitete i kvantitete što se očituje u nedovoljnom broju vrsta i kvaliteti usluga, u niskoj tehničkoj razini kapaciteta, te nedovoljnoj izgrađenosti željezničke mreže.

Zbog neadekvatnog stanja željezničke pruge i nepovoljne dužine vremena putovanja, te zbog poboljšanja cestovnih veza, uspostave frekventnih autobusnih linija i uopće povećanja stupnja motorizacije, željeznički prijevoz postao je apsolutno nekonkurentan. Putovanje do Zagreba traje 10 sati.

Prijevoz robe željeznicom bitno ovisi o pomorskom prometu u teretnoj luci Zadar.

Izgradnjom lučko-industrijske zone u Gaženici došlo je do značajnog povećanja prometa na pruzi Knin-Zadar.

Zračni promet

Zračna luka Zadar je luka 4E kategorije, a po značaju i prometnom opterećenju ima karakter sekundarne zračne luke. Ona služi za zadovoljenje potreba putničkog prometa s ostalim

zračnim lukama u zemlji, za turistički promet, a ima sve veću ulogu i u prijevozu tereta. Obnovljena je i proširena što zadovoljava sadašnju prometnu potražnju. Dobro je položena u prostoru sjeverne Dalmacije, tako da na nju gravitiraju sva okolna područja s dosta izgrađenih turističkih kapaciteta. Stoga ova luka ima značajnu ulogu u razvoju turističkog gospodarstva na cjelokupnom području zadarske regije. Zračna luka ima dvije ortogonalno položene poletno-sletne staze, dužine 2,0 i 2,5 km, što omogućava slijetanje i polijetanje u gotovo svim vremenskim uvjetima.

Nedostaci zrakoplovnog terminala su u organizaciji prometa na zemlji. Premda je udaljenost do grada svega 12 km, postojeća cesta je neadekvatna za brzi promet, a opterećena je i znatnim lokalnim prometom. Rulna staza koja vodi od piste do pristanišne zgrade presijeca cestu Zadar-Zemunik u nivou što stvara znatne prometne probleme.

Telekomunikacijski sustav

S obzirom na međupovezanost lokalnih i županijskih, te županijskih i međunarodnih komutacijskih centara, te s obzirom na dužine lokalnih i posebno magistralnih transmisijskih pravaca, stanje telekomunikacijskog sustava na području Grada Zadra treba sagledati u odnosu na cjelokupno područje Zadarske županije, pa i šire.

Na području Grada Zadra u funkciji su dva digitalna komutacijska centra županijske razine. Oba se nalaze u Zadru; jedan u zgradi TKC ZADAR na Relji i drugi uz Put Bokanjca na Belafuži. Na svakog od navedenih komutacijskih centara, transmisijskom mrežom različitih kapaciteta prijenosa, kao i različitih tehnoloških rješenja, povezane su sve lokalne komutacije u Zadarskoj županiji.

Magistralnim transmisijskim pravcima (isključivo digitalnim) ta dva komutacijska centra povezana su i međusobno, i s drugim komutacijskim centrima iste razine u susjednim županijama, odnosno s komutacijskim centrima viših razina u Splitu, Rijeci, Osijeku i Zagrebu. Od transmisijskih pravaca u Zadarskoj županiji, pa tako i na području Grada Zadra najvažnija je trasa magistralnog svjetlovodnog kabela "Jadranko", koji prolazeći kroz sve jadranske županije. Na prostoru administrativne cjeline Grada Zadra, prolazi pored Petrčana i Kožina, te ulazi u zgrade komutacijskih centara županijske razine, a izlazeći iz Zadra, nastavlja prema Splitu. Ovaj magistralni transmisijski pravac predstavlja i kralježnicu lokalne transmisije naše županije, jer brojnim usputnim ograncima povezuje lokalne komutacije na nadređene komutacije županijske razine.

Sličnu trasu, **većim dijelom** i zajedničku sa svjetlovodnim kabelom "Jadranko", ima i drugi magistralni podzemni koaksijalni kabelski sustav prijenosa "Central, koji je **izgrađen kao magistralni ali je uslijed naglih tehnoloških promjena ubrzo postao nedovoljan i ograničavajući, te se moralo prići izgradnji svjetlovodnih kabela.**

Postoji još jedan transmisijski pravac koji je izgrađen kao magistralni, a sada se koristi isključivo kao lokalni. To je simetrični podzemno/podmorski kabel "Neptun". Ovaj kabel polazi od Zadra pored Kožina i Petrčana prema **Ninu i Privlaci**, istom trasom kao i prethodno opisani koaksijalni kabel. Od Privlake do Molata položen je podmorski kabel.

Kabel dalje prolazi duž Molata, prelazi podmorskim tjesnacem na Ist, te dalje do Silbe. Od Silbe dalje kabel ide na Lošinj, tj. na područje Riječko-goranske županije. Poprečno na ovu trasu, od Silbe do Premude i Oliba, postoje dva lokalna ogranka.

Preostali magistralni transmisijski pravci na području Grada Zadra su dva radio-relejna koridora. Jedan koridor se proteže od nebodera na Relji do radio-relejne stanice Raduč na Murteru u Šibensko-kninskoj županiji, a drugi koridor (koji je ujedno i lokalni) se proteže od zgrade TKC ZADAR do radio-relejne stanice Sv.Mihovil na Ugljanu.

Korištenje radio-relejnih veza za magistralne transmisijske pravce se kao i spomenuti kabeli ne mogu koristiti zbog ograničenja s veličinom prijenosnog pojasa. Iz tih razloga se radio-relejne veze koriste za povezivanje lokalnih komutacija i drugih TK sustava na udaljenijim otocima.

Ključnu ulogu ima radio-relejna postaja Sv. Mihovil na Ugljanu. Uz radio-relejnju vezu kojom je RR postaja Sv. Mihovil povezana sa Zadrom, povezana je i svjetlovodnim kabelom preko Preka. Lokalnim radio-relejnim vezama preko Sv. Mihovila povezane su također lokalne komutacije Rava, Mali i Veli Iž, a preko RR veze Brgulje-Sv. Mihovil komutacije u Molatu i Istu. Lokalne komutacije na udaljenijim otocima Silbi, Premudi i Olibu povezane su radio-relejnjom vezom Silba-Kršina (otok Pag).

U samom Zadru postoji 10 lokalnih komutacija: na Relji, Boriku, Belafuži, Bilom Brigu, Gaženici i Smiljevcu (po jedna), na Voštarnici i Poluotoku (po dvije), a u ostalim kopnenim naseljima ukupno 3 - po jedna u svakom naselju - Petrčanima, Kožinu i Crnom

Svi ti komutacijski sustavi su suvremenog digitalnog tipa i jedino ograničenje u pružanju TK usluga im može predstavljati ograničenje transmisijskog medija s obzirom da do udaljenih otoka nisu izgrađeni svjetlovodni kabeli.

Od sustava mobilnih komutacija izgrađeno je više baznih postaja bilo u Zadru bilo na drugim područjima koji pripadaju Gradu Zadru.

Na području administrativne cjeline Grad Zadar poštansku službu vrše Hrvatske pošte (HP). Na navedenom području postoji jedan poštanski centar (poštansko središte razrade) i 15 jedinica poštanske mreže (poštanski uredi): Zadar 1-7, Petrčane, Ist, Molat, Olib, Premuda, Silba, Veli Iž i Rava.

Vodnogospodarski sustav

Vodoopskrba

Vodoopskrbni sustav Grada Zadra vodom se opskrbljuje s nekoliko izvorišta:

- vodoopskrbni sustav Bokanjačko blato – koriste se bunari “Jezerce” i “Bunari 4 i 5”, na CP “Jezerce” dovode se vode s izvorišta Golubinka
- vodoopskrbni sustav Regionalni vodovod sjeverne Dalmacije – koristi vode s izvorišta u području rijeke Zrmanje
- lokalni sustavi – bunar Boljkovac i izvorište Oko
- povezivanjem na vodoopskrbni sustav rijeke Krke (trenutno van funkcije)

Udio pojedinih sustava: Bokanjačko blato s cca 40%, Regionalni vodovod s cca 60%, a ostali cca 2%.

Vodoopskrbna mreža grada nalazi se najveći dijelom u niskoj zoni, razdjelna linija je na koti oko 45 m.n.m. Za rješenje vodoopskrbe visoke zone grada, izgrađena je prva etapa vodospreme “Čubrijan” zapremine 2.000 m³, te gravitacijski vodosprovodnici do naselja Novi Bokanjac. Na području grada do sada su izgrađene:

- vodosprema “Zadar I” zapremine 2.400 m³,
- vodosprema “Zadar II” zapremine 6.000 m³,
- vodosprema “Pudarica” zapremine 6.000 m³,
- vodosprema “Aerobaza” zapremine 500 m³,
- vodosprema “Bili Brig” zapremine 430 m³,
- vodosprema “Kopranj” zapremine 250 m³ i
- vodosprema “Čubrijan” zapremine 2000 m³.

Trenutne vodoopskrbne količine kreću se oko 500-600 l/s, a u ljetnom periodu oko do 800 l/s. Potrošnju prate veliki gubici vode. Podaci Vodovoda d.o.o. Zadar pokazuju da su gubici povećani nakon zamjene lijevano-željeznih cijevi s AC, PVC i naročito PE cijevima u vodoopskrbnoj mreži, zbog čega će biti nužna hitna zamjena velikog dijela mreže, osobito PE cijevi. Kontrola potrošnje vode, nadzor, te daljinsko upravljanje vodoopskrbnim sustavom vrši se putem Dispečerskog centra smještenog u području izvorišta Bokanjačko blato.

Naselje Crno ima riješenu vodoopskrbu preko vodospreme “Kopranj”.

Naselja Kožino i Petrčane imaju riješenu vodoopskrbu preko izgrađenog magistralnog cjevovoda Zadar-Petrčane.

Vodoopskrba otoka čini jedan od temeljnih infrastrukturnih problema ovog područja. Površinskih vodotokova na otocima nema. Oborinska voda koja dolazi iz atmosfere postepeno se difuzno miješa s morskom vodom, pa su podzemne vode otoka uglavnom zaslanjene do mjere da se ne koriste za piće. Stoga niz prirodnih vrela neznatne izdašnosti, koja se nalaze na pojedinim otocima, nisu iskoristiva za opskrbu vodom. Jedini način korištenja osnovnog prirodnog resursa, oborinske vode, je umjetno sakupljanje kišnice, u privatnim cisternama, koje se grade za svaki pojedinačni stambeni i gospodarski objekt, ili u javnim mjesnim cisternama u kojima se sakuplja kišnica preko posebno izgrađene slivne površine, (naplova), odnosno s krovova mjesnih crkvi, škola i ostalih društvenih objekata. Većina javnih cisterni ima uglavnom samo predfiltre koji se sastoje od šljunka i pijeska, a nalaze se između naplavnih površina i cisterne. Iz javnih cisterni voda se dovodi do potrošača preko cjevovoda malog profila na kojem su obično ugrađena jedna ili dvije javne slavine. Kvaliteta vode u ovim cisternama obično ne zadovoljava u sanitarno-tehničkom pogledu. Količine ovako prikupljenih voda u postojećim cisternama zadovoljavaju potrebe stanovništva tijekom većeg dijela godine. Međutim, problemi se javljaju tijekom ljetne sezone, kad su zbog

povećanog broja korisnika potrebe za vodom najveće, a oborina ima najmanje. Tada se intervenira dovozom vode s kopna brodovima vodonoscima iz kojih se pune javne i privatne cisterne direktno s broda ili preko djelomično izgrađene mjesne vodovodne mreže s hidrantima.

Na otocima se još ne vrši desalinacija bočate ili morske vode za podmirenje vodnih potreba.

Otok Silba ima izgrađenu mjesnu vodovodnu mrežu kojom su povezane javne cisterne, ukupne zapremine 2000 m³, i hidroforsko postrojenje. Ljeti se voda dovozi brodovima vodonoscima s kopna.

Na otoku Olibu koristi se voda iz mjesne cisterne i vlastitih bunara pomoću hidrofora i samo jedne javne slavine. Na otoku ima znatnih neistraženih količina bočate vode.

Na otoku Premuda postoje dvije javne cisterne kapaciteta oko 300 m³, koje se nalaze kraj crkve i školske zgrade. Započeta je izgradnja tlačno-gravitacijskog cjevovoda i mjesne mreže. Postojeća cisterna zapremine 500 m³ u krugu bivšeg vojnog kompleksa na lokalitetu Garbica i dovodni cjevovod od obale do nje se ne koriste.

Na otoku Ištu izgrađen je dio vodovodne mreže kroz naselje. Postojeće mjesna cisterna zapremine oko 350 m³ ima svoj vlastiti naplov. Izgrađena je iznad naselja na koti terena od cca 50 m.n.m.

U naselju Molat na otoku Molatu izgrađene je nova vodosprema koja je spojena sa starom cisternom. Ukupna zapremina vodospremi je 800 m³. Stara cisterna ima svoj vlastiti naplov. Izgrađen je i filter za čišćenje vode iz tih vodosprema prije distribucije u naselje preko cjevovoda s dvije javne slavine. Mjesna vodovodna mreža nije izgrađena.

U naselju Brgulje na otoku Molatu postoje cisterne u starom dijelu naselja. U pristaništu je izgrađeno prihvatno okno, početni dio tlačno-gravitacijskog cjevovoda i nova cisterna s hidroforskom stanicom za opskrbu lučice i objekata uz more.

U starom dijelu naselja Zapuntel na otoku Molatu postoje cisterne zapremine 100 m³. Nema izgrađene vodovodne mreže.

Naselje Veli Iž na otoku Ižu ima javnu cisternu zapremine 750 m³ s naplovom. Iz vodospreme vodi cjevovod do naselja, gdje su ugrađene dvije slavine. Cisterna je oštećena pa se iz nje gubi voda.

Naselje Mali Iž ima javnu cisternu zapremine 500 m³ s naplovom.

Naselja Mala Rava i Vela Rava na otoku Ravi nemaju javnih cisterni, a vodoopskrba se vrši iz privatnih cisterni.

Uređenje vodotoka i voda

Sliv vodotoka Ričina prostire se istočno od Zadra s najvišom kotom na 94 m i najnižom na ušću u more u gradskom predjelu Arbanasi, a ukupna površina sliva je 10 km². Geološki, sliv pripada krednim vapnencima sa glinenim i laporastim naslagama.

U srednjem i donjem toku Ričina teče urbanim gradskim područjem, stoga je veći dio korita reguliran, izgrađena je betonska kineta, pokosi su stabilizirani betonskom i kamenom oblogom, a izgradnjom stepenica duž korita smanjen je pad nivelete. Projektom "Regulacija bujice Ričina u Zadru" D&Z – Zadar iz 2000. godine, predviđena je potpuna regulacija korita od ušća do propusta na cesti Zadar – Murvica.

Tri kilometra od ušća, u Ričinu utječe potok Kvandova jaruga (Vrila), koji prikuplja vode sa sjeveroistočnog dijela sliva, odnosno polja Babindub, na kojem je prema idejnom rješenju "Melioraciono uređenje kraških polja na području Zadarske regije" V.R.O. Split iz 1988. god. planirana izgradnja sustava melioracijske odvodnje sa Kvandovom jarugom kao glavnim recipijentom polja.

Vodotok Vruljica, svojim kratkim površinskim tokom protiče kroz istoimeni park i utječe u more u uvali Vrulje. Korito vodotoka je potpuno regulirano, a pokosi su obloženi kamenom u cementnom mortu. Iako dio voda u korito Vruljice dopijeva otjecanjem površinskih voda sa gravitirajućeg slivnog područja, najveća količina voda dolazi iz izvora sa lijeve obale.

Melioracijska odvodnja

Bokanjačko blato je zatvoreno kraško polje vrlo velikog slivnog područja, stoga je u prošlosti to područje često plavilo. Izgradnjom melioracijskog sustava odvodnje 1963. godine, problem plavljenja polja je riješen te je dobiveno poljoprivredno zemljište površine 404 hektara koje je uglavnom prekriveno jezerskim sedimentom vapnene gline. Evakuacija voda iz polja vrši se preko tunela "Bokanjac" i spojnog kanala od tunela do recipijenta Miljašić jaruge.

Na samom polju izgrađen je melioracijski sustav odvodnje sa pripadajućom osnovnom i detaljnom kanalskom mrežom. Od osnovnih melioracijskih objekata izgrađen je glavni

odvodni kanal koji osim voda iz kanalske mreže, prikuplja i vode sa jugoistočnog dijela sliva Bokanjačkog blata. Duljina kanala je 3,66 km. Na početku glavnog odvodnog kanala, neposredno ispred ulaza u tunel Bokanjac, izgrađena je i ustava radi regulacije nivoa podzemne vode.

Od detaljnih melioracijskih objekata, izgrađeni su sabirni i parcelni kanali ukupne duljine 18 km.

Površina polja nalazi se u IV. vodozaštitnoj zoni vodocrpilišta "Jezerce", a samo vodocrpilište smješteno je u sredini polja. Stoga je potrebno postaviti određena ograničenja u poljoprivrednoj proizvodnji na način kako je to predviđeno u pojedinim zonama sanitarne zaštite.

Odvodnja

Osnova rješenja odvodnje otpadnih voda Grada Zadra sagledava se, s obzirom na izgrađenost sustava odvodnje, postojeću projektnu dokumentaciju, način i tretman odvodnje otpadnih voda, stupanj zaštite prijemnika i dr. kroz tri područja:

- grad Zadar
- priobalna naselja i
- otočna naselja

Osnova odvodnje otpadnih voda grada Zadra određena je Idejnim projektom kanalizacijskog sustava Centar, te Idejnim projektom kanalizacijskog sustava Borik (Hidroprojekt-ing, TD 1082/99, te 1527/96). Projektima je dan broj uređaja za pročišćavanje, njihove lokacije, način odvodnje, shema kanalske mreže te uklapanje postojeće mreže u istu.

Na javni odvodni sustav priključeno je 50.000 ES, a cca 30.000 ES sakupljaju otpadne vode u septičke jame. Odvodnja d.o.o Zadar vrši tri puta godišnje pražnjenje jama i odvozi na privremenu deponiju pokraj ulaza u grad, zapadno od križanja Centar.

Najvažniji objekti niske zone sustava Centar su crpne postaje "Jazine", "Voštarnica 2", "Voštarnica 1" i "Brodarica 1" s pripadajućim tlačnim i gravitacijskim cjevovodima, prve tri vezane na ključni sakupljač u Ulici dr. F. Tuđmana. Crpne postaje precrcpljuju dužobalnim kolektorima prikupljene otpadne vode niske zone na navedeni sakupljač, koji je na donjoj granici srednje zone, kojim se iste dalje odvoze na glavnu prelivnu građevinu i tunelski vod prema postojećem ispustu Kolovare. Na istu prelivnu građevinu vezani su i ostali glavni sakupljači Ulicom A. Starčevića (sakupljač Bilog briga, sakupljač Ričina, od Puta Kotlara do Ulice A. Starčevića, sakupljač na dijelu Ulice F. Lisice i Puta Vukića do Ričine, te južni sakupljač koji od istočnog dijela Bolnice prihvaća gravitacijske sakupljače Arbanasa uz Ulicu A. Starčevića do prelivne građevine). Dakle svi krakovi glavnih sakupljača otpadnih voda se križaju na prelivnoj građevini, smještenoj u visini Željezničkog kolodvora, te s tunelskom građevinom i podmorskim ispustom dužine 490 m ispuštaju u more. Ulicom V. Mačeka, tunelski cjevovod koji je upravo u gradnji, odvodit će sve prikupljene otpadne vode sustava Centar prema uređaju za pročišćavanje otpadnih voda, preko crpne postaje Arbanasi 2 i tlačnog cjevovoda. Zajedno s dvokilometarskim podmorskim ispustom to su i glavne smjernice sustava odvodnje grada u najbližoj budućnosti. Dijelovi srednje zone priključeni su na sakupljače gravitacijski, a visoka zona s izuzetkom Bilog briga nije obuhvaćena sustavom odvodnje. Izgrađeni sakupljač na ulazu u grad između Sokinog i Bilog briga za sada prima samo oborinske vode, do izgradnje uređaja Centar, kada će se pripojiti na isti.

Sakupljači **sustava Borik** - Ul. A. G. Matoša, Obalom kneza Domagoja, dijelom Obale kneza Trpimira i Ul. Vlade Desnice, **križaju se** na crpnoj postaji Borik, koja otpadne vode precrcpljivanjem odvodi u **uređaj za pročišćavanje "Borik" te podmorskim ispustom** duljine 1480 m **u more**.

Iz industrijskih i turističkih objekata odvodnja je rješavana parcijalno, internim sustavima odvodnje, uglavnom s centralnom taložnicom i kratkim ispustom u more, bez prethodnog pročišćavanja, pa nisu zadovoljeni ni najminimalniji uvjeti glede zaštite mora.

Izgrađenost kanalizacijske mreže u priobalnim naseljima je slaba, ili uopće ne postoji. Gotovo svi stambeni i gospodarski objekti rješavaju pitanje odvodnje otpadnih voda prihvaćanjem istih u nevalitetno izgrađenim septičkim jamama.

Samo pojedini turistički objekti (turističko naselje Punta Skala i hotel Piniya u Petrčanima) imaju svoje interne sustave odvodnje. Otpadne vode iz ovih objekata sakupljaju se u centralnoj taložnici, gdje se djelomično mehanički pročiste, prije ispuštanja kratkim podmorskim ispustom u more.

Na kanalizacijsku mrežu turističkog naselja Punta Skala priključen je i dio naselja Petrčane Donje.

U otočnim naseljima zbog nepostojanja vodoopskrbnog sustava mala je potrošnja vode, pa su i količine otpadnih voda male.

Otpadne vode iz svih objekata sakupljaju se u septičkim jamama. Septičke jame izgrađene su nekvalitetno s propusnim stjenkama i dnom, pa se otpadne vode gube u podzemlju i otječu prema moru.

Samo u novoizgrađenim turističkim sadržajima (hotel i marina u Velom Ižu, te restoran i odmaralište na Silbi) postoje izgrađene taložnice, prije direktnog ispuštanja u obalno more.

Elektroenergetski sustav

Sadašnje stanje izgrađenosti objekata napona 35 kV i 110 kV na području Grada Zadra omogućava sigurnu i stabilnu **opskrbu potrošača električnom energijom**.

Kako se ni u budućnosti ne bi ograničio potrebni razvoj potrebno je planiranje novih objekata.

Napajanje kopnenog dijela prostora Grada odvija iz tri osnovna pravca:

- DV 110 kV Zadar-Obrovac-RHE "Velebit", saniranog nakon rata, dok se RHE vezuje na mrežu 400 kV.
- DV 110 kV Zadar-Biograd-Bilice, obnovljenog nakon rata, dok se u TS "Bilice" povezuje na 220 kV mrežu.
- DV 110 kV Zadar-Nin, gdje se iz TS "Nin" nastavlja dva pravca:
  - prvi pravac nastavlja se preko otoka Paga i otoka Raba kao "Otočna veza 110 kV",
  - drugi pravac ide prema Obrovcu, dalekovodom Nin-Obrovac s vezom na RHE Velebit

Napajanje otočnog dijela odvija se iz slijedećih pravaca:

- KB 35 kV Lošinj-Silba, gdje se vezuje na mjesnu mrežu 10 kV napona
- iz pravca Dugog otoka 10 kV naponom. Struja na Dugi otok dolazi s dva kopnena pravca:
  - iz pravca Kožina DV 35 kV preko otoka Iža i Rave, s nemogućnošću direktnog korištenja
  - iz pravca Bibinja KB 35 kV preko Kukljice

Svaki od navedenih dalekovoda 110 kV može prenijeti maksimalnu snagu od 80 MVA, dok maksimalno zabilježena snaga potrošnje područja Grada Zadra iznosi 90 MVA. Tako područje Grada Zadra ima mogućnost napajanja za cjelokupnu potrošnju iz više pravaca i više energetskih mreža različitih naponskih nivoa.

Područje Grada Zadra se u cijelosti napaja iz TS 110/35 kV Zadar, TS 110/10(20) kV Zadar Centar, TS 110/35 kV Nin, TS 35/10(20) kV Silba, TS 35/10 kV Zadar 1, Zadar 2, Zadar 3 i Zadar 4.

Postupanje s otpadom

Gradsko odlagalište komunalnog otpada "Diklo" nalazi se iznad gradskog predjela Diklo, neposredno uz cestu Zadar-Nin, a otvoreno je 1963. godine. Odlagalište nema službeni dokument koji ga čini legalnim. Područje korištenja odlagališta zauzima ukupnu površinu od cca 266.000 m² (26,6 ha), od čega je aktivna površina oko 20 ha. Prosječna visina odlagališta je 7-10 metara. Opseg odlagališta je oko 3700 metara. Opseg aktivnog dijela je oko 2000 metara. Pretpostavlja se da je ukupna količina otpada na odlagalištu oko 1,8 milijuna m³. Otpad se redovito razastire i prekriva slojem inertnog materijala (zemlja), a osim komunalnog i neopasnog tehnološkog otpada odlaže se i građevinski otpad. Svaka dva mjeseca vrši se deratizacija, dezinfekcija i dezinsekcija odlagališta. Na ulazu u odlagalište postoji rampa i 24 satna čuvarska služba, te dvije cisterne s po 5000 litara vode i druga protupožarna oprema. Oko odlagališta uređen je protupožarni put a postoji ograda visine 2 metra samo na dijelu prema cesti.

Odlagalište nema mogućnosti daljnjeg širenja, praktički je popunjeno i započeto je njegovo zatvaranje. Tehnologija odlaganja otpada i samo uređenje odlagališta ne ispunjavaju propise o uređenju sanitarnog odlagališta otpada. Procjedne vode otječu nekontrolirano u podzemlje. Vjetar raznosi deponijski plin, a često i dim od zapaljenja, zagađuje atmosferu i stalni je uzrok negodovanja okolnog stanovništva. Vjetar također pridonosi razbacivanju lakših frakcija otpada po okolnom zemljištu.

Grad Zadar je vlasnik odlagališta i dao ga je na raspolaganje i održavanje komunalnom poduzeću "Čistoća" d.o.o. Zadar, koje zbrinjava oko 80% otpada Zadarske županije. Osim iz grada Zadra, prikuplja se, odvozi i odlaže na odlagalište "Diklo" otpad iz slijedećih općina: Bibinje, Galovac, Kukljica, Poličnik, Posedarje, Privlaka, Ražanac, Sukošan, Škabrnja, Vrsi,

Zemunik i Grada Nina, te neopasni tehnološki otpad iz gospodarstva, ustanova i uslužnih djelatnosti.

Izrađena je Studija procjene utjecaja na okoliš sanacije i zatvaranja odlagališta komunalnog otpada "Diklo" i započeli su radovi na sanaciji, na način da je na jednom dijelu odlagališta postignut pokos 1:4 a uskoro će na ulaz biti postavljena kolna vaga za mjerenje količine otpada i reciklažno dvorište za odvojeno prikupljanje otpada.

2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA I UREĐENJA

2.1. Ciljevi prostornog razvoja županijskog značaja

Globalni ciljevi prostornog razvoja županijskog značaja su:

- unapređenje kvalitete života
- očuvanje prirodnih ekosustava, spomeničke i druge baštine
- ostvarenje skladnog demografskog razvoja
- osiguranje prostornih pretpostavki za rast i razvoj manjih i malih razvojnih središta
- maksimalno korištenje prednosti geoprometnog položaja
- razvoj tehničke i komunalne infrastrukture
- razvoj društvene infrastrukture i servisno-uslužnih djelatnosti
- podizanje standarda javnih usluga
- repozicioniranje Županije kao turističke destinacije
- razvoj agrara, poljoprivrednih resursa i prerađivačkih djelatnosti
- razvoj marikulture
- poboljšanje režima zaštite okoliša

2.1.1. Razvoj gradova i naselja posebnih funkcija i infrastrukturnih sustava

Sukladno postavkama i utvrđenim ciljevima PPŽ-a, koncept gospodarskoga razvitka Zadarske županije treba sustavno težiti uvođenju Zadra u krug primarnih razvojnih središta, što mu prema značenju i veličini prostora pripada.

Naprijed utvrđeni cilj moguće je ostvariti:

- putem uspješnih gospodarskih programa iz domene tercijarnih i kvartarnih djelatnosti potaknutih industrijama naprednih tehnologija.
- agrikulturom i marikulturom usmjerenima prema turističkom proizvodu ekoloških atributa.
- stimulativnom politikom demografske obnove Županije.
- osmišljenom politikom protoka kapitala.

Poticanje stanovnika na ostajanje u slabije naseljenim područjima odnosno naseljavanje istih područja na način da se na cjelokupnom prostoru Grada Zadra:

- izgrađuje komunalna i urbana infrastruktura
- ostvaruju dobre prometne veze

Razvoj infrastrukturnih sustava, a prema postavkama i ciljevima PPŽ-a vezan je na:

- prometnu mrežu koja će osigurati efikasno povezivanje glavnih razvojnih žarišta Županije sa Zadrom te kvalitetnu vezu Zadra s Jadranskom autocestom
- sigurnost prometa u cjelini
- modernizaciju željeznice, te ostvarenje efikasnog uključivanja Zadra u državnu mrežu što će se postići osiguranjem prostornih pretpostavki za koridor brze željezničke pruge – jadranske željeznice
- razvoj zadarske luke kao luke međunarodnog značaja
- razvoj i transformacija luka za kvalitetniji prihvat plovila na otocima
- uspostavljanje kontinuiranih **prometnih** tokova s kopna prema otocima i najizravnije prema **susjednoj** Italiji
- razvoj zrakoplovne luke Zadar
- planiranje mreže helidroma
- osiguranje i zaštita dovoljne količine kvalitetne pitke vode
- planiranje kvalitetnih sustava odvodnje otpadnih voda
- razvoj telekomunikacijskog sustava
- razvoj elektroenergetskog sustava
- razvoj, tj. korištenje alternativnih izvora energije
- zbrinjavanjem posebnog i opasnog otpada s područja Županije.

2.1.2. Racionalno korištenje prirodnih izvora

Ciljevi zaštite i racionalnog korištenja osobito vrijednih resursa su :

- očuvanje rezervi podzemnih voda na čitavom prostoru
- očuvanje čitavog prostora voda i mora od svih negativnih utjecaja i zagađivača koji bi mogli poremetiti biološku ravnotežu vodotoka i podmorja.
- očuvanje čitavog prostora zraka od svih negativnih utjecaja i zagađivača koji bi mogli utjecati na stabilnost atmosfere.
- zaštita i očuvanje svih poljoprivrednih i šumskih prostora.

2.1.3. Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša

Ciljevi očuvanja ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša podrazumijeva zaštitu čitavog zadarskog arhipelaga kao jedinstvenog eko-sustava, u sklopu sustava otoka hrvatskog Jadrana, kao i ostalih prostornih cjelina koje već imaju ili bi trebale dobiti status zaštićenog područja.

Sve aktivnosti koje se događaju u prostoru trebale bi biti strogo kontrolirane.

2.2. Ciljevi prostornog razvoja gradskog značaja

Temeljni ciljevi prostornog razvoja gradskog značaja su:

- definiranje mjera demografskog razvoja
- povoljan odabir prostorne i gospodarske strukture
- skladan i svrhovit razvoj svih dijelova Grada sukladno prirodnim resursima
- poboljšavanje svih oblika komunikacije
- zaštita krajobraznih vrijednosti
- zaštita prirodnih i kulturnih vrijednosti

Navedene ciljeve potrebno je planski ostvarivati sustavom dokumenata prostornog uređenja kroz njihovu izradu i donošenje na način da se osigura racionalno korištenje i zaštita prostora, skladan demografski razvoj, te unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture.

2.2.1. Demografski razvoj

Ciljevi demografskog razvoja su:

- raspored stanovništva u prostoru sukladno prirodnim i proizvodnim resursima u pojedinim dijelovima Grada
- zadržavanje stanovnika u slabije naseljenim područjima, odnosno naseljavanje tih područja na način da se:
  - izgrađuje komunalna i urbana infrastruktura
  - osiguraju prostorni preduvjeti za otvaranje novih radnih mjesta
  - ostvaruju dobre prometne veze.

2.2.2. Odabir prostorno razvojne strukture

Na prostornoj matrici Grada Zadra uočljive su dvije prostorno razvojne cjeline:

- kopneni dio Grada Zadra
- otoci Grada Zadra

Kopneni dio Grada Zadra dio je teritorija Zadarske urbane regije koja je kao prostorno-planska kategorija ustanovljena u Prostornom planu županije.

Među navedenim prostorno-razvojnim cjelinama evidentan je niz različitosti s obzirom na postojeću gospodarsku matricu. One se odnose na:

- naslijeđeni stupanj gospodarskog razvoja
- ekonomsku moć i interes kapitala
- stupanj zatečenih uloženi vrijednosti
- infrastrukturnu i komunalnu opremljenost
- gravitacijsku moć i demografske procese

Iznesene razlike među prostornim cjelinama Grada toliko su očigledne da u pojedinim slučajevima predstavljaju ekstreme.

Temeljni cilj Plana je osigurati prostorne predispozicije za skladan razvoj obiju prostorno-razvojnih cjelina sukladno prirodnim pogodnostima, zatečenom stanju i smjernicama razvoja.

Ciljevi prostornog razvoja kopnenog dijela Grada Zadra su:

- redefiniranje proizvodnih oblika poljoprivrede i poticanje intenzivnijeg poljodjelstva
- repozicioniranje turizma ulaganjem u kvalitetniji oblik turističke ponude
- održanje industrije kao značajne grane gospodarstva uz uvažavanje prostornih, ekoloških i morfoloških ograničenja,
- održanje i rast prometa kao dijela uslužnih djelatnosti
- porast ostalih uslužnih djelatnosti.

Ciljevi prostornog razvoja na otočnom prostoru Grada Zadar su:

- poticanje razvoja poljodjelstva, poglavito maslinarstva, temeljeno na zanemarenoj ostavštini
- repozicioniranje turizma i ulaganje u nov oblik turističke ponude primjereniji obliku i mjeri otočkih ekosustava
- razvoj proizvodnih djelatnosti sukladno prirodnim potencijalima i lokalnoj tradiciji
- ulaganja u izgradnju temeljnih infrastrukturnih sustava
- razvoj prometa i pomorskih veza kao temeljnog uvjeta opstanka života na distanciranim otočnim destinacijama
- porast uslužnih djelatnosti.

Sukladno navedenom, gospodarska struktura prostorno-razvojnih cjelina na području Grada Zadra ima ciljeve:

- kopneni dio Grada Zadra:
  - zadržati postojeću strukturu gospodarstva uz manje prilagodbe,
  - poticati brži rast turizma i trgovine
  - razvijati druge uslužne djelatnosti
  - razvijati industrijsku proizvodnju u skladu s propisanim ekološkim uvjetima i standardima dajući prednost manjim pogonima i modernim tehnologijama,
  - formirati prepoznatljivu zadarsku turističku ponudu na razini cjelokupne Zadarske rivijere
- otočni prostor Grada Zadra
  - razvijati specifične oblika turizma (na pučinskim otocima)
  - ulagati u vodoopskrbu i odvodnju
  - unaprijediti ostalu komunalnu infrastrukturu
  - razvijati poljodjelstvo na temelju postojećih resursa

2.2.3. Razvoj naselja, društvene, prometne i komunalne infrastrukture

Razvoj naselja treba osigurati unapređenjem društvene, prometne i komunalne infrastrukture
Ciljevi razvoja društvenih djelatnosti su:

- optimalizacija mreže objekata osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja, sporta i rekreacije, zdravstva i socijalne skrbi, te uprave i administracije;
- osiguranje prostornih pretpostavki za visoko školstvo i znanost;
- planiranje novih oblika djelovanja u domeni kulture:
  - osmišljavanje multimedijskog informacijskog centra
  - stimuliranje niskoprofitabilnih djelatnosti

Ciljevi i projekcije razvitka infrastrukture su:

- poboljšanje postojeće i izgradnja nove cestovne mreže u planiranim industrijskim, turističkim, stambenim, poljoprivrednim i drugim zonama osiguranje prostornih pretpostavki za promet u mirovanju
- osiguranje prostornih pretpostavki za luke u pomorskom prometu
- osiguranje prostornih pretpostavki za razvoj heliodroma i kvartalnih zračnih luka
- razvijanje ostalih infrastrukturnih mreža – vodoopskrbne mreže sustava odvodnje otpadnih voda, TT mreže, elektroenergetske mreže, a koje trebaju pratiti ukupni gospodarski rast

2.2.4. Zaštita krajobraznih i prirodnih vrijednosti i posebnosti i kulturno-povijesnih cjelina

Ciljevi zaštite krajobraznih i prirodnih vrijednosti i posebnosti u sklopu očuvanja prostornog identiteta područja su:

- utvrđivanje krajobraznih i prirodnih vrijednosti, te kulturno-povijesnih cjelina, koje nisu zaštićene posebnim propisima o zaštiti prirodnih i kulturnih dobara
- utvrđivanje kriterija zaštite krajobraznih cjelina, kroz posebne studije i istraživanja
- provođenje stroge kontrole i suzbijanje bespravne izgradnje, koja postaje ozbiljan negativni čimbenik u ugrožavanju krajobraza
- utvrđivanje modaliteta zaštite
- izrada detaljnog registra spomenika i cjelina kulturno-povijesne baštine
- izrada potpune karte arheoloških lokaliteta

Kulturna dobra se štite Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (N.N. 69/99, 151/03, 157/03). Svrha zaštite je očuvanje i prenošenje kulturnih dobara u neokrnjenom i izvornom stanju budućim naraštajima, što iziskuje redovito održavanje, tj. sprječavanje radnji koje bi na bilo koji način promijenile svojstva, oblik, značenje ili izgled kulturnih dobara i time ugrozile njihovu vrijednost.

2.3. Ciljevi prostornog uređenja naselja na području Grada Zadra

Ciljevi uređenja naselja su:

- podizanje standarda javnih usluga
- poboljšavanje svih oblika komunikacije
- oblikovanje i razvitak novog javnog prostora
- osiguranje prostornih pretpostavki za razvoj društvenih djelatnosti
- planiranje mreže objekata predškolskog odgoja
- podizanje kvalitete stanovanja
- zaštita krajobraznih vrijednosti unutar naselja.

2.3.1. Racionalno korištenje i zaštita prostora

U cilju racionalnog korištenja i zaštite prostora potrebno je:

- odrediti područja vrijednih resursa na kojima je isključena prenamjena prostora,
- predvidjeti gašenje neprimjerenih sadržaja, a prostor sanirati i revitalizirati,
- poboljšati sve aspekte postojećih već angažiranih prostora,
- prioritetno koristiti postojeće koridore pri planiranju trasa velike infrastrukture, odnosno izbjegavati zauzimanje novih površina vrijednih resursa, osobito poljodjelskih i šumskih
- povećavati bilancu osnovnih kategorija korištenja prostora samo u korist poljoprivrednog i šumskog zemljišta, te objekata infrastrukture

2.3.2. Utvrđivanje građevinskih područja naselja u odnosu na postojeći i planirani broj stanovnika, gustoću stanovanje, izgrađenost, iskorištenost i gustoću izgrađenosti, obilježja naselja, vrijednosti i posebnosti krajobraza, prirodnih i kulturno-povijesnih cjelina

Ciljevi utvrđivanja građevinskih područja su:

- preispitivanje važećih građevinskih područja u odnosu na izgrađenost u prostoru,
- nezaposijedanje novih prostora za izgradnju naselja i industrijskih pogona – formiranjem novih građevinskih područja,
- redefiniranje granica pojedinih naselja sukladno s novonastalom situacijom i potrebama, kao i promjenama nastalim u politici planiranja prostora i zaštite okoliša.

Osnovni kriteriji za određivanja novih granica građevinskih područja su

- racionalno i svrhovito korištenje prostora,
- očuvanje i unapređenje postojećih vrijednosti okoline.

Širenje građevinskih područja, kada je to iznimno potrebno i opravdano, treba usmjeravati u dubinu prostora obale i otoka štiteći osjetljiv obalni pojas i pripadajuću akvatorij, distancirati od prometnih koridora magistralnih i regionalnih prometnica, istovremeno težeći zaokruživanju postojećih grupacija i koncentracija, te ukoliko je moguće njihovom povezivanju i spajanju.

Faktori koji utječu na proširenje građevinskih područja naselja su:

- pozitivni trendovi demografskih kretanja naselja (stvarni ili očekivani)
- postojeći i planirani sustav centralnih naselja,

Faktori ograničenja širenja građevinskih područja su:

- zatečena prirodna osnova:
  - nepovoljni mikroklimatski uvjeti stanovanja
  - tektonski rasjedi
  - nagibi zemljišta veći od 12%
  - zemljišta nedovoljne nosivosti
  - zemljišta s visokim podzemnim vodama

- plavljena zemljišta
- zone pod utjecajem učestalih i jačih zagađenja
- zatečeni resursi područja:
  - zone poljoprivredne djelatnosti
  - zone privrednih djelatnosti
  - infrastrukturni i rezervni koridori
  - šumsko zemljište
  - zaštićeni objekti i dijelovi prirode
  - spomenici kulture i njihove zaštitne zone
  - zone specijalne izgradnje
  - zone koje nije moguće ekonomično komunalno opremiti

2.3.3. Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture

Uređenje naselja u direktnoj je vezi sa podizanjem kvalitete urbanog življenja. To između ostalog podrazumijeva funkcionalno definiranje i uređenje javnih površina.

Pri urbanom oblikovanju naseljenog prostora potrebno je klasificirati, urediti i sadržajno osmisliti javne prostore:

- pješačke ulice i trgove
- šetnice i okupljališta
- plaže, parkove i javno zelenilo
- dječja igrališta
- sportske terene i biciklističke staze

Razvoj naselja i urbano preoblikovanje treba pratiti i adekvatna infrastrukturna opremljenost, pri čemu se ističu slijedeći parametri:

- izgradnja i održavanje lokalne i nerazvrstane cestovne mreže u planiranim industrijskim, turističkim, stambenim, poljoprivrednim i drugim zonama poboljšanje prijevoza putnika u javnom prometu
- osiguranje dostatnog parkirališnog prostora sukladno potrebama i namjeni susjednih mikrolokacija
- održavanje javnih površina
- osiguranje prostornih pretpostavki za razvoj i uređenje teretne luke, ali i putničkih luka, mjesnih /sportskih/ luka, i privezišta
- distribucija elektroenergetskog sustava na racionalan način tako da u najmanjoj mogućoj mjeri utječe na stanje okoliša.
- razvijanje ostalih infrastrukturnih sadržaja koji trebaju učinkovito pratiti ukupni gospodarski rast na lokalnoj razini (vodoopskrba, odvodnja otpadnih voda, TT sustav)
- održavanje čistoće
- zbrinjavanje komunalnog otpada
- osiguranje trajnog i kvalitetnog obavljanja komunalnih djelatnosti
- osiguranje održavanja komunalnih objekata i uređaja u stanju funkcionalne sposobnosti
- poduzimanje mjera za očuvanje i zaštitu okoliša

3. PLAN PROSTORNOG UREĐENJA

3.1. Prikaz prostornog razvoja na području grada u odnosu na prostornu i gospodarsku strukturu županije

Grad Zadar kao županijsko središte sastavni je dio šireg razvojnog koridora, koji obuhvaća longitudinalni sklop županija jadranske Hrvatske.

Pored unutarnjeg povezivanja ovoga koridora važno je i povezivanje na europske tokove s ciljem veće iskoristivosti prostora i bržeg razvoja cjelokupnog područja.

Analizirajući vrijednosti i potencijale prostora Zadarske županije, odnosno položaja i značenja Grada Zadra evidentno je postojanje nekoliko različitih prostornih.

Temeljem postavki PPŽ-a Grad Zadar pripada sljedećim prostorno-razvojnim cjelinama:

- Zadarskoj urbanoj regiji
- Zadarsko-biogradskim otocima

Navedene cjeline odražavaju osnovne fizionomske karakteristike cjelokupnog prostora Grada.

Zadarska urbana regija obuhvaća obalni prostor od Općine Pakoštane na JI i Općine Vir na SZ, te zadire u relativno uski zaobalni pojas. Od 34 naselja Zadarske urbane regije, Gradu Zadru pripada 5 naselja:

- dva naselja u zaobalju (Crno i Babindub)
- tri naselja na obali (Kožino, Petrčane i Zadar)

Taj potez, dužine oko 70 km, danas je urbano najjače eksploatiran prostor, te je važno omogućiti održivi razvoj s najmanje negativnih posljedica. Oslonac tome trebaju biti prostorni planovi općina i gradova tog prostora usklađeni s temeljnim postavkama PP Županije.

Ishodišna točka i težište razvoja je grad Zadar sa svojim potencijalima.

Ukupan broj naselja na Zadarsko-biogradskim otocima je 41, od čega je na 7 naseljenih otoka Grada Zadra 10 naselja.

U prostorno-razvojnog i demografskom smislu to je vrlo osjetljiv prostor, već desetljećima podvrgnut kontinuiranom raseljavanju stanovništva i odumiranju gospodarskih funkcija. Strukture stanovništva na tim su otocima deformirane i rastrgane, prevladava staro stanovništvo, stanovnika predškolske ili školske dobi gotovo da nema, a radni kontingent izuzetno je siromašan.

Postoje brojne studije i planovi za demografsku i gospodarsku revitalizaciju tog nedvojbeno atraktivnog prostora, ali niti jedna akcija do sada nije dala vidljivih rezultata.

Osnovni koncept strategije razvitka otoka temelji se na metodi održivog razvoja, koji će se podupirati posebnim mjerama zaustavljanja procesa depopulacije, odgovarajućim gospodarskim programima.

Rješavanjem pitanja dostupnosti odnosno mogućnosti dnevnih migracija za svaki pojedini otok neutralizirao bi se velik dio problema života na otoku (pitanje školovanja djece, mogućnost zapošljavanja radno aktivnog stanovništva), te ujedno pozitivno utjecalo na demografsku strukturu otočkih naselja.

U okviru te strategije Planom se osiguravaju uvjeti za kvalitetnije uređenje putničkih luka, odnosno izgradnju potrebne lučke infrastrukture u svim otočnim naseljima.

U okviru naznačenih prostorno-razvojnih cjelina kao teritorijalni sustavi razlikuju se:

1. Priobalni urbani teritorij, kao nositelj glavnih razvojnih potencijala je prostor velikog interesa za korištenjem u različite svrhe. Srazmjerno postojećem interesu potrebno je aktivirati i zaštitne mjere, odnosno realno procijeniti želje i mogućnosti, budući da je samo racionalnim korištenjem prostora, uz korištenje suvremenih tehnologija, moguće očuvati ekološku stabilnost područja

Tom teritoriju mora se posvetiti posebna pažnje tijekom izrade **detaljnije prostorno-planske dokumentacije**. Prilikom definiranja detaljne namjene prostora osnovni kriterij mora biti zaštita i očuvanje okoliša..

2. Neizgrađeni obalni prostor na kopnu i otocima je nositelj karakteristika autohtonoga pejzaža. Na kopnenom urbanom pojasu nalazimo ga samo u tragovima, dok se na otocima uspio sačuvati u znatnoj mjeri.

Zbog očuvanih prirodnih vrijednosti taj prostor je izuzetno atraktivan, ali i ekološki osjetljiv pa ga je potrebno sustavno štiti od štetnih utjecaja urbane eksploatacije.

3. Potencijalne poljoprivredne površine tvore rubni pojas Ravnih kotara na kojem se plodna polja u zaravnima smjenjuju s neplodnim pojasi niskih bila.
U manjoj mjeri plodne enklave razasute su i po otocima u obliku vrtača i okućnica. Izuzetak u otočkom prostoru je široko Zapuntelsko polje, kao prirodni fenomen u dominantnom krškom okruženju.
Te ekološko i prirodno vrijedne prostore Planom treba čuvati u izvornoj namjeni.
4. Vrijedne šumske cjeline obuhvaćaju u manjoj mjeri šumske površine zaobalja te u najvećoj mjeri podrazumijevaju ambijentalno vrijedne borove sastojine na lokaciji Musapstana i Kožina.
Na otočnom području pojam kvalitetne šume isključivo je vezan za šume crnike na Olibu, ali je i guste sastojine maslina /Rava, Iž, Silba/ moguće pribrojiti vrijednim šumskim resursima.

3.2. Organizacija prostora i osnovna namjena i korištenje površina

Prostorna podjela

Prostor unutar administrativnih granica Grada Zadra raznovrsno je područje sastavljeno iz različitih prostornih i urbanih cjelina: Zadar - urbani centar, Kožino i Petručane – primorska naselja, Crno i Babindub - rubni pojas plodnih Kotara, te nejednako nastanjeni i razvijeni otoci: Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda, Rava i Silba

Temeljem toga moguće je izvršiti teritorijalnu podjelu prostora Grada Zadra na:

- obalni pojas
- grad Zadar
- zaobalje
- otoke

Navedene cjeline oblikuju osnovnu mrežu prostorne strukture, te utvrđenim načinima korištenja definiraju osnovnu organizaciju prostora.

Obalni pojas je urbani teritorij koji sažima niz entiteta - od povijesnih urbanih jezgri, obalnih fragmenata suvremenog grada, manjih naselja, hotelskih kompleksa, do prirodnih fenomena brojnih uvala i rtova. U konfiguraciji urbanog i prirodnog svaki entitet ima svoja posebna obilježja. Urbane se promjene mogu pratiti u cijelom pojasu, a svaki se entitet može razmatrati zasebno.

Grad Zadar unutar obalnog pojasa ističe se kao veliko urbano središte istočne jadranske obale koje se u kontinuitetu razvijalo od antičkog razdoblja. Urbana mreža je vremenom nadograđivana u složen i slojevit sustav. Promjene nastale širenjem grada u ageru analogne su onima u gradu intra muros.

Urbana matrica generirana je iz geometrije antičke centurijacije agera. Drugi sloj matrične građe čine konfiguracije medijevalne geometrije novih cestovnih pravaca i transformiranog agera. Treći je element strukture geometrija modernih urbanih ekstenzija i velikih infrastrukturnih koridora.

Postojeće tragove centurijacije treba očuvati i preoblikovati kako bi se postigla maksimalna čitljivost matrice. To znači - operirati jasnim i transparentnim urbanim formama javnoga prostora.

Na mjestima prekida ili gubljenja tragova matrice treba intervenirati programima javnog karaktera, bez obzira na mjerilo, izgrađenost i tipologije. Nužno je osigurati transparentnost i prohodnost bilo koje vrste.

Antička mreža konstituirana je iz dva entiteta - grada i agera. Oba entiteta i danas imaju čitljive tragove antičkog razdoblja, a sačuvala su i neke od osnovnih funkcija i oblika. Funkcionalni i formativni elementi moraju se i u buduće čuvati, održavati i predstavljati na izvornim načelima.

Medijevalna mreža, organičke strukture i prilagođenih tipologija, drugi je sloj urbane povijesti mjesta. Premda je u znatnoj mjeri promijenila i deformirala prethodnu mrežu, kako u gradu tako i u ageru, ona nije destruirala urbanu podlogu u cijelosti, već se prilagodila promjenjenim situacijama. Ostaci medijevalnih urbanih struktura u gradu su evidentni kao enklave, a u ageru kao novi sloj komunikacijskog i agrikulturnog sustava. Oba dijela aktivno djeluju u

suvremenom urbanom razvoju te ih je potrebno i dalje respektirati na načelima jednakim kao u slučaju urbane mreže prethodnog razdoblja.

Moderna je mreža treći sloj, geneza kojega više nije u lokalnim sustavima već u regionalnim i globalnim. Pojava suvremene međugradske infrastrukture, cestovnog, željezničkog i zračnog prometa, bitno je umanjila značenje pomorskog prometa, kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini. Krupni sustavi kontinentalnog karaktera kolonizirali su područja iz prethodnih razdoblja novim tipologijama. Danas se ovi sustavi tretiraju kao čvrsti, trajni i neprilagodljivi. Naprotiv, očekuje se od ostalih elemenata urbane strukture da budu prilagođeni njima. Za razliku od ostataka prethodnih razdoblja, za koje se zahtijeva posebna briga i održavanje, čini se kao da sloju moderne mreže to ne treba - ona svojom glomaznošću nadrađa mogućnosti lokalne kontrole urbanog krajolika.

Stoga se preporuča pažljivo operiranje u rubnim područjima sustava gdje treba graditi odnose na snošljivosti i punoj kontroli neželjenih utjecaja.

Zaobalje je rubni pojas Ravnih kotara, gospodarski u uskoj sprezi s gradom, uvjetovanoj fizičkom blizinom. To je fizionomski preslikan entitet ravnokotarskih naselja u kojima se tipologija gradnje temelji na dugom nizanju urbanih enklava uz prometnicu duž neplodnog hrpta bila, a radi zaštite plodnih polja u udolinama.

Otoci Grada Zadra su sastavni dio zadarskog arhipelaga. Njihova je posebnost u tome što svaki otok predstavlja urbani mikroteritorij s cjelovitim sustavom urbanog i prirodnog. Na taj je način svaki otok urbani entitet za sebe, s vlastitim karakteristikama i identitetom. Moguće je vršiti grupiranja po različitim kriterijima, ali je nužno uvijek održavati individualni pristup svakom otoku.

Namjena prostora

Namjena prostora definirana je kroz **dvije** kategorije korištenja prostora:

- građevinsko područje
- vangrađevinsko područje

Pod kategorijom građevinskog područja Plan podrazumijeva slijedeće prostorne zone:

- građevinsko područje naselja
- **građevinsko područje izvan naselja:**
  - **zone ugostiteljsko-turističke namjene (T)**
  - **zone proizvodne namjene (I)**
  - **zone poslovne namjene (K)**
  - **zone sportsko-rekreacijske namjene (R)**
  - **grobља (G)**
- *Građevinsko područje naselja* je prostorna zona koja je sastavljena od izgrađenog **dijela** naselja i Planom **utvrđenog neizgrađenog dijela potrebnog** za razvoj i širenje naselja. Unutar građevinskog područja naselja kao osnovna namjena korištenja utvrđeno je stanovanje ali je dozvoljeno korištenje prostora i u druge, stanovanju komplementarne namjene, a koje izravno ili neizravno utječu na poboljšanje njegove kvalitete. To su javne zelene površine, parkovi, šetnice, igrališta, kupališta, površine za sport i rekreaciju, te građevine društvenog standarda. Unutar građevinskog područja naselja Planom se dozvoljava izgradnja i uređenje manjih poslovnih i proizvodnih sadržaja uz uvjet da ne ometaju stanovanje kao osnovnu funkciju, odnosno na bilo koji način ne smanjuju kvalitetu življenja.
- *Zone **ugostiteljsko-turističke namjene*** su građevinska područja u sklopu kojih je moguća izgradnja turističkih kapaciteta za smještaj i boravak, te pratećih ugostiteljskih sadržaja kao i sadržaja za sport, zabavu i rekreaciju, komunalnih objekata i objekata infrastrukture. Unutar ugostiteljsko-turističkih zona **nije dozvoljena** izgradnja stambenih građevina. **Na prostoru Grada Zadra** Planom su **utvrđene sljedeće vrste ugostiteljsko-turističkih zona:**
  - hotel
  - hotelsko naselje
  - **turističko naselje**
  - autokamp

Planom su definirane sve postojeće i planirane zone **ugostiteljsko-turističke** namjene unutar administrativnih granica Grada Zadra, odnosno dozvoljena veličina prostornog obuhvata svake pojedine zone, tipovi turističkih struktura i maksimalni kapaciteti. U cilju optimalne iskoristivosti prostornih resursa i potrebne infrastrukture planirane zone **ugostiteljsko-turističke** namjene locirane su u načelu u neposrednoj blizini naselja.
- *Zona **proizvodne namjene*** podrazumijeva građevinsko područje određeno za gradnju i uređenje industrijskih, proizvodnih i prerađivačkih pogona, zanatskih i servisnih djelatnosti, skladišnih prostora, te ostalih sličnih djelatnosti. Unutar ove zone nije dozvoljena izgradnja i uređenje stambenih sadržaja.
- *Zona **poslovne namjene*** podrazumijeva građevinsko područje određeno za izgradnju i razvoj uslužnih i ostalih sličnih djelatnosti (trgovačkih, komunalno-servisnih)
- *Sportsko-rekreacijske zone* namijenjene su za sport i rekreaciju stanovništva. To su specifična vrsta građevinskog područja unutar kojih je dozvoljen vrlo mali postotak izgrađenosti u odnosu na površinu zone, budući da je najveći dio površina rezerviran za uređenje negradivih sportskih i zelenih površina.
- ***grobља*** su područja na kojima se nalaze grobna mjesta, prateće građevine i komunalna infrastruktura. Prilikom odabira najprikladnije lokacije za izgradnju i uređenje novog gradskog grobља bilo je potrebno zadovoljiti niz kriterija (blizina grobља u odnosu na GP naselja, tj. relativno laku pristupačnost i dostupnost, a istovremeno određenu izoliranost). Planom definirana lokacija ispunjava potrebne kriterije, a okruženje postojeće kvalitetne borove šume daje određeni pijetet prostora. Pri odabiru predložene lokacije vodilo se

računa i o prostornim potrebama širenja zone groblja, koju je temeljem Zakona o grobljima (NN 19/98.) i Pravilnika o grobljima (NN 99/02) bilo potrebno dimenzionirati za plansko razdoblje od 100 godina.

Za postojeća groblja u ostalim naseljima Planom su utvrđene zone u funkciji groblja u sklopu kojih je moguće planirati potrebna proširenja i uređenje ostalih pratećih sadržaja.

Ukoliko potrebna proširenja prelaze 30% površina postojeće zone potrebno je izgraditi detaljni plan.

Detaljne lokacije i površine groblja ucrtane su na kartama građevinskih područja naselja u mjerilu 1:5000.

Pod kategorijom vangrađevinskog područja podrazumijevaju se slijedeće površine:

- poljoprivredno tlo isključivo osnovne namjene
- šume isključivo osnovne namjene
- ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište
- površinu mora i voda

- *Poljoprivredno tlo isključivo osnovne namjene* je prostor obradivog poljoprivrednog tla, kojim prostor Grada Zadra ne obiluje. Vrijedni poljoprivredni potencijali na ovome prostoru su: Bokanjačko blato, Kožinsko i Zapuntelsko polje, te rubni pojas Ravnih kotara uz naselja Crno i Babindub.
Vrijednim obradivim tlima smatraju se i postojeći maslinici na Silbi, Lžu i Ravi, te vrtovi i voćnjaci u neposrednoj blizini naselja i unutar građevinskog područja naselja Olib.
- *Šume isključivo osnovne namjene* su vrijedne šumske površine koje je potrebno štiti i adekvatno održavati. Prema Zakonu o šumama (NN 52/90), šumom se smatra zemljište obraslo šumskim drvećem u obliku sastojine na površini većoj od 10 ari.
Vrijedne šumske površine su:
  - gospodarske šume
  - šume posebne namjene
 Gospodarske šume pored općekorisnih vrijednosti imaju i gospodarsku funkciju. Osobito vrijedne gospodarske šume na ovom prostoru su šume crnike na otoku Olibu.
Šume posebne namjene na cjelokupnom prostoru Grada Zadra su:
  - šume registrirane kao objekti za proizvodnju šumskog sjemena - na lokaciji kod Kožina
  - šume namijenjene nastavi, potrebama HV-a i drugim potrebama obrane - na području streljane u Žmirićim
  - šume namijenjene za odmor i rekreaciju na lokacijama utvrđenim Planom površina
- *Ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište* je prostor autohtonog pejzaža, konfiguracije kojeg se pojavljuju kao pašnjaci, livade i goleti.
- *Obalno područje* obuhvaća specifičnu prostornu cjelinu vezanu uz način i oblike korištenja obalnog pojasa. Područjem obale smatra se funkcionalna cjelina obalnog mora i pripadajućeg pojasa, namjena kojeg je vezana uz korištenje mora i njegovih prednosti i pogodnosti.
Planom su utvrđene dvije kategorije obalnog područja i to:
  - zona prirodne obale
  - zona uređene obale*Zona prirodne obale* je prostorna cjelina unutar koje je zabranjena bilo kakva aktivnost u smislu preoblikovanja ili prenamjene postojećeg prirodnog fenomena.
Zona uređene obale je prostorna cjelina u neposrednom kontaktu s građevinskim područjem naselja gdje se događaju određene aktivnosti u skladu s planiranim uređenjem prostora.
U sklopu zone uređene obale definirane su slijedeće namjene i korištenja prostora:
  - luke
  - kupališta

Sukladno Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama (N.N. 158/03, 141/06), unutar zone luke Planom su kategorizirane slijedeće luke:

- luka za javni promet

- luka posebne namjene:
  - nautičke luke /sidrište, marina/
  - sportske luke
  - vojne luke
  - ribarske luke

Zone posebne namjene

Prema Zakonu o obrani (N.N. 33/02 i 58/02) i Pravilniku o zaštitnim i sigurnosnim zonama vojnih objekata (N.N. 175/03), zone posebne namjene obuhvaćaju slijedeće vojne komplekse od interesa obrane:

Lokacija	Objekt posebne namjene
Babin Dub	vojno skladište
Zemunik Donji	zračna luka
Travičina glavica	OUP
Gaženica	vojno skladište
Molat, otok Molat	maskirni vez 1
Molat, otok Molat	maskirni vez 2
Molat, otok Molat	maskirni vez 3

Zone za istraživanje i eksploataciju mineralnih sirovina

U svrhu analize stanja i odabira pogodnih lokacija za istraživanja i eksploatacije mineralnih sirovina izrađena je "Rudarsko-geološka studija mineralnih sirovina Zadarske županije za tehničko-građevni kamen, građevni morski pijesak, gips te karbonatnu sirovinu", prema kojoj se napuštene eksploatacijska polja tehničko-građevnog kamena na području Sokinog briga i Barbaričine moraju sanirati i biološki oplemeniti kroz proizvodnu sanaciju.

Na otoku Molatu je utvrđeno područje za eksploataciju građevnog pijeska i šljunka udaljeno 300 m od obalne crte što je u skladu sa Zakonom o rudarstvu (NN 190/03) i Uredbom o zaštićenom obalnom pojasu. To je jedino eksploatacijsko polje na području Grada.

3.2.1. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina

Tablica

Red. broj	Zadarska županija Grad Zadar	Oznaka	Ukupno ha	% od površine grada	stan/ha ha/stan*
1.0.	ISKAZ PROSTORNIH POKAZATELJA ZA NAMJENU POVRŠINA				
1.1.	Građevinska područja ukupno/ izgrađeni dio GP ukupno	GP	3759,06	19,6	19,3
	- obalno		2924,26	15,3	24,8
	- otočno		2585,21	13,5	28,1
	- kontinentalno – granično		339,05	1,8	214,4
	- ostalo				
1.2.	Izgrađene strukture van građevinskog područja ukupno	I E H K T R	461,54	2,4	157,5
			13,51	0,1	5382,5
			12,19	0,1	5965,4
			109,80	0,6	662,2
			546,46	2,8	133,1
1.3.	Poljoprivredne površine ukupno	P			*
	- obradive	P1 P2 P3	1028,49	5,4	0,01
			2843,08	14,8	0,04
1.4.	Šumske površine	Š			*
	- gospodarske	Š1	1929,04	10,1	0,02
	- zaštitne	Š2			
	- posebne namjene	Š3	6401,95	33,4	0,08
1.5.	Ostale poljoprivredne i šumske površine ukupno	PŠ	1402,06	7,3	0,02
1.6.	Vodne površine	V			*
	- vodotoci				
	- jezera				
	- akumulacije				
	- retencije		451,60	2,3	0,006
	- ribnjaci				
1.7.	Ostale površine	N IS	212,22	1,1	0,003
					*
Ukupno			19171	100,0	0,26

3.3. Prikaz gospodarskih i društvenih djelatnosti

Gospodarske djelatnosti

U razdoblju između Drugog svjetskog i Domovinskog rata, gospodarstvo grada Zadra izdiglo se, prema pokazateljima strukture i dinamike gospodarskog razvoja, među prve gradove u Republici Hrvatskoj. Temelji gospodarskog razvoja počivali su na čvrstoj podlozi nekoliko naslijeđenih industrijskih grana iz prethodnog, predratnog razdoblja, povoljnom geoprometnom položaju, izgradnji željeznice, luke i vitalnih cestovnih prometnica, vlastitim sirovinским resursima (poljoprivreda i ribarstvo), te na ljudskom potencijalu sposobnom da uspješno organizira i implementira suvremena tehnološka i marketinška dostignuća.

Domovinski rat i poslijeratni period donijeli su sa sobom teškoće koje će se osjećati i u slijedećim desetljećima. Tim više što je u poslijeratnom periodu uslijedila potreba za revitalizacijom gospodarstva s pretvorbom društvenog u privatno vlasništvo. Proizvodnja je stala, mnoge tvrtke su zatvorene, mnoštvo stanovnika ostalo je bez zaposlenja, a samim time pao je i bruto proizvod te nacionalni dohodak. Daljnje negativne posljedice nastale su usmjeravanjem razvoja na obnovu, u kojim okolnostima je objektivno najveći dio gospodarskih aktivnosti bio usmjeren na sanaciju štete i uspostavljanje prekinutih gospodarskih tokova. U značajnoj mjeri je izostao razvoj zasnovan na novim kapacitetima i novim tehnologijama, što je, inače vrlo modernu, strukturu gospodarstva iz proteklog razdoblja dovelo do značajnog zaostajanja.

Period poslijeratne stagnacije i transformacije prošao, danas Zadar gospodarski obnovljen i ojačan predstavlja značajan subjekt u gospodarskom ustroju Države, a poglavito obalnog pojasa.

Planiranje prostornog razvoja pretpostavlja promjenu strukture koja bi gospodarstvo Grada Zadra približila strukturi razvijenih tržišnih gospodarstava utemeljenih u zemljama EU. Osnovne grane na kojima se zasniva gospodarstva su: turizam, promet, usluge, marikultura, polikulturalna poljoprivredna proizvodnja u zaleđu, te autohtonih kultura na otocima (masline, smokve, vinova loza). Njih treba pratiti servisna industrija koja će vlastitim profitima moći alimentirati visoke urbane i ekološke standarde.

Za zadovoljavanje navedenih potreba gospodarstvo Grada Zadra trebalo bi vratiti predratne stope gospodarskog rasta od 7 do 8% godišnjeg porasta narodnog dohotka, te stope investiranja od barem 25% nacionalnog dohotka, čime bi došle do izražaja sve one prednosti na kojima se zasnivao rast u posljednjih 15 do 20 predratnih godina.

Poljoprivreda

Grad Zadar je oduvijek bio središte ruralne, agrarno razvijene okolice, u kojoj su proizvodi prvobitno plasirani na gradsko tržište, a potom, razvojem industrije i prometa, poljoprivredna se sirovina počinje prerađivati i distribuirati iz grada. Poljodjelstvo je jedan od primarnih i strateških pravaca razvoja Zadarske županije, te zajedno s turizmom mora odigrati značajnu ulogu u budućem razvoju.

68000 ha obradivih površina Zadarske županije treba pravilno usmjeriti i iskoristiti, uz financijske, tehnološke i znanstvene poticajne mjere.

Mjerama prostorne politike, te drugim restriktivnim i poticajnim mjerama potrebno je štiti poljodjelske površine, te osobito voditi računa o zaštiti značajnih i vrijednih poljodjelskih kompleksa.

Osnovni smjer u razvoju poljodjelske proizvodnje i dalje će biti voćarstvo i maslinarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo, povrćarstvo, stočarstvo, osobito ovčarstvo i kozarstvo.

Poželjni ciljevi razvitka poljoprivredne proizvodnje neće se moći u potpunosti ostvariti bez odgovarajućeg razvoja prometa poljoprivrednim proizvodima.

U tom smislu značajna je izgradnja i uređenje nove veletržnice.

Marikultura i ribarstvo

Među djelatnostima primarnog sektora, jedna od perspektivnih grana je i uzgoj riba i školjki na pomorskom dobru. To je ujedno jedna od rijetkih djelatnosti koja se uz dosljedno poštivanje svih ekoloških, prostornih, tehničkih i tehnoloških uvjeta može stimulirati na otocima Grada Zadra. U akvatoriju zadarskih otoka već su locirana uzgajališta:

- na otoku Ižu:

- dvije lokacije na južnoj strani otoka - jedna sjeverozapadno od otočića Kudica, a druga sjeverozapadno od otočića Fulija - ukupnog obuhvata 20000m²
  - lokacija u uvali Soline - obuhvata 20000m²
  - lokacija u uvali Soline, desno od Malog i Srednjeg otoka - obuhvata 20000m²,
  - lokacija u uvali Soline, sjeverno od otočića Glurović – obuhvata 5000 m²
  - lokacija u uvali Vela Straža, sjeverozapadno od otočića Knežak – obuhvata 5000 m²
- otok Rava - lokacija u uvali Vićija bok (Paladinica) - obuhvata 5 000 m²

Očigledno je da otok Iž ima povoljne uvjete za razvoj marikulture. Trebalo bi, međutim, povesti računa o koncentraciji uzgajališta na jednom određenom prostoru kako se brojnim kavezima ne bi narušavala prirodna ravnoteža.

Problem sukobljavanja prirodne ravnoteže i gospodarstva trebao bi se riješiti primjenom zaštitnih mjera definiranih studijama o utjecaju na okoliš, kao i ponudom novih lokacija na otvorenom moru, odnosno praćenjem stanja mora i podmorja od strane ovlaštenih institucija. Studijom korištenja i zaštite mora i podmorja na području Zadarske županije utvrđene su moguće nove lokacije ribogojilišta, za uzgoj bijele ribe, tuna i školjki.

Kriteriji za uzgoj morskih riba i školjkaša definiraju se u odnosu na pogodnost lokacija za uzgoj prema Pravilniku o kriterijima o pogodnosti dijelova pomorskog dobra za uzgoj riba i drugih morskih organizama (NN 8/99) i prema Pravilniku o izmjenama i dopunama Pravilnika o kriterijima o pogodnosti dijelova pomorskog dobra za uzgoj riba i drugih morskih organizama (NN 56/02).

Započet je Program praćenja stanja u prostoru za područja marikulture u Zadarskoj županiji što je rezultiralo kvalitetnijom zaštitom i povećanom brigom o stanju okoliša i zaštiti prirode.

Ribarstvo je autohtona, tradicionalna gospodarska grana i grada i njegovih administrativnih dijelova. Osim plasmana na bogatoj gradskoj ribarnici, ribarska sirovina koristi se za potrebe skromne industrije za preradu ribe. U svrhu intenzivnije gospodarske valorizacije ribarske tradicije trebalo bi, međutim, osnovati veleribarnicu morskih proizvoda kao i burzu riba, školjaka i rakova, i stvoriti uvjete za preradu, kako ribe, tako i školjaka.

Malo i srednje poduzetništvo

Na području Grada Zadra je evidentno prisutan zamah malog gospodarstva. Samo na lokaciji Novi Bokanjac na 100 realiziranih parcela, 85 ih je u poduzetničkoj funkciji. Proizvodna zona je izmještena iz centralnih gradskih prostora, a poduzetnici su došli do kvalitetnih i opremljenih parcela.

Zbog velikog interesa poduzetnika planira se proširenje poduzetničke zone «Novi Bokanjac».

Nova poduzetničke zone «Crno» dislocirana je izvan GP naselja na prostoru između dviju brzih pristupnih prometnica spojnice Zadar1 i Zadar 2 s autocestom odnosno teretnom lukom Gaženicom.

Planom utvrđena poduzetnička zona površine od 400 ha, je jedna od najvećih i najznačajnijih gospodarskih zona na području Županije.

Industrija

Razvoj industrije zasnivat će se na istim onim činiteljima, koji su taj razvoj determinirali u prošlosti, s time što bi dotok svježeg kapitala i nove tehnologije industriju trebao učiniti efikasnijom i ekološki neutralnom.

Paralelno s transformacijom gospodarstva došlo je i do prenamjene proizvodnih zona unutar urbanog tkiva grada.

Nekadašnje lokacije TIZ-a i Primorke izgubile su industrijsku funkciju, i prenamijenjene su u elitne stambene zone. Zgrada tvornice Maraske prenamijenit će se u elitni gradski hotel (u tijeku je izrada projektne dokumentacije) Od postojećih industrija unutar gradskog tkiva ostala je jedino zgrada SAS-a dok je obližnji prostor bivše tvornice Bagat, također u procesu prenamjene u pretežno stambenu zonu .

Preseljenjem industrijskih postrojenja iz centralnog gradskog prostora dodatno je istaknuta specifičnost područja Industrijske zone u Gaženici koje će se i dalje razvijati u sklopu lučko-industrijskog kompleksa u ortogonalnom pravcu prema naseljima Murvica i Crno, s obzirom na ograničen obalni prostor. S tim u svezi je i logično formiranje gospodarske zone Crno u nastavku poteza Gaženica-Barbaričine (gradska servisna zona).

Međutim svako proširenje djelatnosti ili uvođenje novih programa mora proći rigoroznu ekološku provjeru.

Glavni pokretači industrijske proizvodnje bit će ljudski resursi i znanje sposobno implementirati najnovija tehnološka dostignuća.

Svaka postojeća ili nova industrija morat će zadovoljiti potrebne ekološke, prostorne, tehničke i tehnološke uvjete, koje će morati alimentirati vlastitim profitima.

Energetika

Osim postojećih energenata električne energije i nafte bilo bi potrebno stvoriti uvjete za korištenje plina, te obnovljivih izvora energije, sunca i vjetra

Iskorištavanje energije sunca i vjetra uvelike bi smanjilo cijenu koštanja finalnog proizvoda, a u potpunosti zadovoljilo suvremene ekološke standarde. Energija sunca odigrala bi značajnu ulogu u zagrijavanju smještajnih objekata za turiste, što je, između ostalog, jedan od preduvjeta produženja turističke sezone.

Uslužne djelatnosti

Uslužne djelatnosti, uključujući turizam i ugostiteljstvo već su polovicom osamdesetih godina dosegle udio od oko 60 % u društvenom proizvodu Grada.

Unutar uslužnih djelatnosti najveći udio imale su dvije grane: trgovina i promet, međutim uspješno se je razvijalo i bankarstvo, komunalne usluge i drugo.

Očekuje se da će uslužni sektor i dalje imati iznad prosječne stope rasta društvenog proizvoda i zaposlenosti.

U grani prometa, dominantnu ulogu je imao pomorski promet s obzirom da je Zadar sjedište jedne od najvećih hrvatskih broderskih tvrtki, Tankerske plovidbe d.d. registrirane za prijevoz tekućih tereta. Ovu djelatnost treba maksimalno podržavati upravo zato što ne koristi gotovo nikakve domicilne resurse što nema nepovoljnih, ekoloških efekata, a dohodak koji se ostvari na svjetskom tržištu velikim dijelom ima konačni plasman u Gradu - sjedištu tvrtke.

Očekuje se i razvoj teretnog prometa preko luke Gaženica u skladu s porastom industrije i trgovine. Zadarska luka Gaženica ima izvanredne preduvjete za povezivanje sa susjednom bosanskohercegovačkom federacijom i srednjoeuropskim državama koje nemaju vlastit izlaz na more. No, Zadarska je luka oduvijek pretežno alimentirala potrebe lokalne privrede, pa je bila i manje podložna oštroj konkurenciji ostalih jadranskih luka. Uključenje u utrku za dominaciju odigralo bi veliku ulogu u razvoju ovog sektora djelatnosti. Može se dakle očekivati porast prometa preko luke najmanje u skladu s općim trendom gospodarskog uspona. Pri tome će se preferirati visokotarifirajuća roba, poslovi dorade i prerade u luci, skladištenje, kao i tekući teret, koji uz minimalne troškove donosi značajnu dobit.

Prometno rasterećenje Zadarskog poluotoka donijelo bi izmještenje trajektnog domaćeg i međunarodnog prometa u uvalu Bregdeti, uz zapadnu granicu industrijske luke Gaženice, kako je GUP-om grada Zadra i UPU-om trajektne luke predviđeno .

Porast trgovina u poslijeratnom razdoblju u nesrazmjeru je s porastom gospodarstva i standarda života građana što se očituje u pretjeranom broju trgovačkih centara koji značajno mijenjaju gradsku strukturu i utječu na način života građana. Konkurencija u tom pogledu još nije dala rezultate, ali za očekivati je da će se to ipak uskoro dogoditi.

Posebno značajan zamah dobile su financijske usluge, porezno savjetovanje, računalne usluge, osiguranje i bankarstvo. Zadar je grad s dvadesetak poslovnica, podružnica, filijala, područnih ureda, zastupstava, bankovnih predstavništava. Razvoj tržišta kapitala i tržišta dionicama, trebalo bi poticajno djelovati na ubrzanje općih gospodarskih tokova, odnosno, što je posebno važno, do optimalne strukturne i prostorne alokacije kapitala.

Turizam

Jedan od glavnih nositelja gospodarskog razvitka Grada Zadra je turizam.

Prirodni fenomeni i društveni pull faktori kao osnova razvoja turizma jesu:

- ugodna i blaga mediteranska klima
- razveden otočni arhipelag s većim brojem fizionomski zanimljivih naselja, brojnim atraktivnim i zaštićenim uvalama, zanimljivim podmorjem i sl.
- obalno područje s brojnim plažama, lučicama i marinama u funkciji nautičkog turizma, zanimljivim naseljima i visokovrijednim pejzažima,
- tri nacionalna parka u neposrednoj blizini Grada: Kornati, Paklenica i Krka,

- tri parka prirode: Velebit, Telašćica i Vransko jezero
- grad Zadar s brojnim povijesno kulturnim spomenicima
- grad Nin, kao i nekoliko ostalih zanimljivih povijesnih i arheoloških cjelina i naselja,
- krški fenomen kanjona rijeke Zrmanje s okolicom (manastir Krupa i grad Obrovac)
- nekoliko speloloških lokacija na području Velebita i u Ličko-pounskom prostoru (Cerovačke pećine, Modriča spilja).
- povoljan prometni položaj u odnosu na ostalu Hrvatsku i većinu zemalja Europe.

Većina obalnih lokaliteta za turističku izgradnju je ili saturirana ili većim dijelom izgrađena, pa je u tu svrhu preostalo svega nekoliko potencijalnih lokaliteta, poput [nove zone Dragočaj kod Punta Skale](#) odnosno [preuređenja](#) postojeće lokacije Punta Skale.

Na otocima su planirane manje turističke zone uz postojeća naselja.

Izgradnja turističkih sadržaja na otocima mora voditi računa o utjecaju na okoliš za cjeloviti otočni prostor. Otoci čine relativno male i vrlo osjetljive prirodne sustave i ekološke zajednice, tako da bi svaka neprimjerena intervencija u taj uravnoteženi prostor mogla izazvati nepovoljne posljedice.

Nautički turizam treba postati jedan od temeljnih oblika turističke ponude Grada. Plovni akvatorij između brojnih otoka, uvala, kanala, otočića i hridi izvanredan su mamac brojnim nautičarima koji od ranog proljeća do kasne jeseni plove u ovim vodama. Postoji i prilično dobra infrastruktura, koja se sastoji od vezova u moru i na kraju. No, nautički turizam ne može biti samo ponuda sigurnog veza i eventualno nekih osnovnih životnih i nautičkih potrepština, što znači da koncepcija turističkog razvitka ne mora ići nužno na kvantitativno povećanje prometa uz minimalne cijene i male ekonomske učinke.

Turistički proizvod Grada Zadra trebao bi sadržavati slijedeće oblike ponude:

- Kupališno-rekreativni turizam (koji uključuje brojne rekreativne i zabavne aktivnosti)
- Izletnički turizam (pučinski otoci, posjete nacionalnim parkovima, parkovima prirode, upoznavanje s Zadrom, i okolicom)
- Lovni turizam (koji se ne odvija neposredno na području grada Zadra ali se koriste gradski smještajni kapaciteti i prateće usluge)
- Studijski turizam (za koji bi područje Grada Zadra moglo ponuditi široki tematski spektar izučavanja)
- Tranzitni turizam (s obzirom da najbrža cesta iz Zagreba prema Južnoj Dalmaciji vodi preko Zadra, te da brojni turisti koji prolaze Jadranskom turističkom cestom i Jadranskim autoputom - zastaju u Zadru)
- Kongresni turizam (za koji Zadar kao povijesni grad s razvijenom urbanom infrastrukturom i prometnom pristupačnošću ima izvanredne mogućnosti, posebno izvan kupališne sezone)
- Gradski turizam (obilasci povijesnih, kulturnih i arheoloških znamenitosti)
- Planinarski, alpinistički i spelološki turizam (Velebit u neposrednoj blizini Zadra, s brojnim izletničko-planinarskim pravcima, alpinističkim lokalitetima, spelološkim objektima, kraškim oblicima i endemskom florom)

Društvene djelatnosti

Prikaz mreža društvenih djelatnosti

Grad Zadar, kao središte Županije, ima vodeće mjesto po zastupljenosti društvenih djelatnosti u Županiji, a postojeći kapaciteti na nivou Grada ne zadovoljavaju potrebe.

Odgoj i obrazovanje

Predškolski odgoj

Prema podacima Upravnog odjela za odgoj, školstvo, kulturu i sport potrebno je izgraditi prostora za najmanje 600 djece (u posljednjih pet godina prosječno se rodi 670 djece godišnje) što zahtijeva osnivanje još jedne ustanove predškolskog odgoja sa središnjom kuhinjom i pratećim prostorima.

Zadovoljavanje navedenih potreba proširenjem postojećih kapaciteta ili izgradnjom novih vrtića, kao što je navedeno, potrebno je ostvariti u kvartovima u kojima je izgrađeno najviše stambenih objekata: Voštarnica, Jazine II, Bili Brig, Brodarica, i Plovanija.

Dječji vrtić za djecu s teškoćama u razvoju

U planu je početak izgradnje Centra za odgoj, obrazovanje, rehabilitaciju i smještaj osoba s posebnim potrebama. Centar će se graditi na području Mocira, a obuhvaćat će i dječji vrtić za oko 80 djece s teškoćama u razvoju.

Osnovne škole

Za izvođenje nastave u jednoj smjeni jedino rješenje koje se nameće jest ubrzana gradnja novih škola.

Sedam osnovnih škola pohađa 6.957 učenika u 269 odjela što prosječno iznosi 26 učenika po odjelu. Na raspolaganju im je 159 učionica, što znači da nedostaje 110 učionica.

Ukoliko uzmemo prosjek od 22 učionice po školi, znači da nedostaje 5 škola za izvođenje nastave u jednoj smjeni.

Izgradnjom škole na Bilom brigu ostvariti će se sljedeći kapaciteti:

- 8 učionica za razrednu nastavu
- 11 specijaliziranih praktikuma i kabineta za određene predmete
- 1 informatička učionica
- 1 sportska dvorana.

Iz prezentiranih podataka vidljivo je kako bi, u idealnom razmjeru učenika-odjela i škole, trebalo izgraditi još 4 nove škole (kao što je škola na Bilom brigu) da bi se nastava mogla odvijati u jednoj smjeni. Predviđa se izgradnja novih škola ili nadogradnja postojećih objekata na područjima grada koja imaju najveći broj školske djece i onima koja će bilježiti porast broja stanovnika uzrokovan intenzivnom stanogradnjom, što će se primjerice dogoditi u MO Smiljevac zbog izuzetno velikog broja stanova iz Programa poticajne stanogradnje Vlade RH koji su napravljeni u tom dijelu grada, a naseljavaju ga mlade obitelji.

Očekivani manjak djece do 2010/2011. godine ne bi imao presudan utjecaj na ovaj zaključak.

Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010. u RH određuje:

- do 2010. godine ukinuti nastavu u tri smjene;
- osigurati arhitektonsku dostupnost u odgojno-obrazovnim ustanovama djeci i učenicima s motoričkim oštećenjima.

Osnovna škola "Zadarski otoci" je izuzeta iz ove analize.

Srednje škole

Srednje škole uputile su prijedloge planiranih projekata za zajam Svjetske banke, a Županijsko poglavarstvo je donijelo Odluku o prijavi za sufinanciranje kapitalnih projekata u srednjim školama kojom se utvrđuje rang prioriteta:

1. Gimnazija Vladimira Nazora
Gimnazija Jurja Barakovića
Prirodoslovno-grafička škola
Škola za tekstil, dizajn i primijenjenu umjetnost
2. Gimnazija Franje Petrića
3. Hotelijersko-turistička i ugostiteljska škola
Ekonomsko-birotehnička i trgovačka škola
4. Obrtnička škola Gojka Matuline
5. Medicinska škola Ante Kuzmanića
Poljoprivredna, prehrambena i veterinarska škola Stanka Ožanića

Većina prijedloga odnosi se na dogradnju i opremanje postojećeg objekta.

Tablica 27: Prikaz planiranih zahvata na objektima u kojima djeluju srednje škole

Škola	planirani zahvat	svrha investicije
Hotelijersko-turistička i ugostiteljska škola	dogradnja 13 učionica i opremanje (nove površine BRP 2500 m ²)	prelazak sa dvije smjene na jednu
Ekonomsko-birotehnička i trgovačka škola	izgradnja 3. kata i opremanje (nove površine BRP 1500 m ²)	prelazak sa dvije smjene na jednu
Poljoprivredna, prehrambena i veterinarska škola Stanka Ožanića	– dogradnja i opremanje 4 nove učionice (nove površine BRP 300 m ²) – rekonstrukcija postojećeg objekta u sportsku dvoranu (nove površine BRP 350m ²)	prelazak sa dvije smjene na jednu
Medicinska škola Ante Kuzmanića – stara zgrada	adaptacija i opremanje stare zgrade škole (nove površine BRP 760 m ²)	prelazak sa dvije smjene na jednu

Obrtnička škola Gojka Matuline	adaptacija i opremanje škole	/
Gimnazija Vladimira Nazora Gimnazija Jurja Barakovića Prirodoslovno-grafička škola Škola za tekstil, dizajn i primijenjenu umjetnost	– adaptacija fasade školske zgrade – izgradnja i opremanje sportske dvorane (nove površine BRP 1500 m ²)	/
Pomorska škola	adaptacija i opremanje škole	/
Tehnička škola Zadar i Strukovna škola Vice Vlatkovića	izgradnja i opremanje sportske dvorane (nove površine BRP 1800 m ²)	/

Izvor: UO za društvene djelatnosti Zadarske županije, listopad 2006., prema prijedlozima srednjih škola za zajam Svjetske banke

Prilagodba profila i programa srednjih škola tržištu rada, socijalnim i gospodarskim potrebama odraziti će se na njihove prostorne potrebe. Za sada ih nije moguće planirati jer proces još nije zaživio.

Sveučilište

U planu je preseljenje Sveučilišta na prostor bivše vojarnje Franka Lisice tzv. Novi kampus Obuhvaća površinu od: 14,9 ha.

Novi će se sveučilišni sadržaji, prema idejnom rješenju graditi kroz tri faze

1. Početak prve faze izgradnje kampusa trebala biti dovršena do 2012. godine.
2. U drugoj fazi izgradnje koja se predviđa od 2012. do 2017. godine na prostoru bivše vojarnje izgradila bi se sportska dvorana, kao i znanstvenoistraživački centri.
3. Treća faza od 2017. do 2030. godine predviđa izgradnju tehnološkog parka, kazališta ili koncertne dvorane i kulturno-kongresnog centra.

Prema planu razvoja, do 2030. godine Sveučilište će stvoriti prostorne pretpostavke za 10.000 studenata.

U osnivanju je Odjel za poljodjelstvo i akvakulturu Sredozemlja te Međunarodno edukacijsko – istraživačko središte u Zadru.

Međunarodno edukacijsko – istraživačko središte u Zadru djelovati će u zgradi u posjedu Prehrambeno – biotehnološkog fakulteta.

Religija

Planirana izgradnja vjerskih objekata Zadarske nadbiskupije:

- Crkva s pastoralnim centrom na području vojarnje Crvene kuće.
- Crkva s pastoralnim centrom na Bokanjcu – na mjestu sadašnje montažne crkve.
- Crkva s pastoralnim centrom na lokaciji iznad Pet nebodera. Osnovala bi se nova župa.
- Crkva s pastoralnim centrom iznad zaobilaznice Bilog briga. Lokacija nije određena. Osnovala bi se nova župa.

Kultura

Multimedijski programi

Multimedijski programi trebaju imati tri osnovne grupe sadržaja:

- izlagačke
- glazbene
- kazališne
- kongresne

Izlagački programi trebaju imati cjeloviti prostor dovoljnog kapaciteta da mogu primiti velike izložbe umjetnosti, grafičkog i produkt dizajna te, arhitekture. Treba računati i na druge vrste izložbi u kojima se predstavljaju različite vrste proizvoda. Osim izlaganja artefakata treba osigurati uvjete i za multimedijske prezentacije. Uz izložbeni prostor potrebno je osigurati prostor za art-kino kapaciteta do 100 posjetitelja, te veliki auditorij kapaciteta 1.000 sjedala, koji treba biti opremljen za sve uvjete održavanja kongresa i multimedijskih prezentacija. Za koncerte i kazališne predstave treba izgraditi dvoranu kapaciteta 500 sjedala. Dvorana mora imati sve potrebne prostore za funkcioniranje koncertnog i kazališnog pogona.

Muzejski centar

Muzejski centar bi trebao zadovoljavati stručne i tehničke standarde regionalnog muzeja, kad je riječ o ekipiranosti, načinu rada, smještaju muzejske građe i dokumentacije itd.

U tom smislu, a prema Pravilniku o načinu i mjerilima za povezivanje u Sustav muzeja Republike Hrvatske, Centar bi trebao biti u funkciji matičnog muzeja druge razine.

Centar će redefinirati sadašnje funkcioniranje Narodnog muzeja tako da će stvoriti velik stalni postav s namjerom potpune multidisciplinarnosti. To će značiti da će pokrivati sve teme kojima će moći predstaviti baštinu i identitete sa svojeg regionalnog i gradskog područja.

Centar za baštinu se može podijeliti u nekoliko cjelina i to:

- Javni programi
- Povremeni postav
- Stalni postav
- Galerija umjetnina
- Prirodoslovni muzej
- Etnografski muzej
- Poslovni prostori muzeja
- Servis muzeja

Centar će imati odjele prema sadašnjoj strukturi Narodnog muzeja, ali im se dodaje:

- odjel za komunikaciju s korisnicima (obrazovanje, radionice, vođenja; marketing),
- dokumentacijski i informatički odjel,
- konzervatorsko-restauratorski odjel,
- knjižnica.

Sport i rekreacija

Da bi se zadovoljile potrebe sportsko-rekreacijskih aktivnosti svih građana Grada Zadra potrebno je u svim mjesnim odborima urediti otvoreno igralište i po mogućnosti u većim mjesnim odborima sportska montažna dvorana za aktivno bavljenje sportom. Na Ravnicama bi trebala jedna veća dvorana. Otvoreno plivalište Kolovare trebalo bi se urediti sa popratnim sadržajima (odbojka na pijesku, mali nogomet, košarka, mali bazen za obuku neplivača) tako da bi se ljeti mogli održavati sportski kampovi za djecu i mladež.

Višenamjenska gradska dvorana i zatvoreno bazensko plivalište

Zahvat u prostoru je reguliran DPU-om ŠRC Višnjik. Dvorana je dio planiranog Sportskog centra koji je smješten u bivšoj vojarni. Za održavanje sportskih, a i ostalih priredbi projektirana je glavna košarkaška dvorana s kompletnim pogonom i četiri polivalentne dvorane s vlastitim pomoćnim pogonom. Ukupna netto korisna površina svih prostorija unutar dvorane je 18.162,57 m². Ukupna netto korisna površina svih prostorija unutar zgrade bazena je 7.707,0 m².

Zdravstvo i socijalna skrb

Aktivnosti u zdravstvu i socijalnoj skrbi provode se kroz brojne programe.

Novija prostorno-planska dokumentacija u zdravstvu usmjerena je realizaciji projekta Poliklinike na lokaciji Tičinovi vrtli.

U planu socijalne zaštite je izgradnja centra za odgoj, obrazovanje, rehabilitaciju i smještaj osoba s posebnim potrebama na području Mocira s predviđenim sadržajima:

- dječji vrtić za djecu s teškoćama u razvoju za oko 80 djece u okviru 8 posebnih skupina sa svim rehabilitacijskim sadržajima
- osnovnu školu za djecu s teškoćama u razvoju (za oko 100 djece)
- stacionar za osobe sa težom mentalnom retardacijom (za oko 50 osoba)
- zaštitne radionice prilagođene osobama s posebnim potrebama
- sve potrebne prateće sadržaje

Ovaj Centar nužno je potreban gradu Zadru i cijeloj regiji, obzirom na uvjete u kojima se trenutno odvija odgoj, obrazovanje i rehabilitacija osoba s posebnim potrebama.

Planira se realizacija pilot Projekta razvoja sustava socijalne skrbi³ (Hrvatske Vlade i Svjetske banke) za koju je potrebno osigurati adekvatne prostore.

³ Zadarska županija, Upravni odjel za zdravstvo i socijalnu skrb

3.4. Uvjeti korištenja, uređenja i zaštite prostora

Način utvrđivanja namjene pojedine prostorne zone uvjetovan je prikladnošću prostora za određenu funkciju kao i interesom aktivnih sudionika u prostoru da ga privedu određenoj svrsi odnosno uredi i oblikuju sukladno Planom utvrđenoj namjeni.

Prikladnost prostora za određeni način korištenja, odnosno namjenu utvrđuje se nizom kriterija koji trebaju potvrditi pogodnost određene lokacije ili prostorne cjeline za planiranu namjenu.

Kriteriji pogodnosti su:

- prikladnost prirodne osnove
- postojanje potrebnih resursa
- interes aktivnih sudionika, korisnika prostora
- ekonomska opravdanost
- mogući štetan utjecaj na ekološku stabilnost uže i šire lokacije
- naslijeđeno stanje u prostoru
- mogućnost zaštite prostora

Vrijednost i prikladnost pojedinog kriterija ovisi o namjeni pojedine prostorne zone, odnosno o općim i specifičnim karakteristikama prostora na koje se odnose.

Sukladno tome Planom su utvrđeni kriteriji za određivanje svake pojedine prostorne zone, te uvjeti korištenja iste.

Građevinsko područje naselja

Planom su utvrđena građevinska područja naselja samo na mjestima već postojećih naselja, redefiniranjem njihovih oblika i realnijim dimenzioniranjem potrebnih površina. Planom nije predviđeno formiranje novih građevinskih područja naselja. Na pojedinim lokacijama gdje su uslijed razvoja naselja pojedina građevinska područja naselja formirana kao zasebne graditeljske cjeline Planom se ne predviđa njihovo povezivanje iz razloga zaštite pojedinih vrijednih prirodnih cjelina (Kožinsko polje), odnosno realne procjene potrebne veličine prostorne zone (Petrčane, Brgulje).

Građevinska područja naselja dimenzionirana su prema potrebama stvarnih korisnika prostora.

Stvarni korisnici prostora unutar građevinskog područja naselja su:

- postojeće stalno stanovništvo u naselju
- buduće stanovništva planirano temeljem prirodnog prirasta
- povremeno stanovništvo – građani koji posjeduju nekretnine unutar građevinskog područja naselja i njima se povremeno koriste
- buduće stanovništva planirano temeljem ekonomske migracije

Zone ugostiteljsko-turističkih namjena

Planom su utvrđene građevinske zone ugostiteljsko-turističke namjene na području Grada Zadra. Lokacije ovih zona određene su uz građevinska područja naselja duž obalnog pojasa i na gotovo svim otocima Grada Zadra. Izuzetak su otoci Rava i Škarda za koje je ocijenjeno da zbog osjetljivosti njihove krajobrazne osnove uspostavljanje zona ugostiteljsko-turističkih namjena štetno utjecalo na ekološku stabilnost prostora.

Utvrđuju se slijedeći standardi i uvjeti uređenja zona ugostiteljsko-turističkih namjena:

- zone ugostiteljsko-turističkih namjena u pravilu se lociraju u neposrednoj blizini naselja kako bi se iskoristila postojeća infrastruktura, odnosno izgradnjom nove za potrebe turističkih sadržaja poboljšala postojeća
- zone ugostiteljsko-turističkih namjena locirane su na manje atraktivnim lokacijama, ali u neposrednoj blizini vrijednih prirodnih prostora čime se štite prirodni resursi, odnosno omogućava njihova dostupnost i nesmetano korištenje
- prilikom neposrednog planiranja zona ugostiteljsko-turističkih namjena potrebno je voditi računa o urbanom mjerilu i strukturi budućeg turističkog sadržaja, odnosno prilagoditi tipologiju planiranih graditeljskih cjelina mjerilu postojećeg naselja
- izgradnju u zonama ugostiteljsko-turističkih namjena treba locirati u odnosu na obalnu crtu u unutrašnjost prostora, a obalni pojas namijeniti javnim i dostupnim sadržajima te zelenilu i rekreaciji

- postojeće poljske putove i mocire koji se nalaze unutar zona ugostiteljsko-turističkih namjena treba prilikom izgradnje i uređenja prostora respektirati kao naslijeđene tipološke elemente i koristiti ih kao oblikovni i fizički parametar nove strukture, na način da se njihove trase ne mijenjaju nego eventualno samo korigiraju
- zone ugostiteljsko-turističkih namjena koje su udaljene od naselja/uvala Sv. Ante na Silbi, uvala Vodenjak – Mali Iž/ potrebno je prometno kvalitetno povezati sa obližnjim naseljima
- u sklopu zona ugostiteljsko-turističkih namjena udaljenih od naselja Planom se utvrđuje potreba izgradnje i uređenja luka nautičkog turizma. Kapacitet luke mora biti prilagođen kapacitetu turističkog naselja. Izgrađenost javnog prostora tih luka može biti najviše 10%. U lukama se mogu smjestiti slijedeći sadržaji: ugostiteljstvo, trgovine, usluge, sportski i parkovno-rekreacijski sadržaji
- zone ugostiteljsko-turističkih namjena s lučicom moraju se tretirati kao jedinstvene urbane cjeline

U sklopu zona ugostiteljsko-turističkih namjene utvrđuju se slijedeći tipovi turističko-smještajnih kapaciteta:

- hotel
- hotelsko naselje
- turističko naselje
- autokamp

Kako je određeno PPŽ-om na prostoru Zadarske urbane regije mogu se graditi turistički sadržaji koji podrazumijevaju aktivnosti visokog inetnziteta, dok na području pučinskih otoka treba locirati turističke sadržaje s aktivnostima niskog inetnziteta.

Zone proizvodne namjene

Planom je utvrđena mogućnost formiranja zone proizvodne namjene unutar građevinskog područja naselja ili kao samostalne zone u blizini naselja.

Unutar područja Grada Zadra određene su dvije samostalne zone proizvodne namjene i to u neposrednoj blizini naselja Crno i Kožino, kao samostalna građevinska područja, odnosno posebna zona unutar granica GUP-a grada Zadra.

Navedene lokacije imaju gospodarsku opravdanost, budući da se – kako to utvrđuju i kriteriji iz PPŽ-a – u prvom slučaju gospodarske zone planiraju u prigradskim naseljima Crno i Kožino, dok drugi slučaj pretpostavlja organizaciju industrijske proizvodnje u blizini Zadra kao izrazito gradskog središta

Sukladno tome zone proizvodne namjene u blizini Crnog i Kožina su građevinska područja rezervirana za izgradnju i uređene pretežno zanatskih sadržaja, dok su unutar proizvodne zone u sastavu građevinskog područja grada Zadra planirani pretežno industrijski sadržaji.

U drugom prigradskom naselju, Kožinu Planom je određena i mješovita stambeno-servisna zona u sklopu građevinskog područja naselja. Unutar te zone moguće je organizirati zanatske radionice i druge slične proizvodne sadržaje.

U sklopu građevinskih područja ostalih naselja moguće je organizirati samo one vrste zanatsko uslužnih djelatnosti koje ne ometaju stanovanje kao osnovnu namjenu prostorne zone

Zone uzgajališta – marikultura

Utvrđivanje lokacija za marikulturu podliježe kriterijima koji vode računa o morskim strujama, izloženosti prostora vremenskim utjecajima i jakim vjetrovima, blizini morskih putova, te postojećem stupnju kvalitete i čistoće mora, odnosno opasnosti od njegovog zagađivanja. Te kriterije je jasno je odredila Studija korištenja i zaštite mora i podmorja na području Zadarske županije (2003.) u sklopu Pokretanja procesa Integralnog upravljanja obalnim područjem Zadarske županije.

Kriteriji koje je potrebno poštivati da bi se omogućilo korištenje određene površine mora za uzgoj riba, školjki i rakova su slijedeći:

- Lokacija i način obavljanja djelatnosti mora biti takav da onemogući bilo kakav štetan utjecaj na okoliš. To znači da prvobitna kategorija mora, treba i nakon korištenja lokacije ostati ista.
- Na dodijeljenoj lokaciji moguće je obavljati dozvoljenu djelatnost uzgoja riba, školjki i rakova. Ne dozvoljava se nikakva izgradnja (pomoćnih, upravnih i nadzornih zgrada i drugih objekata) na susjednom obalnom prostoru.

To znači da se prilikom dodjele lokacije za organiziranje ribogojilišta na koncesiju ustupa samo određena površina mora, ali ne i obalno odnosno susjedno kopneno područje.

- Dozvola za privremeno organiziranje ribogojilišta može se izdati i na lokaciji na kojoj je planirana turistička namjena ili izgradnja neke druga vrste, ukoliko se navedena namjena ne planira u sagledivoj budućnosti.

Zaštita poljoprivrednog zemljišta

Poljoprivredno zemljište zaštićeno je posebnim zakonom o poljoprivrednom zemljištu i u načelu njegovu prenamjenu u druge oblike korištenja treba izbjegavati, posebno kod kvalitetnijeg obradivog zemljišta.

Raspoložive poljoprivredne površine na području Grada Zadra iznose 64,1 tisuća hektara, a od toga na obradive površine otpada svega 33%, odnosno 21.1 tisuća hektara. Te površine smještene su uglavnom na ravnokotarskom i obalnom području, a tek manjim dijelom na otocima.

Relativno oskudne obradive površine nameću potrebu njihove racionalne upotrebe, pa se u tom smislu planom predviđa izmjena strukture njihovog korištenja u korist produktivnijih poljoprivrednih kultura, kao i smanjenje neobrađenih površina i njihovo dovođenje u stanje iskoristivosti

U okviru toga potrebno je provesti zaštitu poljoprivrednih površina, koja se u prvom redu odnosi na:

- ograničavanje nenamjenske izgradnje na tim površinama u cilju zaustavljanja devastiranja i smanjenja znatno ograničenih obradivih površina
- intenziviranje primjene odgovarajućih agromelioracionih mjera (odvodnja, navodnjavanje, uređenje vodotoka i sl.), te korištenje površina u skladu s odgovarajućim bonitetom zemljišta,
- ograničavanje i kontroliranje prekomjerne upotrebe zaštitnih kemijskih sredstava,
- poduzimanje daljnjih istraživačkih aktivnosti u svrhu ispitivanja kvalitete tla njegove upotrebe i zaštite uz neophodnu verifikaciju boniteta poljodjeljskog zemljišta.

Zaštita prirodnih vrijednosti

Zaštita prirodnih vrijednosti regulirana je Zakonom o zaštiti prirode (N.N. 70/05), koji određuje 9 kategorija prostorne zaštite od kojih nacionalni park i park prirode spadaju pod nadležnost Ministarstva kulture, a ostale kategorije (regionalni park, strogi rezervat, posebni rezervat, park-šuma, značajni krajobraz, spomenik prirode, spomenik parkovne arhitekture) pod nadležnost Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode.

Prema podacima dobijenim od Javne ustanove zaštićeni i za zaštitu predloženi dijelovi prirode na području Grada Zadra su slijedeći:

- **ZAŠTIĆENA PODRUČJA**
  - Park Vladimira Nazora – Zadar – spomenik parkovne arhitekture (PA)
- **OSOBITO VRIJEDNA PODRUČJA I DIJELOVI PRIRODE, KOJA SE PREDLAŽU ZA POSTUPAK UVOĐENJA U REGISTAR:**
  - Grebeni kod Silbe s podmorjem
  - podmorje od uvale sv. Ante do uvale Nozdre - Silba
  - Perivoj Kraljice Jelene – Zadar
- **KOPNENA PODRUČJA I AKVATORIJI, POSEBNE VRIJEDNOSTI ZA KOJE SE TRAŽI POJAČANI STUPANJ ZAŠTITE:**
  - Prolaz između Zapuntela i Ista
  - Morski pojas oko otoka Škarde
- **PODRUČJA I LOKALITETI OSOBITIH BIOLOŠKIH I KRAJOBRAZNIH VRIJEDNOSTI**
  - krški ekološki sustavi,
  - područja prekrivena autohtonom vegetacijom
  - more i podmorje
  - šume (Musapstan ....)

PODRUČJA VAŽNA ZA DIVLJE SVOJTE I STANIŠTA

NAZIV	STANIŠNI TIP	DIVLJE SVOJTE	MJERE ZAŠTITE
MORE OKO OTOKA GRUJICA OLIB – PODMORJE SILBA – PODMORJE PLANIK I PLANIČIĆ PROLAZ IZMEĐU ZAPUNTELA I ISTA	naselja posidonije		- zabrana sidrenja - regulirati akvakulturu - regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima - očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale - očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip - ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme
OLIBSKI KANAL	spongiferna dna		- zabrana sidrenja - regulirati akvakulturu - <u>regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima</u> - <u>očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale</u> - <u>očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip</u> - ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme
PREMUDA – VANJSKA STRANA	morske špilje naselja posidonije grebeni		- <u>regulirati turističko rekreativne aktivnosti</u> - zabrana sidrenja - <u>regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima</u> - očuvati povoljne stanišne uvjete
JAME TORANJ I I II ŠPILJA KATEDRALA - PREMUDA ŠPILJA U KOZJOJ DRAGI JAMA NA PLIČINI KOD ISTA JAMA-O. GALIOLA	morske špilje		- <u>regulirati turističko rekreativne aktivnosti</u> - očuvati povoljne stanišne uvjete
SILBANSKI GREBENI		kolonije morskog vranca	- zabrana sidrenja - regulirati akvakulturu - regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima - očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale - očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip - ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme
UVALA SV. ANTE - SILBA	velike plitke uvale		- <u>očuvati povoljna fizikalna i kemijska svojstva morske vode ili ih poboljšati tamo gdje su pogoršana</u> - očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale - očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip - ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme - spriječiti nepropisnu gradnju na morskoj obali i sanirati nepovoljno stanje gdje god je moguće
MORE OKO OTOKA ŠKARDA PLIČINE OKO MASLINJAKA; VODENJAKA, KAMENJAKA	naselja		- zabrana sidrenja - regulirati akvakulturu - regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima

PLIĆINE OKO TRAMERKE JI DIO O. MOLATA	posidonije grebeni		- očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale - očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip - ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme
BRGULJSKI ZALJEV - O. MOLAT	velike plitke uvale naselja posidonije		- <u>sprječavati nasipavanje i betonizaciju obala</u> - zabrana sidrenja - regulirati akvakulturu regulirati posjećivanje - očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale - očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip - ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme
BONASTER - O. MOLAT PUNTA PARDA	grebeni		- očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale
J DIO O. IŽA I O. MRTOVNJAK	morske špilje naselja posidonije		- <u>regulirati turističko rekreativne aktivnosti</u> - zabrana sidrenja - <u>regulirati ribolov povlačnim ribolovnim alatima</u> - <u>očuvati povoljnu građu i strukturu morskoga dna i obale</u> - <u>očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip</u> - <u>ne unositi strane vrste i genetski modificirane organizme</u> - očuvati povoljne stanišne uvjete
BOKANJAČKO BLATO	močvarna staništa	herpetofauna	- <u>očuvati vodena i močvarna staništa u što prirodnijem stanju, a prema potrebi izvršiti revitalizaciju</u> - osigurati povoljnu količinu vode u vodenim i močvarnim staništima koja je nužna za opstanak staništa i njihovih značajnih bioloških vrsta
J. MOLAT-DUGI-KORNAT- MURTER-PAŠMAN-UGLJAN- RIVANJ-SESTRUNJ-MOLAT		dobri dupin	- <u>regulirati turističko rekreativne aktivnosti</u> - prilagoditi ribolov i sprječavati prelov ribe

• **MEĐUNARODNO VAŽNA PODRUČJA ZA PTICE**

NAZIV	DIVLJE SVOJTE	MJERE ZAŠTITE
Sjeverni dio zadarskog arhipelaga	morski vranac mala čigra crvenokljuna čigra	- regulirati turističko rekreativne aktivnosti - prilagoditi ribolov i sprječavati prelov ribe - sprječavanje izgradnje objekata na gnijezdecim kolonijama i u njihovoj neposrednoj blizini
Ravni kotari	jarebica kamenjarka ušara zmijar eja strnjarica eja livadarka voljić maslinar rusi svračak sivi svračak ševa krunica	- regulirati lov i sprječavati krivolov - <u>graničiti širenje područja pod intenzivnim poljodjelstvom</u> - <u>osigurati poticaje za tradicionalno poljodjelstvo i stočarstvo</u> - regulirati turističko rekreativne aktivnosti

Zaštita kulturno-povijesnih vrijednosti

Kulturna dobra su, prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (N.N. 69/99, 151/03, 157/03), od interesa za Republiku Hrvatsku i uživaju njezinu osobitu zaštitu, bez obzira na vlasništvo, preventivnu zaštitu ili registraciju. Svojestvo kulturnog dobra utvrđuje Ministarstvo kulture rješenjem na temelju stručnog vrednovanja.

POPIS KULTURNIH DOBARA

R-*/Z-**	kulturno dobro upisano u Registar
UNESCO	PRIJEDLOG ZA UPIS U SVJETSKU BAŠTINU
PZ-*/P**	Preventivno zaštićeno
E	Evidentirano kulturno dobro koje treba istražiti i zaštititi
ZPP	Zaštita ovim Planom

* prije revizije

** nakon revizije

1.0. Povijesna naselja i dijelovi naselja		
1.1.	Gradskih obilježja	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Povijesna jezgra grada Zadra - Poluotok	R-1005
1.2.	Gradsko-seoskih obilježja	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Diklo - urbano-ruralna cjelina	Z-1322
2.	Puntamika - ostaci pučkog graditeljstva	ZPP
3.	Arbanasi - ostaci pučkog graditeljstva	ZPP
1.3.	Seoskih obilježja	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Bokanjac – ruralna cjelina	ZPP
2.	Dračevac Zadarski - ostaci pučkog graditeljstva	ZPP
KOŽINO		
3.	ruralna cjelina	P-1948
PETRČANE		
4.	ostaci pučkog graditeljstva	ZPP
IST		
5.	pučko graditeljstvo: Smoljan, Segarić (Catarin), Komać, Gojdanić, Smoljan (uvala Široka), Segarić (Tomin)	ZPP
IŽ MALI		
6.	ruralne cjeline: Makovac, Porovac, Mućel	ZPP
MOLAT		
7.	pučko graditeljstvo: Magaš, Mračić, Bašić, Mračić, Matešić, Mikulićin, Španić, Matulić, Španić, Pavlov, Lovretić, Matešić (Lučina), Mavar	ZPP
BRGULJE		
8.	pučko graditeljstvo: Giričić, Sablić, Maletić, Mljačić	ZPP
ZAPUNTEL		
9.	pučko graditeljstvo: Petrović, Mirković, Tomiči, Petrović (Porat)	ZPP
OLIB		
10.	pučko graditeljstvo: Gospodarov dvor (Filippi), Škalkov dvor (Poljanov) – mlin za masline, Andrinov dvor, Matkov dvor, Lukin i Lovretin dvor, Škrabujev dvor,	P-1846

	Kršuljev dvor, Banduljov dvor, Poljanov dvor, Čukrov dvor, Bondulića dvor, Žurin dvor, Stipanov dvor, Gorkov dvor, Skalov dvor, Budešin dvor	P-1855
PREMUDA		
11.	pučko graditeljstvo: Smirčićev dvor, Mikulićev dvor, Kovačijev dvor, Šimunov, dvor, Kuća Jadrošić	ZPP
12.	Kuća Bujačić	P-1280
13.	Stara uljara	P-865
RAVA		
14.	Rava V. – više pučkih dvorva	ZPP
SILBA		
15.	pučko graditeljstvo: dvor Marinić	ZPP

2.0. Povijesne građevine i sklopovi

2.1.	Sakralne građevine, samostani i kapele	dokument zaštite/prijedlog za zaštitu
ZADAR		
1.	Episkopalni kompleks: - Katedrala sv. Stošije, 5.-13. st. - Crkva sv. Donata, 8./9. st. - Nadbiskupska palača (episkopij), 5.-19. st. - Krstionica, 5.-6. st. - Sakristija (katekumeneion), 5.-14. st. - Sjemenište Zmajević, 1748. god.	Z-759 UNESCO
2.	Benediktinski samostan i Crkva sv. Marije, 12.-19. st.	Z-741
3.	Franjevački samostan i Crkva sv. Frane, 13.st.	Z-742
4.	ostaci Samostana sv. Nikole s crkvom (1760.) i zvonikom (12. st.)	P-1337
5.	Crkva sv. Ilije, 1773. god.	Z-762
6.	Crkva Gospe od Kaštela/Zdravlja, 1582. god.	Z-763
7.	Crkva sv. Andrije i sv. Petra Starog, 5.-19. st.	Z-739
8.	Crkva sv. Krševana, 1175. god.	Z-761
9.	Crkva sv. Lovre, 11. st.	Z-751
10.	Samostan i Crkva sv. Mihovila, 14.-19. st.	Z-740
11.	Crkva sv. Šimuna, 5.-18. st.	Z-760
12.	Crkva sv. Dominika, 1280. i ostaci samostana	R
13.	Kompleks ženskog odgajališta sv. Dimitrija, 1901.-1906.	Z-754
14.	Crkva sv. Ivana Krstitelja, 5.-6. st.	P-1338
15.	Crkva Gospe od Sedam Žalosti, 18. st.	ZPP
16.	Župna crkva Gospe Loretske s početka 20. st., sagrađena na temeljima starije crkve iz 18. stoljeća, od koje je sačuvan zvonik, Arbanasi	Z-765
17.	stara Župna crkva Uznesenja BDM (Gospe Maslinske), Belafuža	Z-2627
18.	Župna crkva sv. Šimuna i Tadeja, 1623., obnovljena 1769., Bokanjac	Z-1329
19.	Crkva sv. Martina, 12. st., Diklo	Z-1190
20.	Crkva sv. Petra, 14. st., Diklo	Z-1189
21.	Crkva Gospe od Ružarija, 1710., proširena 1844., Diklo	Z-1191
22.	Župna crkva Uznesenja BDM i groblje, Dračevac Zadarski	Z-1194
23.	Crkva sv. Petra i Pavla, Ploče	ZPP
CRNO		
24.	Crkva sv. Nikole, 14. st.	Z-1330
KOŽINO		
25.	Župna crkva sv. Mihovila Arkandela, poč. 16. st.	PZ
PETRCANE		
26.	ostaci Crkve sv. Bartula, 12./13. st. (Kulina)	Z-1199
	Župna crkva sv. Ivana i Pavla, 19. st.	ZPP
IST		
27.	Župna crkva sv. Nikole, 19. st.	E

28.	Crkva Gospe od Sniga na brdu Straža, 17. st.	E
29.	Crkva sv. Andrije, 16. st. na Škardi	E
IŽ MALI		
30.	Župna crkva Uznesenja BDM	E
31.	Crkva sv. Marije	Z-1562
32.	Kapela sv. Ane	E
IŽ VELI		
33.	Župna crkva sv. Petra i Pavla	E
34.	Crkva sv. Roka	E
MOLAT		
35.	Župna crkva Porođenja BDM	E
36.	Kapelica Gospe Karmelske, 15. st.	E
37.	Crkva sv. Andrije, 17. st.	E
BRGULJE		
38.	Crkva sv. Andrije iz 18. st, obnovljena 1926.	E
ZAPUNTEL		
39.	Župna crkva Rođenja BDM, 15 st.	E
OLIB		
40.	Župna crkva Uznesenja BDM, 17. st.	E
41.	Crkvica sv. Roka, 17. st.	E
42.	Crkva sv. Stošija na groblju, 17. st.	E
43.	Kapela sv. Nikole (u Portu sv. Mikule), 19. st.	E
PREMUDA		
44.	Župna crkva sv. Jakova, 19. st.	E
45.	Crkva sv. Cirijaka, 18. st.	P-476
RAVA		
46.	Kapela sv. Petra, Mala Rava	E
47.	Župna crkva Uznesenja BDM na groblju, 14. st., Vela Rava	E
SILBA		
48..	Župna crkva Rođenja BDM, 19. st.	P-477
49..	Crkva Gospe od Karmela, 17. st.	E
50..	Crkva sv. Ivana Krstitelja, 15. st.	P-1860
51.	Kapela Gospe od Žalosti, 18. st.	E
54.	Kapela sv. Ante Padovanskog u južnoj luci (Porat sv. Antuna)	E
55.	Crkva sv. Marka na groblju, 17. st, na mjestu sr.vj. crkvice	E
56.	7 kapelica s postajama Križnog puta	E

2.2.	Civilne građevine	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Gradski bedemi	
2.	Bastion Citadela, 1574.	Z-764
3.	Palača Fozze, 18. st.	Z-747
4.	Kneževa palača, 13.-19. st.	
5.	Providurova palača, 17.-19. st	
6.	Palača Nassis, 12./13.-19. st.	Z-745
7.	Palača Borelli, 19. st.	Z-748
8.	Palača Grisogono, 13.-19. st.	Z-764
9.	Palača Petrizio, 15.-19. st.	Z-744
10.	Palača Ghirardini, 13.-19. st.	Z-737
11.	Kompleks Stare bolnice, 18. st.	Z-755
12.	Veliki Arsenal, 1752.	Z-738
13.	Gradska loža, 1565.	Z-758
14.	Gradska straža, 1562., 1798.	Z-757
15.	Fontana - zdenac za snabdijevanje vodom, 1546.	Z-3019
16.	Kuća Gonano, 1902.	PZ

17.	Kuća Vlahov	PZ
18.	Palača Detrico, romaničke osnove, preuređena u 19. st.	ZPP
19.	Palača Califfi, 18. st	ZPP
20.	Palača Camerlengho, 18. st.	ZPP
21.	Palača Papafava, 18. st.	ZPP
22.	Palača Fanfogna, 16. st., preuređena u 18. st.	ZPP
23.	Kula, 17. st., Dračevac Zadarski	Z-1193
IŽ MALI		
24.	Ljetnikovac obitelji Begna, 16.-17. st. (Makovac)	ZPP
25.	Dvor porodice Canegiatti	ZPP
IŽ VELI		
26.	Dvor porodice Fanfogna	ZPP
27.	Kuća Banić zvana "Biskupija"	ZPP
28.	Kulturno-prosvjetni dom Sloga	
MOLAT		
29.	Kaštel Kaštelanić, 17.-18. st.,	E
30.	Ljetnikovac Abelić sa zapuštenim perivojem i ogradnim zidom	ZPP
IST		
31.	Kula na Škardi – ladanjska kuća nekadašnjeg vlasnika otoka,	P-1280
OLIB		
32.	Obrambena kula, 18. st.	PZ-1801
SILBA		
33.	Toreta, fortifikacijska građevina iz 19. st.,	E
34.	Kuća Brnetić	ZPP
35.	Kuća Supičić	ZPP
36.	Kuća Silvestrić	ZPP
37.	Stražica u uvali Sv. Ante	ZPP

3.0. Memorijalna baština

3.1.	Spomenik i obilježje vezano uz povijesne događaje	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Spomenik mještanima stradalim u II. svj. ratu, Diklo	R
IŽ MALI		
2.	Spomenik palim borcima i žrtvama fašističkog terora na Knežu	R
IŽ VELI		
3.	Spomenik palim borcima na Slancu	R
4.	Spomenik žrtvama fašizma	R
MOLAT		
5.	Spomenik palim borcima od lijevanog betona	E
6.	Koncentracijski logor iz 2. svjetskog rata u uvali Jazi	R

3.2.	Groblje i grobne građevine	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Gradsko groblje, 1820., uređeno 1866.	Z-756

4.0. Arheološki lokaliteti i zone

4.1.	Arheološki lokaliteti/zone – kopneni	dokument zaštite
ZADAR		
1.	Poluotok - povijesna jezgra grada – (rimski forum, ostaci antičkog ulaza u grad, ostaci srednjovjekovnog ulaza u grad, ostaci Crkve sv. Marije Velike, ostaci Crkve sv. Nediljice, ...)	Z-1005
2.	ostaci Crkve sv. Tome, 5. st., pregrađena u 12. st.	Z-749

3.	ostaci Crkve Stomorica, 11. st.	Z-753
4.	Relja: rimska i srednjovjekovna nekropola, ostaci rimskog vodovoda, rimske ceste i nekropole na cesti prema groblju	ZPP
5.	Arbanasi: ostaci Crkve sv. Klementa, 12.-13. st., Crkve sv. Marka i Crkve sv. Krševana, antičke nekropole	Z-752
6.	ostaci rimskog vodovoda na području Gaženice	E
7.	ostaci rimske centurijacije	E
8.	ostaci Crkve sv. Marine, 14. st.	Z-2625
9.	ostaci villa rustica u blizini Crkve sv. Marine	
10.	Puntamika: ostaci ranosrednjovjekovne Crkve sv. Stošije sagrađene na antičkoj cisterni, ostaci antičke vile	Z-750
11.	Čubrijan – ostaci crkve (nepoznata točna pozicija)	E
12.	Musapstan, ostaci srednjovjekovne crkve	
13.	Dračevac Zadarski, ostaci rimske vile rustice	E
KOŽINO		
14.	ostaci antičke vile, grobni humci	E
IST		
15.	Gračina	E
16.	Jabučina	E
17.	Vela Tramerka	E
IŽ MALI		
18.	Gračišće	E
19.	Knež s ostacima Crkve sv. Marije Kapelice	E
IŽ VELI		
20.	Veli Opačac	E
21.	Košljin	E
22.	Mali Opačac	E
RAVA		
23.	Dvorić - s rimskim ostacima	
MOLAT		
24.	Gradina na vrhu brda Straža	E
25.	prehistorijski grobni humak na otočiću Maslenjaku ispred naselja	E
26.	ostaci crkvice sv. Pavla na hridi Ošljak u blizini naselja	E
27.	Bavkul, s ostacima crkvice sv. Ante	E
28.	Manastirina – ruševine iz 15. st. u zapadnoj luci zvanj Lučina	E
BRGULJE		
29.	Karniški Varh s ostacima ranokršćanske crkve - Garska Crikva	E
30.	Gračina s ostacima prehistorijskog gradinskog naselja	E
31.	Lokardenik s ostacima prehistorijskog gradinskog naselja	E
ZAPUNTEL		
32.	Ledenice podno brežuljka Gomilica s ostacima iz paleolita	E
33.	gradina Knežak	E
34.	Fortica s ostacima neistražene arhitekture	E
35.	Lovreć s ostacima gradinskog naselja	E
PREMUDA		
36.	ostaci temelja Garške crkvice u uvali Kalpić	E
37.	Pastirska s ostacima zidova ranokršćanske crkve	E
OLIB		
38.	Mirine s ostacima antičkih građevina	E
39.	Gradina u uvali Banjve s ostacima antičke vile	E
40.	Stivanje polje s ostacima srednjovjekovne crkvice	E
SILBA		
40.	Majaškine	E
41.	ostaci vjetrenjače	E
42.	Gargašine s ostacima kapelice	E

4.2.	Arheološki lokaliteti/zone – podmorski	dokument zaštite
ZADAR		
1.	ostaci antičkog pristaništa u moru kod Fontane	E
2.	ostaci antičke vile i pristaništa pod morem, Diklo	E
IST		
3.	Jl strana otočića Tramerka, zapadno od Ista i Molata	E
PREMUDA		
4.	lokalitet (N=44 ⁰ 19 48 / E=14 ⁰ 36 72)	P-628
5.	Kamenjak na SZ strani Premude	E
6.	Greben Plitka sika i Masarine	E
7.	olupina ratnog broda "Szent Istvan" (N=44 ⁰ 14 05 / E=14 ⁰ 26 00)	Z-67
OLIB		
8.	Uvala Banjve s ostacima rimskog pristaništa	E
9.	rt Zubinin na Jl strani otoka	E
SILBA		
10.	Grebeni	R
11.	rt Arat na Jl strani otoka s ostacima rimskih amfora	E

3.4.1. Iskaz površina za posebno vrijedna i/ili osjetljiva područja i prostorne cjeline

Tablica

Red. broj	Zadarska županija Grad Zadar	Oznaka	Ukupno ha	% od površine Grada	stan/ha *ha/stan
2.0.	ZAŠTIĆENE CJELINE				
2.1.	Zaštićena prirodna baština - nacionalni park - park prirode - ostali zaštićeni dijelovi prirode	NP PP			*
2.2.	Zaštićena graditeljska baština - arheološka baština - povijesne graditeljske cjeline		614,68	3,2	* 0,008
	Grad Zadar		19171	100	0,26

3.5. Razvoj infrastrukturnih sustava

3.5.1. Prometni infrastrukturni sustav

Cestovni promet

Osnova za rješenje prometnog sustava Grada Zadra temelji se na "Strategiji prostornog razvoja RH" i Strategiji prometnog razvitka RH, prema kojoj je u prvoj skupini prioriteta izgradnja Jadranske autoceste Zagreb-Split-Dubrovnik, s priključnim brzim cestama Zadar1 - Zadar i Zadar2-Gaženica. Koridor brze ceste Zadar1-Zadar prati trasu postojeće državne ceste D8 tj. JTC. Trasa brze ceste Zadar2-Gaženica položen je novim koridorom.

Jadranska autocesta s čvorištima Zadar 1 i Zadar2 prolazi izvan područja Grada.

Obje priključne prometnice (D8 i D502) moraju se rekonstruirati u brze četverotransne ceste, a svi priključci riješiti u dva nivoa. S prometnog stajališta obje brze prometnice su istog značaja, jedna kao najbrža veza za zapadni dio Županije (zapadni dio grada Zadra, Nin, Vir, Pag), a druga za prometne terminale (zračni, trajektni, industrijski, autobusni i željeznički).

Oslanjajući se na Strategiju, koja problem cestovnog prometa u gradskim i prigradskim prostorima razrješuje izgradnjom obilaznica, Plan predviđa izgradnju obilaznice grada Zadra.

Strategijom prometnog razvitka Republike Hrvatske utvrđuju se radi uspostave kontinuiteta cestovnih prometnih tokova skupine cestovno-trajektnih otočnih transjadranskih smjerova od

kojih je onaj zadarsko-šibenski prema Silbi, Pagu, Ugljanu, Pašmanu, Kornatima, Žirju, te prema Anconi i pokrajini Marche.

Gradska i prigradska prometna mreža mora biti izgrađena i osposobljena tako da zadovolji potrebe javnog i individualnog prometa, jer se tu svakodnevno odvijaju najintenzivniji prometni tokovi. Tako će se stanovništvo i gospodarstvo zadržati u široj okolici grada i neće imati potrebu preseljavanja u samo gradsko područje.

Mreža lokalnih gradskih cesta mora povezati cjelokupan gradski prostor od obalne crte do postojeće Jadranske turističke ceste.

Na otocima Grada Zadra izgradnja i modernizacija cesta mora imati isključivu funkciju povezivanja naselja na pojedinim otocima u homogenu prostornu i gospodarsku cjelinu, odnosno ne smije postati razlog za uvođenje isključivo trajektnog prometa.

Na otocima Molat i Rava potrebno je proširiti profile postojećih glavnih prometnica na širinu koja će omogućiti nesmetano i sigurno odvijanje dvosmjernog prometa. Također treba izvršiti korekcije postojećih trasa, u prvom redu izgradnjom obilaznica za pojedina naselja.

Postojeći poljski putovi moraju se stalno održavati prohodnima. Po potrebi treba izgraditi i nove putove za povezivanje svih dijelova pojedinih otoka pogodnih za razvoj turističkog gospodarstva, poljoprivrede i djelatnosti vezanih uz marikulturu.

Pomorski promet

Razvoj zadarske pomorske luke i pomorskih veza mora se zasnivati na potrebama Republike Hrvatske glede povezivanja s drugim državama, te na potrebama povezivanja sjeverodalmatinske regije s unutrašnjim dijelovima države i otocima.

Prema Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske luka Zadar ima značajnu prometnu ulogu na pravcu Europa-Zagreb-Jadran. Zadarska luka razvijat će se kao luka od važnosti za Državu i imati će ulogu međunarodne i državne luke.

Pretpostavka za daljnji razvoj luke Zadar je izgradnja modernih cestovnih i željezničkih veza prema zaleđu. Jadranska autocesta, kvalitetnije cestovno povezivanje sa zapadnom Bosnom, modernizacija željezničke pruge Zagreb-Knin-Zadar, te izgradnja brze Jadranske pruge Trst-Rijeka-Zadar-Split-Dubrovnik valorizirat će položaj i značaj luke Zadar.

U cilju optimalnog iskorištavanja geoprometne prednosti i inteziviranja prometnih pravaca potrebno je uvesti nove vrste plovila, koja bi zadovoljila putničke i transportne potrebe, te stalno pratiti tehničke i tehnološke promjene u pomorskom prometu. Potrebno je osigurati mrežu brzih, udobnijih i učestalijih veza na linijama s jadranskim i mediteranskim lukama, te ostvariti potrebne veze s otocima i između njih kako bi se prekinula izoliranost otoka i aktivirali njihovi prostorni i gospodarski potencijali.

Obzirom na državni, regionalni i lokalni značaj luke Zadar i za budući perspektivni razvoj putničko-trajektnog prometa potrebno je razdvojiti trajektne i brodske linije koje prevoze cestovna vozila od brzih turističkih putničkih linija.

Povećanje potreba za učestalijim linijama za otoke i uvođenje većih brodova na dužobalnim linijama i na kružnim linijama između jadranskih gradova na istočnoj i zapadnoj obali zahtjeva proširenje lučkih funkcija i izgradnju novih kapaciteta. Kako to prostorno nije moguće ostvariti na sadašnjoj lokaciji gradske luke nameće se potreba hitnog premještanja trajektne luke na područje zapadnog dijela gradske industrijske zone Gaženica. Ovaj prostor ima preduvjete za buduća potrebna proširenja, učinkovito povezivanje grada s gravitirajućim otočnim arhipelagom, s jedne strane, te učestalije dužobalne i međunarodne trajektne linije, s druge strane

Na razini grada Zadra, premještanje trajektne luke na novu lokaciju rješava ozbiljne prostorno-prometne i ekološke probleme, osobito gradske jezgre. Uvođenjem kvalitetnijeg i restriktivnijeg prometnog režima na Poluotoku naglasit će se njegov pješački karakter.

U konačnici pomorski prometni sustav činit će putnička luka na Poluotoku, trajektna luka u uvali Bregdetti - **Gaženica** i teretna luka Gaženica. Svaka od ovih luka imat će u svom sastavu specijalizirane sadržaje za obavljanje svih potrebnih funkcija u domaćem i međunarodnom prometu.

U akvatoriju stare gradske luke odvijat će se putnički promet (bijela flota), za brze veze s otocima i za brze dužobalne i prekomorske veze, **promet brodova na kružnim putovanjima (kruzeri)**, svi oblici individualnog pomorskog prometa, izletnički promet u prostor zadarskog arhipelaga i tranzitni nautički promet.

Preko trajektne luke u uvali Bregdetti odvijat će se sav trajektni promet koji povezuje otoke zadarskog arhipelaga, te promet na dužobalnim, međunarodnim i kružnim linijama po Mediteranu i Jadranu.

Za novu trajektnu luku izrađen je UPU "Trajektna luka Zadar". Prema istoj na prostoru nove trajektne luke nalaze se u funkcionalnom jedinstvu svi elementi prometnog sustava, koji će s obzirom na prostorni položaj generirati u važan prometni jadranski čvor.

Prostor teretne luke Gaženica moguće je proširiti nasipavanjem, kojim će se postići pogodne dubine, odnosno osigurati prostor za izgradnju industrijskih kolosijeka, ranžirnih postrojenja i priključnih cesta za teški motorni promet. Teretnu luku Gaženica moguće je osposobiti za pretovar do 5,0 milijuna tona tereta.

Povezivanje otoka sa gradom Zadrom vrlo je kompleksno, budući da efikasno povezivanje, sa svrhom njihovog društvenog i gospodarskog razvoj, nije uvijek ekonomski opravdano.

Razvoj pomorskog prometa s otocima tražit će stalno poboljšanje brzine, frekvencije, udobnosti i sigurnosti putovanja.

Osnovni model povezivanja otoka s kopnom polazi od razdvajanja trajektnog i putničkog prometa, što mora nastupiti odmah nakon prelociranja trajektnog pristaništa u uvalu Bregdeti. Budući sustav otočnih linija činit će brze brodske linije s polazištem iz postojeće putničke luke, te trajektne linije s polazištem iz nove trajektne luke.

Prometno povezivanje otoka Grada Zadra mora biti u funkciji demografskog i gospodarskog razvoja ovog prostora i mora biti u skladu s općom državnom strategijom razvoja i prostornog uređenja otoka.

Otoci Grada Zadra, obzirom na svoju udaljenost od grada, ne reflektiraju na promet dnevnih migranata, već se sav promet svodi na nekoliko putovanja po stanovniku mjesečno. Potreba za prijevozom i zahtjev ekonomičnosti podrazumijeva nabavu putničkih brodova s većim brzinama, manjim brojem posade i prilagođenim potrebama putnika, koji će moći rentabilno poslovati i s ograničenim volumenom prometa.

Dominantnu ulogu u povezivanju otoka moraju imati brze svakodnevne putničke brodske veze, za što se moraju osigurati kvalitetni brzi putnički brodovi s mogućnošću prijevoza manjih količina tereta.

Struktura potražnje za prijevoznim uslugama ostati će relativno stalna, a motorizacija na ovim otocima neće se razvijati u značajnoj mjeri.

Uvođenje trajektnog prometa za otoke svodi se na nekoliko linija tjedno u svrhu prijevoza vozila snabdijevanja i vozila koja prevoze građevni materijal.

Pored navedenog potrebno je ostvariti međusobno povezivanje otoka manjim brodovima, što će omogućiti kvalitetniju i raznovrsniju turističku ponudu.

Od teretnih brodova potrebnih za opskrbu otoka mora se osigurati tanker za naftne derivate i vodonosac.

Reorganiziranjem pomorskog prometa, koji obzirom na sezonske oscilacije mora postati znatno fleksibilniji, stvorit će se preduvjeti za kvalitetniji razvoj, što će se odraziti na sveukupan razvoj otoka.

Sve otočne luke i lučice moraju se redovito održavati, a po potrebi i rekonstruirati, jer će imati vrlo važnu ulogu u razvoju nautičkog turizma.

Pojedine luke moraju se proširiti i dodatno zaštititi adekvatnim lukobranima, kako bi se omogućilo sigurno pristajanje brodova i trajekata po svim vremenskim uvjetima.

Željeznički promet

Geoprometni položaj i tehničko-ekonomske karakteristike pruge Knin-Zadar omogućuju da Zadar, preko svoje terete luke u Gaženici ravnopravno sudjeluje u uvozno-izvoznom i tranzitnom pomorskom prometu koji gravitira na luke Južne Hrvatske.

Razvoj željezničkog prometa na ovom području mora se zasnivati na povećanju tranzitne uloge u međunarodnom željezničkom prometu što se može postići jedino kvalitetnijom ponudom transportnih usluga. Nužno je uvesti nove tehnologije prijevoza i prijevoznih sredstava kako bi se ostvarili bolji učinci na istim elementima željezničke mreže.

U skladu s potrebama gospodarstva potrebno je u prvom redu modernizirati postojeću željezničku prugu Knin-Zadar, uz istodobno podizanje opće tehničko-tehnološke razine, ekonomičnosti stupnja sigurnosti, pogodnosti s ekološkog aspekta i utroška pogonske energije. To zahtijeva sveobuhvatni remont te željezničke pruge: elektrifikaciju, izgradnju suvremenih signalno-svjetlosnih uređaja i telekomunikacije, nabavu novih kvalitetnih šinskih vozila, uvođenje daljinskog upravljanja prometom, a po potrebi i izgradnju novih dionica na najtežim dijelovima pruge.

Stupanj poboljšanja željezničkih veza zadarskog područja najviše će ovisiti o globalnoj realizaciji povezivanja područja Dalmacije s ostalim dijelovima Republike Hrvatske. Zadarsko područje povezat će se s ostalim dijelovima države preko dvije magistralne međunarodne

željezničke pruge. To su pruge Zagreb-Lika-Zadar i Jadranska pruga Rijeka-Zadar-Split-Dubrovnik. Izgradnjom tih pruga velikih brzina znatno će se smanjiti vrijeme putovanja željeznicom.

Buduća brza Jadranska željeznička pruga proći će neposredno sjevernim gradskim područjem ispod naselja Crno.

Zračni promet

Zračni promet povećava mobilnost stanovništva, smanjuje vrijeme i troškove putovanja, pa njegovo učešće u putničkom prometu neprekidno raste. To se naročito očituje u turističkom prometu gdje su se uvođenjem charter letova znatno smanjile cijene prijevoza, višestruko se skratilo vrijeme putovanja, a znatno se povećala mobilnost i prosječna udaljenost putovanja.

Da bi se stvorili uvjeti za prihvaćanje povećanog zračnog prometa pristanišna zgrada mora se opskrbiti potrebnom opremom i proširiti, te snabdjeti dovoljnim brojem parkirališnih mjesta.

Izgradnjom brze ceste Zadar2- Gaženica poboljšat će se prometna povezanost zračne luke.

Bez obzira na gospodarsku neopravdanost, za otoke Grada Zadra potrebno je izgraditi helidrome kao posebne lokacije, ili se mogu povremeno koristiti površine sportskih terena. Helidromi su nužna sigurnost življenja lokalnog stanovništva, kao i sezonskih posjetitelja otoka, jer će omogućiti interventni prijevoz do većih obalnih središta.

Preduvjet efikasnog razvoja cjelokupne zadarske regije je kompaktno, kvalitetno i djelotvorno međusobno prometno povezivanje svih njenih dijelova, pri čemu se treba osloniti na prirodnu prednost ovog prostora.

Budući prometni sustav zadarskog područja treba:

- kvalitetno povezati zadarsku regiju s ostalim dijelovima Republike,
- preko kvalitetne mreže brzih i lokalnih prometnica međusobno povezati sva područja sjeverne Dalmacije,
- ostvariti optimalni promet s otocima uz obvezatno razdvajanje putničkog i trajektnog prometa,
- kroz faznu izgradnju u novoj trajektnoj luci realizirati sve terminale potrebne za kvalitetan i funkcionalan pomorski i kopneni promet,
- temeljiti razvoj zrakoplovne luke Zadar u prvom redu na potrebama turističkog gospodarstva zadarske subregije i susjednih gravitirajućih prostora,
- izgraditi prometnu infrastrukturu u planiranim industrijskim, turističkim, stambenim, poljoprivrednim i drugim zonama,

Telekomunikacijski promet

Dva komutacijska čvora **županijske** razine, od kojih je jedna u zgradi telekomunikacija na Relji, a druga u zgradi telekomunikacija na Belafuži na Putu Bokanjca, će se po potrebi proširivati, zavisno o broju planiranih novih područnih centrala u Zadarskoj županiji. Na te dvije **komutacije**, kao i na treću takvu **komutaciju** koja se nalazi u Pagu, vezane su sve ostale područne **lokalne komutacije** u Zadarskoj županiji.

Od planiranih magistralnih transmisijskih pravaca, predviđena je izgradnja podmorskog svjetlovodnog kabela, nazvanog radnim imenom "Adria I", trasa **kojeg** će prolaziti vanjskim, otvorenim morem ispod Ista i Premude prema Rijecia preko Dugog otoka, Rave, Iža i Ugljana **prema Zadru**.

Sva naselja na području Grada **su** u većoj ili manjoj mjeri pokrivena **pristupnim** TK mrežama **međutim, zbog razvoja određenih područja, a prvenstveno zbog potreba za pružanjem novih širokopojsnih TK usluga, nužno je širenje postojećih komutacija kao i izgradnja većeg broja manjih komutacijskih čvorišta. Naime širokopojsne TK usluge zahtijevaju znatno skraćanje pretplatničke petlje, što se postiže približavanjem opreme korisniku tj. montažom većeg broja manjih komutacijskih čvorišta na pogodnim lokacijama.**

Lokalni transmisijski pravci planiraju se isključivo sa svjetlovodnim kabelima **uz izuzeće povezivanja komutacija na manjim i udaljenijim otocima. Naime, s obzirom na problematiku korištenja javnog pomorskog dobra i mora, realizacija podmorskih svjetlovodnih kabela je daleko teža, odnosno skuplja, od realizacije istih takvih kabela kopnom.**

Bez obzira na navedeno i bez obzira na ekonomsku opravdanost takvih ulaganja u dugoročnom planu je realizacija svjetlovodnog kabela, dijelom podmorskom trasom, dijelom preko otoka, kojim bi se povezali otoci Olib, Premuda, Silba, Ist i Molat preko Dugog otoka,

odakle bi dalje na Zadar bili povezani korištenjem spomenutog planiranog magistralnog svjetlovodnog kabela "Adria 1", usput povezujući otoke Ravu i Iž.

Poštanski promet

U planu je izgradnja novog poštanskog centra (poštansko središte razrade) na prostoru autobusnog i željezničkog kolodvora i dvije jedinice poštanske mreže (poštanski uredi) "Zadar 8" na Puntamici i "Zadar 2" na prostoru autobusnog i željezničkog kolodvora.

3.5.2. Energetski sustav

Elektroopkrbni sustav

Od novih objekata nivoa 110 kV potrebno je istaknuti potrebu izgradnje nove TS 110/10(20) kV Zadar Zapad i TS 110/10(20) kV Crno.

TS Zadar Zapad gradila bi se na području Žmirića, a na mrežu 110 kV priključila bi se na kabelskim spojem (ulaz/izlaz) na postojeći DV 110 kV Zadar Centar-Nin, i na TS Poličnik kabelom (u istom kabelskom rovu) do postojećeg DV 110 kV Zadar Centar-Nin te u nastavku nadzemnim vodom do TS Poličnik kao tehnološka cjelina DV 110 kV Zadar Istok – Poličnik.

Područjem Grada prolazi planirani DV 110 kV Poličnik - Zadar istok, na koji će se priključiti nova 110 kV transformatorska stanica proizvodne zone Crno i planirani DV kV Poličnik – Zadar Centar, koji bi od TS Poličnik do područja Žodani (Škalje) bio dvostruki nadzemni vod (zajednički s DV 110 kV Poličnik –Zadar Zapad), od područja Žodani (Škalje) do KS 110 kV Bili Brig jednostruki nadzemni vod, a od KS 110 kV Bili Brig do TS Zadar Centar kabelski vod u istom kabelskom rovu s postojećim kabelom 110 kV.

Također je potrebna i rekonstrukcija DV 110 kV Biograd-Zadar i Zadar – Obrovac na dionici TS Zadar – TS Zadar istok. Rekonstrukcija će se zbog prostornih razloga realizirati zamjenom nadzemnog voda 110 kV s kabelom.

U budućnosti se planira i izgradnja 35/110 kV rezervne veze od otoka Ugljana do TS 35/10(20) kV Silba, koristeći koridore preko otoka Sestrunj, Molat i Ist.

Plinifikacija

Za županijsku distributivnu mrežu izrađena je Studija opskrbe prirodnim plinom Zadarske županije i Idejni projekt opskrbe prirodnim plinom Zadarske Županije kojima su određene, između ostaloga, trase plinovoda te regulacijske stanice.

U prvoj fazi planirana je plinifikacija većih urbanih središta, tj. gradova Zadra, Biograda i Benkovca i ostavljena je mogućnost da se do izgradnje magistralnog plinovoda BOSILJEVO - SPLIT i mreže distributivnih visokotlačnih plinovoda opskrba ostvaruje miješanim odnosno isparenim ukapljenim naftnim plinom (tzv. "satelitska plinska opskrba" - za veća konzumna područja). Od MRS opskrba će se dalje omogućiti sustavom visokotlačnih plinovoda, maksimalnog radnog tlaka 6 – 16 ili 16 – 25 bar pretlaka ili srednjetačnim plinovodima (4 bar pretlaka) za područja u okruženju MRS. Tlak visokotlačnog sustava će se u redukcijskim stanicama reducirati na vrijednost tlaka srednjetačnih plinovoda maksimalnog radnog tlaka 4 bar pretlaka ili vrijednost tlaka niskotlačnih plinovoda maksimalnog radnog tlaka 100 mbar. Distributivni sustav Zadra opskrbljivat će se putem regionalnog plinovoda BENKOVAC-ZADAR, predviđivog promjera DN 300 (12") sa spojem na mjerno regulacijske stanice MRS Zadar.

Planom su naznačene lokacija postrojenja UNP-zrak za Zadar, trase za izgradnju visokotlačnog distributivnog plinovoda (6 – 16 ili 16 – 25 bar pretlaka), trase niskotlačnih plinovoda i lokacije redukcijskih stanica Zadar 1, Zadar 2, Zadar 3, Zadar 4, Zadar 5 i Zadar 6.

3.5.3. Vodnogospodarski sustav

Vodoopskrba

Voda je izvor života i ograničeni prirodni resurs koji radi skladnog gospodarskog i društvenog razvoja zahtjeva posebnu brigu i osmišljeno gospodarenje, jer se inače mogu ugroziti sve vrijednosti koje se uz nju stvaraju.

U suvremenom svijetu voda je jedan od najugroženijih prirodnih resursa. Sjevernodalmatinsko područje, pa tako i Grad Zadar, relativno je siromašno vodom, pa u svom razvoju mora maksimalno racionalno koristiti sve raspoložive vodne izvore.

Planom se predviđa porast broja stanovnika, povećanje životnog standarda, razvoj gospodarstva i prometa što će zahtijevati trajno osiguranje dostatne količine kvalitetne pitke vode, što se može ostvariti jedino utvrđivanjem optimalne koncepcije dugoročnog razvoja vodoopskrbe cjelokupnog gravitirajućeg prostora.

Koncepcija dugoročnog razvoja vodoopskrbe Grada Zadra, uz bitno smanjenje sadašnjih velikih gubitaka, mora se temeljiti na već izgrađenim sustavima dovoda vode iz lokalnih izvorišta i sa Zrmanje, te uz dopunsko snabdijevanje iz rijeke Krke i ličke regije. Dodatne mogućnosti u vodoopskrbi ostaju još u akumulacijama na gornjem toku Zrmanje (za električnu energiju i vodoopskrbu) i eventualno novim zahvatima podzemnih voda sliva Bokanjačkog blata i šire. Pored toga potrebno je primjenjivati nove metode detaljnih hidroloških istraživanja, odnosno omogućiti izrazitije eksploatacije sadašnjih rezervi primjenom zapriječavanja otjecanja podzemne vode prema moru, odnosno dizanja njezine razine i odslanjivanja.

U vezi s navedenim treba nastaviti s praćenjem stvarnih karakteristika izgrađenih elemenata vodoopskrbnog sustava, posebno snimanja i saniranja gubitaka u distribucijskoj mreži uz osiguranje redovitih isporuka potrebnih količina vode svim zonama u svim predviđenim i izvanrednim uvjetima pogona. To je trajan proces za čije uspješno vođenje je potreban razvoj cjelovitog informacijskog sustava u sklopu kojeg je nužno usavršavati i dograđivati dispečerski centar na izvorištu Bokanjac i mrežni sustav primopredajnih postaja i veza na cjelokupnom vodoopskrbnom sustavu.

Za rješenje vodoopskrbe zapadnog područja grada Zadra izrađeno je idejno rješenje Vodoopskrbni podsustav područja zapadno od Zadra s otokom Virom (Hidroprojekt-ing, T.D. 891/99).

Vodoopskrba proizvodne zone Crno ostvariti će se spojem na postojeću vodoopskrbnu mrežu grada Zadra tzv. cjevovod za aerobazu te vodospremu "Kopran" na lokaciji Travičina Glavica istočno od zaseoka Pucari zapremine 250 m³ s kotom dna od 100,2 m.n.m (kota vode 103,7 m.n.m.) koja je u neposrednoj blizini. Vodoopskrbne količine koje se mogu koristiti iz tog cjevovoda su ograničene. Za veće količine treba planirati vezivanje na planirani podsustav gospodarskih zona Murvice. Prema *Izmjenama i dopunama prostornog plana Zadarska županije i Idejnom rješenju vodoopskrbe naselja Murvica* kojim je osim gospodarskih zona Murvice obuhvaćena i niža stambena zona te naselje Briševo, u Murvici na lokaciji Paravinje (Livadice) treba izgraditi vodospremnik zapremine 1000 m³ s kotom dna 109 m.n.m. Također se mora izgraditi dovodni cjevovod od regionalnog vodovoda do tog vodospremnika, kao i nedostajući početni dio gravitacijskog opskrbnog cjevovoda DN 400 mm. Kako navedeno idejno rješenje nije sagledalo vodovodnu mrežu svih gospodarskih zona u cjelini potrebno je izvršiti njegovu novelaciju.

Rezervoarski prostor na području grada treba dograditi tako da ukupna zapremina raspoloživog rezervoarskog prostora pokriva približno 30% ukupne maksimalne dnevne potrebe grada, čime će se osigurati sigurnost vodoopskrbe.

Nužno je izgraditi i uređaje za kondicioniranje vode.

Paralelno s razvojem sustava mora se provesti efikasna zaštita svih izvorišta od svakog oblika zagađenja, a prema Odluci o određivanju zona sanitarne zaštite izvora vode za piće, (Sl. glasnik 6/98), koja obuhvaća crpilišta Bunari 4 i 5, Jezerce, Oko, Golubinka i Boljkovac.

Voda se još uvijek troši kao da je besplatna i u neograničenim količinama, što naročito dolazi do izražaja u poljoprivredi. Tu, međutim, treba koristiti isključivo vodu niže kvalitete, tj. upotrebu otpadnih i zaslanjenih voda nakon određenog stupnja pročišćavanja, ili iz umjetnih akumulacija.

Zbog prirodnih karakteristika otoka s neznatno iskoristivim vodnim resursima, upravljanje i gospodarenje vodama na otocima je specifično. Program razvitka vodoopskrbe otoka mora ući u državni program kako bi svako otočno naselje dobilo siguran i prema uobičajenim standardima uvijek dovoljan dotok pitke vode. Mora se predvidjeti izgradnja, dogradnja i rekonstrukcija vodovodnih sustava kako bi se postigla opskrbljenost vodom iz javnih sustava i podmirile potrebe gospodarstva, u prvom redu turizma. **Za rješenje vodoopskrbe otoka grada Zadra izrađeno je Idejno rješenje vodoopskrbe zadarskih otoka. (Hidroprojekt-ing.).**

U sadašnjem trenutku prihvatljiva rješenja vodoopskrbe otoka Grada Zadra smatraju se: dovođenje vode s kopna cjevovodima ili brodovima vodonoscima, te desalinacija bočate ili morske vode.

Za sva naselja potrebna je izgradnja mjesnih vodovodnih mreža i novih vodnih građevina za umjetno retencioniranje potrebnih količina vode. Nove vodospreme moraju se locirati na pogodnim visinskim kotama terena. Alternativno rješenje je ugradnja jačih crpki na brodu vodonoscu kako bi se u samoj vodovodnoj mreži izbjegle eventualne crpne postaje potrebne za dodatno tlačjenje prilikom transportiranja vode iz vodonosca u javne cisterne. Na mjesnim mrežama mora se ugraditi dovoljan broj hidranata preko kojih će se kontrolirano, po potrebi, puniti privatne cisterne.

U konačnici te mreže postat će sastavni dio sveukupnog vodoopskrbnog sustava Grada uz uvjet da iste zadovoljavaju tehničkim uvjetima.

Za otoke Silbu i Molat treba preispitati i rješenje vodoopskrbe desalinacijom bočate vode.

Definitivno rješenje vodoopskrbe otoka Iža i Rave predviđeno je izgradnjom srednjeg ogranka otočnog vodovoda, a u sklopu rješavanja vodoopskrbe otoka Ugljana, Pašmana i Dugog otoka. Glavne građevine tog otočnog vodoopskrbnog sustava, kojim će ovi otoci biti spojeni na vodoopskrbni sustav sjeverne Dalmacije su: dovodni cjevovod i crpna postaja "Borik" na kopnu, podmorski cjevovodi, vodospreme, te tlačni i gravitacijski cjevovodi po otocima – definirano idejnim rješenjem: Vodoopskrbni sustav zadarskih otoka, knjiga 1.

Uređenje vodotoka i voda

Obrana od poplave provodi se temeljem Plana obrane od poplava za slivno područje "Zmanja-zadarsko primorje" na prostoru Zadarske županije s operativnim planom obrane od poplava područja županije.

Ceste, putove i prijelaze preko korita vodotoka treba održavati tako da se na njima ne skuplja, odnosno ne zadržava voda koja može smanjiti njihovu otpornost i funkcionalnu sposobnost.

Za sve vodotoke treba provoditi redovno tehničko održavanje i po potrebi graditi nove vodne građevine.

U slučaju potrebe izmještanja vodotoka na području Grada treba:

- zadovoljiti uvjete zaštite prirode
- regulacijske elemente novog korita izvesti na način da se osigura potrebni protjecajni profil, kako ne bi došlo do ugrožavanja okolnih površina i objekata u smislu poplavnog i erozijskog djelovanja voda.
- unutar čestice novog korita, osim proticajnog profila, osigurati inundacijski pojas uz korito u svrhu nesmetanog održavanja i intervencija u slučaju mjera obrane od poplave.
- tehničke i pravne radnje vezane uz način izmještanja korita, formiranje inundacijskog pojasa i nove čestice javnog vodnog dobra treba usuglasiti s nadležnim službama Hrvatskih voda, a na projektnu dokumentaciju izmještanja korita potrebno je ishoditi vodopravne uvjete.
- izmještanje korita izvesti na način da se najprije napravi novo korito čija se parcela upisuje u vlasništvo Republike Hrvatske kao javno vodno dobro, a zatim se provodi postupak ukidanja postojećeg korita.
- ukidanje čestica javnog vodnog dobra provodi se u skladu s člankom 65. Zakona o vodama.

Melioracijska odvodnja

Postojeći melioracijski sustav polja *Bokanjac* treba redovno održavati te u slučaju poplave provoditi Plan obrane od poplava na državnoj i lokalnoj razini. Sve zahvate tj. gradnju i održavanje zaštitnih vodnih građevina treba provoditi uz maksimalno uvažavanje prirodnih i krajobraznih obilježja.

Poljoprivrednu proizvodnju na polju koje se nalazi se u IV. vodozaštitnoj zoni vodocrpilišta "Jezerce", a samo vodocrpilište smješteno je u sredini polja, treba ograničiti na način kako je to predviđeno u pojedinim zonama sanitarne zaštite.

Odvodnja otpadnih voda

Kao što je rečeno u poglavlju 1.1.4., s obzirom na prirodne karakteristike, gustoću naseljenosti, gospodarski razvoj i stupanj izgrađenosti kanalizacijske mreže, područje Grada Zadra s obzirom na rješavanje odvodnje otpadnih voda i izgradnju adekvatnih sustava odvodnje može se podijeliti na:

1. područje grada Zadra
2. kopneno priobalno područje
3. područje otoka.

Ad 1.

Idejnim projektima sustava "Centar" i "Borik" određene su osnovice sustava odvodnje.

Za područje grada Zadra usvojene su srednje količine otpadne vode od 250 l/s po stanovniku na dan, 320 l/s za hotelske goste na dan i 200 l/s za komplementarne turiste i nautičare na dan. Grad je podijeljen na nisku, srednju i visoku zonu. Prema načinu odvodnje za zonu Borik odabran je razdjelni sustav, a za zonu Centar mješoviti, razdjelni ili polu razdjelni sustav.

Veličina uređaja "Borik" je 15 000 ES, a u konačnoj fazi biti za 32 000 ES. Uređaj s mehaničkim stupnjem čišćenja i dugim podmorskim ispustom je izgrađen i u funkciji.

Opterećenje otpadnom tvari uređaja "Centar" u prvoj fazi izgradnje iznosi 100 000 ES, a u konačnoj fazi 200 000 ES. Za uređaj "Centar", zbog utvrđenih karakteristika morskog recipijenta u Zadarskom kanalu, već je u prvoj fazi izgradnje predviđen biološki stupanj čišćenja. Oba sustava završavaju podmorskim ispustima, i to "Borik", duljine 1.480 m (izgrađen), a Centar 2000 m. U konačnici se planira sve otpadne vode iz uređaja "Borik" transportirati na uređaj "Centar".

Tehnološki procesi čišćenja za oba uređaja prilagođeni su predviđenoj etapnoj izgradnji. Prema Planu zaštite voda od zagađenja uređaj za pročišćavanje otpadnih voda grada Zadra svrstan je u I kategoriju hitnosti u koju ulaze zagađivači koji imaju velik utjecaj na kvalitetu vode i mora na širem području ili se pojavljuju kao neposredni zagađivači izvorišta za opskrbu vodom.

U sklopu odvodnje otpadnih voda grada Zadra predviđena je i mogućnost prihvata otpadnih voda s područja naselja Crno i Murvica. Za navedeno područje izrađeno je idejno rješenje odvodnje otpadnih voda no kako je na tom području došlo do većih prostornih promjena potrebno je izvršiti njegovu novelaciju.

Za zonu Borik izgrađena je CS "Borik" i dio kanalizacijske mreže, a slijedi daljnja izgradnja sekundarne mreže i širenje sustava.

Izvedbeni projekt C.P. "Brodarica 2" s pripadajućim tlačnim i gravitacijskim kolektorima je dovršen i započinje gradnja ovog važnog objekta koji će povezati C.P. "Brodarica 1" i C.P. "Voštarnica 1", tako da će i otpadne vode Puta Petriča i Maraska parka, zaključno do Doma umirovljenika, biti precrpljene na sakupljač u Ulici dr. F. Tuđmana. Time je potpuno definirana linija od pet crpnih postaja zapadnog i centralnog dijela sustava "Centar" koje rješavaju nisku zonu, tako da su poništeni svi ispusti od dna uvale Jazine do uvale Maestral. Globalno gledajući, izgradnjom prve faze uređaja "Centar" s podmorskim ispustom definirale bi se glavne konture sustava odvodnje grada. Niska i srednja zona sustava "Centar" su većim dijelom riješene na zadovoljavajući način s izuzetkom Poluotoka. Zatim slijedi rješavanje visoke zone, izgradnjom drugog po važnosti sakupljača (poslije onog u Ulici dr. F. Tuđmana), koji je postavljen donjom granicom visoke zone, tj. Ulicom Marka Oreškovića. Taj vrlo važni sakupljač siječe onaj Ulicom Ante Starčevića, sakuplja i otpadne vode Bilog briga, te kroz naselje Smiljevac, Ulicom Marina Getaldića, dolazi do uređaja "Centar".

Ad 2.

Osnova za izgradnju sustava odvodnje za naselja Kožino, Petrčane, Crno i Babin Dub je Studija zaštite voda za područje Zadarske županije, kojom je određen optimalni način odvodnje, lokacija uređaja za pročišćavanje s prijedlogom tehnologije i način ispuštanja voda.

Rješenja iz Studije ucrтана su u kartografskom prikazu Plana.

Predloženi sustav za naselja Kožino i Petrčane je zajednički, odabran je razdjelni tip odvodnje s mrežom kanala koja bi služila za prikupljanje uglavnom sanitarnih i eventualno industrijskih otpadnih voda. Sakupljanje oborinskih voda ovim putem nije dopušteno. Osnovno rješenje je sakupljanje otpadnih voda kanalima i uz precpiljivanje na pojedinim lokacijama dovođenje do uređaja za pročišćavanje. Za odvodni sustav predviđen je jedan uređaja za pročišćavanje otpadnih voda smješten centralno a pročišćene vode ispuštale bi se putem dugog podmorskog ispusta u Zadarski kanal. Ukupni kapacitet sustava procjenjuje se u veličini 10200 ES. Kod izrade daljnje dokumentacije odvodnje otpadnih voda potrebno je izvršiti analizu predloženog sustava te odrediti faze izgradnje istog, ovisno o planiranom razvoju naselja, odnosno financijskim mogućnostima investitora.

Ad 3.

Studijom je obuhvaćeno i otočno područje, a ovim Planom daju se opće smjernice razvoja sustava odvodnje otpadnih voda.

To područje nema redovitu i kvalitetnu vodoopskrbu. Karakteristika otoka je mali broj stanovnika, nepostojanje organiziranog turizma, odnosno većih turističkih kapaciteta. Svi otoci

pogodni su za kupanje, jedrenje, sportski ribolov, nautički i zdravstveni turizam, za uzgoj riba i školjki.

Gospodarski razvoj otoka je najdirektnije vezan uz more.

Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda za svako naselje sagledava se zasebno. Za sva naselja odabran je razdjelni tip odvodnje s mrežom kanala koja služi za prikupljanje uglavnom sanitarnih i otpadnih voda od turizma. Osnovno tehničko rješenje je izgradnja obalnih kolektora te uz precppljivanje na pojedinim lokacijama dovođenje do uređaja za pročišćavanje. Za odvodni sustav predviđen je uređaja za pročišćavanje otpadnih voda odgovarajućeg stupnja pročišćavanja, a pročišćene vode ispuštale bi se putem dugog podmorskog ispusta u more s izuzetkom naselja Brgulje i Zapuntel čije bi se pročišćene vode ispuštale u teren. Ukupno opterećenje otpadnom vodom procjenjuje se za svako naselje u veličini:

Naselje	Procjena ES
Brgulje	1260
Ist	2360
Mali Iž	3730
Molat	2020
Olib	3090
Premuda	1900
Rava	2040
Silba	2920
Veli Iž	2910
Zapuntel	1250

Kod izrade daljnje dokumentacije odvodnje otpadnih voda potrebno je izvršiti analizu predloženog sustava te odrediti faze izgradnje istog, ovisno o planiranom razvoju naselja, odnosno financijskim mogućnostima investitora.

Razvojem tehnologije, pročišćavanje otpadnih voda postaje sve rafiniranije, i već se obavlja tako da se više ne dobiva otpadni proizvod, već vrijedna sirovina kojom se mogu rješavati problemi nedostatka vode. Iz toga razloga za otočna naselja treba **uz predložena rješenja iz Studije** razmotriti varijantne mogućnosti korištenja otpadnih voda, prethodno obrađenih na klasičan način ili preko gotovih tipskih uređaja za biološko pročišćavanje, u poljoprivredne svrhe, za navodnjavanje pojedinih mediteranskih poljoprivrednih kultura. To zahtijeva prethodnu pažljivu analizu lokalnih prilika i racionalnost odabranog sustava glede investicijskih troškova i troškova održavanja. Poželjno je da gotovi tipski uređaji za biološko pročišćavanje otpadnih voda budu što jednostavniji za izvedbu i održavanje, sa što povoljnijim tehničkim, ekološkim i ekonomskim pokazateljima.

U svim naseljima na području Grada Zadra za koja je odabran razdjelni sustav odvodnje oborinske otpadne vode moraju se na najjednostavniji način i najkraćim putem odvesti u more. Ovakvom dispozicijom oborinskih voda izbjegava se potreba građenja dugih kolektora oborinskih voda. Da se ne bi stvarali stihijski vodni tokovi na prometnim površinama naselja sakupljene oborinske vode moraju se odvoditi rigolima, otvorenim ili zatvorenim kanalima. Ovi kanali moraju se ispravno projektirati i pažljivo izvesti kako ne bi dolazilo do stvaranja taloga na dnu kanala za vrijeme dugih sušnih perioda. Na parkiralištima i drugim površinama, gdje može doći do zagađenja naftom ili njenim derivatima, moraju se izgraditi odgovarajući separatori prije priključenja na oborinske kanale.

Industrijske otpadne vode, ovisno o vrsti i stupnju zagađenja, moraju se prije ispuštanja u javne sustave odvodnje naselja prethodno pročititi do propisanog stupnja zagađenja. To znači da svaki industrijski pogon i ostali specifični zagađivači otpadnih voda trebaju imati vlastiti sustav za pročišćavanje ovisno o karakteru svog tehnološkog procesa. U tom smislu morat će se, na mjestu priključka industrijskih otpadnih voda na javni sustav odvodnje naselja, provoditi stalna efikasna kontrola zagađenosti svih industrijskih otpadnih voda. Na području Grada Zadra moraju se izvršiti opsežne analize otpadnih voda svih industrijskih pogona, kako bi se utvrdile obveze i rokovi za izgradnju pročistača i odredili uvjeti za ispuštanje u javni sustav odvodnje. Za nove industrijske pogone, investicijski elaborat mora sadržavati i način pročišćavanja otpadnih voda s naznačenim karakteristikama svih otpadnih voda koje se susreću u tehnološkom procesu.

3.6. Postupanje s otpadom

Nakon izrađene Studije o utjecaju na okoliš sanacije i zatvaranja odlagališta komunalnog otpada "Diklo" započeli su radovi na sanaciji, a na ulaz je postavljena kolna vaga za mjerenje količine otpada i reciklažno dvorište za odvojeno prikupljanje otpada. Odlagalište se nalazi u III. vodozaštitnoj zoni, ali izvan dosega poplavnih voda.

Na području grada Zadra sav otpad prolazi kroz sistem primarne reciklaže na izvoru preko postavljenih kontejnera na devet eko-otoka za papir, staklo, PET-ambalažu, metale, limenke i ostalo, dok ostala naselja imaju po jedan eko-otok.

Sanirana su sva odlagališta komunalnog otpada na otocima, a otpad se odvozi na centralnu transfer-postaju Grada Zadra.

Na svakom otoku organizirana je transfer-postaja za prikupljanje i primarnu selekciju, te je predviđen prostor za odlaganje građevinskog otpada.

Privremeno odlaganje opasnog otpada iz komunalnog otpada (lijekovi, baterije, akumulatori, TV, PC, radio uređaji i sl.) nalazi se u sklopu reciklažnog dvorišta na ulazu postojeće g odlagališta komunalnog otpada.

Opasni otpad će se sa privremenog sabirališta odvoziti na odlagališta opasnog otpada određena Strategijom prostornog uređenja RH. Tehničko-tehnološke uvjete kojima mora udovoljavati prostor, oprema ili građevina za skladištenje opasnog otpada propisuje ministar zaštite okoliša i prostornog uređenja.

Odabranim planom sanacije odlagališta predviđa se zatvaranje odlagališta "in situ" uz odlaganje otpada do postizanja zadane forme tijela odlagališta, postavljanje završnog pokrovnog sustava, izgradnju sustava odvodnje oborinskih voda i sustava otplinjavanja te prenamjena odlagališta u zelenu površinu, prikladnu za planski predviđenu namjenu kao sportsko-rekreativne zone. Idejnim projektom je procijenjeno da se do postizanja zadane forme na odlagalište može odložiti još 400-450 tisuća m³ otpada .

Konačno zatvaranje odlagališta predviđa se nakon otvaranja Županijskog centra za gospodarenje otpadom, koji bi trebao predstavljati trajno rješenje za odlaganje i gospodarenje otpadom. Centar će biti smješten na području Grada Benkovca (kod Biljana Donjih), na području saniranih eksploatacijskih polja "Busišta 2" i "Busišta 3". U prvoj fazi u Centru se predviđa samo odlaganje komunalnog otpada, a zatim uvođenje i ostale infrastrukture potrebne za kvalitetno gospodarenje otpadom (prikupljanje otpada po vrstama, recikliranje, postrojenje za mehaničko-biološku obradu komunalnog otpada, drobljenje građevinskog otpada, izdvajanje opasnog otpada i dr.).

3.7. Sprječavanje nepovoljna utjecaja na okoliš

More

Na osnovi rezultata kemijskih i mikrobioloških analiza, izvršenih u periodu od 15. svibnja do 15. rujna 2006. godine, može se zaključiti kako je kakvoća mora na području grada Zadra (kopno i otoci) zadovoljavajuća, osim na jednoj točki (Kolovare Mulić) gdje su rezultati analize bili iznad granica dopuštenih vrijednosti. Međutim nakon ponovljene analize rezultati su bili u okvirima dopuštenih vrijednosti što je ukazalo na trenutno onečišćenje mora uzrokovano antropogenim utjecajem.

Iz rezultata kemijskih i mikrobioloških analiza mora, koja se provode svake godine u ljetnom periodu, kao i na osnovu drugih istraživanja koja su bila ili se provode na području grada Zadra mogu se izvesti sljedeći zaključci:

Za akvatorij koji pripada gradu Zadru može se reći da je uglavnom sačuvan. Tek mali dio nezadovoljavajućih nalaza ukazuje na povremena onečišćenja, uglavnom eksczesnog obilježja ili obilježja prirodne pojave (povremeni izljevi u lukama i lučicama, odbacivanje s brodova, ubacivanje u sustav odvodnje nedozvoljenih tvari i nekontrolirano nasipavanje obale, odnosno cvjetanje mora, truljenje algi i trava).

Kritični dijelovi mora su dio gradske plaže Kolovare (Kolovare Mulić) s obzirom na glavni podzemski ispuh koji se nalazi u njejoj blizini, kao i marine u gradu Zadru (marina Tankerkomerc, marina Puntamika, marina Iž) s obzirom da aktivnosti koje se u njima obavljaju povremeno dovode do onečišćenja otpadom i otpadnim uljima.

Poduzete mjere (zahvati na rješenjima odvodnje u Zadarskoj luci) daju pozitivne rezultate, pogotovo nakon izgradnje kolektora u uvali Jazine, međutim nedostatak uređaja za biološko pročišćavanje otpadnih voda naročito se osjeća u podmorju u blizini najvećeg ispusta u Kolovarima.

Dio uvala i plaža onečišćen je otpadom koje nanosi more strujama ili s brodova. Izbacivanje masnoća iz gradske industrije dovodi do kratkotrajnih, ali za kupaca vrlo neugodnih onečišćenja javnih plaža u Zadru (Kolovare).

Veći problem predstavlja zatrpavanje pojedinih dijelova obale građevinskim i komunalnim otpadom, što ugrožava estetski izgled obale i zagađuje more.

Zaštita mora

S obzirom da se najveća aglomeracija stanovništva i industrije nalazi neposredno uz obalu grada Zadra, to je more glavni prijemnik kućnih i industrijskih otpadnih voda.

Potencijalni izvori onečišćenja su:

- kompleks industrijsko-lučke zone u Gaženici;
- tvornica kožara koja svojim otpadnim vodama onečišćuje potok Ričina;
- otpadne vode iz podmorskih kanalizacijskih ispusta grada Zadra;
- brojni manji onečišćivači (farme, klaonice, servisi, divlja odlagališta otpada, septičke jame s propusnim dnom, izljevi fekalija, kotlovnice itd.), ali vrlo opasni za onečišćenje okoliša;
- otpad koji se baca u more te na morskom dnu izaziva nepopravljive posljedice po životinjski i biljni svijet;
- brodski balast, otpadna ulja u marinama i lukama (marina Zadar, marina Puntamika).

Kako bi se spriječila veća onečišćenja mora bit će potrebno:

- intenzivirati izgradnju središnjeg uređaja za biološku obradu otpadnih voda;
- organizirati službu, odnosno poduzeće za čišćenje mora i skupljanje otpada s brodova;
- povećati broj uređaja na kopnu za prihvat i obradu sakupljenog otpada s mora;
- osuvremeniti i proširiti kanalizacijski sustav.

Zrak

Osnovna je svrha zaštite i poboljšanja kakvoće zraka:

- očuvati zdravlje ljudi, biljni i životinjski svijet, kulturne i materijalne vrijednosti,
- postići najbolju moguću kakvoću zraka,
- spriječiti ili barem smanjivati onečišćavanja koja utječu na promjenu klime,
- uspostaviti, održavati i unapređivati cjelovit sustav upravljanja kakvoćom zraka na području grada Zadra

Izvori onečišćenja zraka su:

- tehnološki procesi, industrijski pogoni, uređaji i objekti iz kojih se onečišćujuće tvari ispuštaju u zrak (stacionarni izvori),
- prijevozna sredstva (cestovna vozila, izvancestovna vozila, lokomotive, brodovi, zrakoplovi) koja ispuštaju onečišćujuće tvari u zrak,
- uređaji, površine i druga mjesta (difuzni izvori) odakle se onečišćujuće tvari slobodno šire zrakom bez određena ispusta ili dimnjaka.

Potrebno je posebno istaknuti nepovoljni utjecaj na zrak kamenoloma (istočni dio grada Zadra) u blizini kojih dolazi do taloženja prašine na okolnim površinama i naseljima u njihovoj blizini.

Osim kamenoloma, veliki utjecaj na kakvoću zraka ima i promet, osobito na posebno opterećenim dijelovima grada (Poluotok), gdje velika koncentracija motornih vozila, osobito u tzv. "špicama", može uslijed ispuštanja velikih količina ispušnih plinova znatno onečistiti zrak. Uporaba krutih goriva za grijanje, osobito za vrijeme zimskih mjeseci, može uzrokovati pojavu mjestimičnih onečišćenja zraka.

U ovom trenutku na tri lokacije u gradu Zadru postoje postaje za mjerenje kakvoće zraka (Gaženice, Poluotok i Puntamika).

Ipak valja naglasiti da su današnje prilike na području grada Zadra glede čistoće zraka dobre. Iako povremeno pojedina postrojenja u određenim ekscenim situacijama mogu ispustiti određene količine štetnih tvari, relativno čista industrija smanjenog intenziteta, na području Grada općenito ne ugrožava čistoću zraka, odnosno takvi slučajevi su vrlo rijetki.

Zaštita zraka

Negativni utjecaj na kakvoću zraka od gospodarskih aktivnosti spriječit će se oblikovanjem gospodarskih namjena. Osobito kad je riječ o kamenolomima u istočnom dijelu grada Zadra,

čija aktivnost uzrokuje velike probleme okolnom stanovništvu uslijed taloženja kamene prašine na okolne terene. Te kamenolome je potrebno zatvoriti, te nakon izrađene Studije o sanaciji definirati njihovu prenamjenu.

Visokom tehnologijom i kontrolom gospodarskih aktivnosti postići će se standardi kakvoće zraka sukladni Zakonu o zaštiti zraka.

Oblikovanjem sustava prometa, orijentacijom na javni prijevoz i bezolovna goriva osigurat će se rasterećivanje urbanih i drugih naseljenih područja od intenzivnog prometa i negativnog utjecaja onečišćavanja zraka.

Zaštita zraka osigurat će se i sustavnom kontrolom rada malih kotlovnica.

Kvaliteta i zaštita zraka dodatno će se poboljšati sadnjom zaštitnog zelenila i osiguranjem kontinuiranih poteza istih gdje god je to moguće u matrici grada.

Tlo

Na području grada Zadra ne postoje sustavna istraživanja o stanju tala. Ukoliko su prisutna određena onečišćenja ona u svakom slučaju mogu biti posljedica primjene veće količine pesticida i herbicida na pretjerano iskorištavanjem poljoprivrednim površinama. Osim onečišćavanja uslijed korištenja pesticida i herbicida postoje slučajevi pojedinačnog izlivanja motornih ulja koja u velikoj mjeri onečišćuju tla. Poseban je problem nepropisno odlaganje svih vrsta otpada, uključujući i opasni otpad. Uz prometnice također može doći do onečišćenja tala taloženjem čestica ispušnih plinova, kao i nepropisnim odlaganjem raznih vrsta otpada koje ima vrlo negativan utjecaj na bioravnotežu, estetska i fiziomska obilježja terena.

Zaštita tla

Do onečišćenja tla dolazi uslijed raznih ljudskih aktivnosti, gdje osobito veliku ulogu imaju odlagališta otpada koja su u manjoj ili većoj mjeri neodržavana, osobito kad je riječ o odlagalištima otpada na otocima koja pripadaju gradu.

Korištenje pesticida i herbicida u poljodjelstvu, također uzrokuje velika onečišćenja tala, koja i nakon prestanka aktivnosti na njima ostaju još dugo vremena kontaminirana.

Racionalnim korištenjem prostora namijenjenog gradnji uz ograničenja u korištenju neizgrađenih površina grada i izgrađenosti parcela, a posebno javnih zelenih i zaštitnih površina sačuvati će se tlo neizgrađenim, a time i biološka raznolikost, krajobrazne vrijednosti te ukupna kvaliteta okoliša na području Grada Zadar.

Sukladno reljefnim te inženjersko-geološkim obilježjima prostora grada odrediti će se mogućnosti korištenja i sanacije nestabilnih padina te područja ugroženih erozijom.

Buka

Buka i vibracije imaju nepovoljan, premda često teško primjetljiv odnosno prikriven utjecaj na okoliš.

Temeljem karte buke područja ugroženog bukom, kojom su određene predviđene razine buke, planirati će se sadržaji, te odrediti praćenje i mjere sprečavanja nastajanja, odnosno njezino smanjivanje na dopuštenu razinu.

3.8 Plan sklanjanja stanovništva

Sklanjanje stanovništva u Gradu Zadru planirano je ovisno o stupnju ugroženosti od ratnih opasnosti u miru, u skloništima osnovne zaštite, skloništima dopunske zaštite te u podrumima i drugim pogodnim objektima za sklanjanje.

Prema procjeni Policijske uprave zadarske o ugroženosti stanovništva i materijalnih dobara i procjeni vlastitih mogućnosti za zaštitu i spašavanje, sklanjanje u skloništima planira se u gradu Zadru, u neposrednoj blizini industrijskih objekata (lučko-industrijska zona "Gaženica") te infrastrukturnim objektima.

Za sklanjanje stanovništva na užem području grada Zadra potrebna je izgradnja skloništa osnovne zaštite otpornosti 100 kPa, a na području Dikla i Bokanjca, kao i na području naselja Crno, Kožino i Petrcane izgradnja porodičnih skloništa otpornosti 30 kPa.

Za sklanjanje stanovništva na otocima mogu se koristiti postojeći pogodni objekti, ali i planirati izgradnja porodičnih skloništa otpornosti 30 kPa i rovovskih skloništa.